

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PŘÍPRAVA DĚTÍ NA ZVLÁDÁNÍ MIMOŘÁDNÝCH
UDÁLOSTÍ**

Autor práce: Kamila Reiterová
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: plk. Mgr. Štěpán Kavan, Ph.D.
Katedra: Právních oborů a bezpečnostních studií

2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce plk. Mgr. Štěpánu Kavanovi, Ph.D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce, bez kterých by práce jinak těžko vznikala. Dále děkuji své rodině za pomoc a podporu, díky které bylo vše snadnější.

ABSTRAKT

REITEROVÁ, K. *Příprava dětí na zvládnání mimořádných událostí : bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2015. Vedoucí bakalářské práce: plk. Mgr. Štěpán Kavan, Ph.D.

Klíčová slova: aktuální připravenost dětí a pedagogů, mimořádné události, ochrana a příprava obyvatelstva, specifika přípravy dětí a mládeže, školní vzdělávací systém, trendy přípravy ochrany obyvatelstva ve vybraných státech.

První část práce je zaměřena na vymezení a formulaci základních pojmů. Práce ovšem především řeší aktuální připravenost dětí (i pedagogů) z mateřských a základních škol na Příbramsku na zvládnání mimořádných událostí. Dále zjišťuje, jak je řešena výchova dětí v této oblasti, tedy pojednává i o školním vzdělávacím systému a specifikách přípravy dětí a mládeže. Jedna z částí je zaměřena na ochranu obyvatelstva a trendy přípravy obyvatelstva ve vybraných státech. Nakonec bakalářská práce na základě vlastního výzkumu shrnuje výsledky škol, porovnává je mezi sebou navzájem a hodnotí celou situaci.

ABSTRACT

REITEROVÁ, K. *Preparation of Children for Coping with Emergencies : Bachelor Thesis*. České Budějovice: College of European and Regional Studies, 2015: Supervisor: plk. Mgr. Štěpán Kavan, Ph.D.

Key words: current preparedness of children and teachers, emergencies, protection and preparation of the population, specifics of preparation of children and youth, school education system, trends of preparation of protecting the population in selected states

The first part of thesis is focused on the definition and formulation of basic concepts. Thesis primarily solves the current preparedness of children (and teachers), from nursery and primary schools in Příbram, to cope with emergencies. It also finds out how the education of children is solved in this field, which means it also discusses about the school education system and the specifics of preparation of children and youth. Another part is focused on protecting the population and trends of preparation of protecting the population in selected states. Finally, the thesis based on own research summarizes the results of schools comparing them with each other and evaluate the whole situation.

OBSAH

ÚVOD	9
1 CÍLE A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	10
2 FORMULACE ZÁKLADNÍCH POJMŮ	12
3 NEJČASTĚJŠÍ MIMOŘÁDNÉ UDÁLOSTI V ČR.....	15
3.1 Dopravní nehody	15
3.2 Sněhové kalamity	15
3.3 Povodně, záplavy.....	16
3.3.1 Povodně a děti	17
3.4 Požáry	17
3.5 Atmosférické poruchy	18
3.6 Úniky nebezpečných látek.....	18
4 PŘÍPRAVA OBYVATEL K OCHRANĚ OBYVATELSTVA	19
4.1 Ochrana obyvatelstva	19
4.2 Stručný pohled do historie ochrany obyvatelstva.....	20
4.3 Základní opatření ochrany obyvatelstva.....	21
4.3.1 Varování	21
4.3.2 Ukrytí.....	21
4.3.3 Evakuace.....	22
4.3.4 Nouzové přežití.....	22
4.4 Připravenost obyvatel	22
4.4.1 Význam připravenosti.....	24
5 CO DĚLAT PŘI MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTECH	26
5.1 Obecné zásady chování při mimořádných událostech.....	26
5.1.1 Děti při mimořádných událostech.....	26
5.1.2 Kam a jak volat na tísňovou linku	27
5.1.3 Když zazní siréna s varovným signálem „všeobecná výstraha“	28

5.1.4	Dopravní nehoda.....	29
5.1.5	Sněhová kalamita.....	29
5.1.6	Povodně	30
5.1.7	Silný vítr a bouřky	31
5.1.8	Požáry	32
5.1.9	Únik nebezpečných chemických látek	32
5.1.10	Evakuace.....	33
6	ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM A SPECIFIKA PŘÍPRAVY DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	33
6.1	Analýza současného stavu výchovy a vzdělávání	34
6.2	Výchova a vzdělávání jako jedna z priorit ochrany obyvatelstva	35
6.3	Specifika přípravy dětí v mateřských školách.....	35
6.4	Specifika přípravy dětí na základních školách	36
6.5	Mimoškolní aktivity dětí k přípravě na mimořádné události	37
6.5.1	Projekty a programy pro děti	38
7	TRENDY PŘÍPRAVY OCHRANY OBYVATELSTVA VE VYBRANÝCH STÁTECH.....	40
7.1	Německo.....	40
7.1.1	Výchova a vzdělávání dětí v Německu	40
7.2	Rakousko	41
7.2.1	Výchova a vzdělávání dětí v Rakousku.....	41
7.3	Polsko	42
7.3.1	Výchova a vzdělávání dětí v Polsku.....	42
7.4	Slovensko	43
7.4.1	Výchova a vzdělávání dětí na Slovensku	43
8	VLASTNÍ VÝZKUM	44
8.1	Dotazník pro děti	45
8.1.1	Shrnutí situace	55

8.2	Srovnání škol	56
8.3	Děti z mateřských škol	57
8.4	Dotazník pro vyučující	59
8.4.1	Shrnutí situace	63
8.5	Dotazník pro rodiče	64
8.5.1	Shrnutí situace	72
ZÁVĚR		73
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		76
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ		82
PŘÍLOHY		85

ÚVOD

Téma bakalářské práce je v dnešní době velice aktuální, jelikož mimořádné události jsou součástí života všech, ať chceme nebo nechceme. Mimořádné události jsou jevy nenadálé, které ohrožují životy a zdraví lidí, majetek nebo životní prostředí. Vždy tady takové události byly a nadále budou, jejich četnost a výskyt sice nemůžeme ovlivnit, ale co alespoň ovlivnit můžeme, je připravenost na zvládání takových situací. V životě přicházejí situace, s kterými se musíme vypořádat a mnohdy si vůbec nevíme rady jak. Pro děti je navíc taková událost vysoce traumatizující, v případě, že neví, co mají dělat. A proto se práce zaměřuje právě na zjištění připravenosti, a to jak u dětí na mateřských a základních školách, tak i u pedagogů. Ti mají nad dětmi dozor a v případě, že by nastala nějaká mimořádná událost během výuky, měli by umět děti nasměrovat a zajistit jim bezpečí. Připravenost na zvládání mimořádných událostí by měla vést ke snadnějšímu řešení a postupování při takové situaci. Děti jsou navíc velmi zvědavé a vnímavé ke všem podnětům, a proto je dobré, aby si vytvořily základní návyky chování při tísňové nebo jinak nebezpečné situaci již v útlém věku. Být alespoň zčásti na něco připraven, znamená omezení ztrát a nežádoucích účinků. Ne nadarmo se říká, že štěstí přeje připraveným, a tím bychom se měli řídit. Práce dále zjišťuje, jaký je stav školního vzdělávacího systému v tomto ohledu a porovnává specifika přípravy dětí na zvládání mimořádných událostí.

Práce bude řešit problematiku toho, zda děti, či pedagogové při nouzových a mimořádných událostech dokážou zachovat chladnou hlavu a celou situaci řešit tak, aby se hrozící nebezpečí eliminovalo, nebo aby se sami dostali do bezpečí, nebo zda takovou situaci nezvládají. Děti navíc spoléhají na pomoc dospělých, jsou v takové situaci zmatené, bezbranné, vystrašené a mnohdy nervózní. Proto by se měly již od časného dětství naučit rozpoznávat mimořádné události a základní či obecné chování při nich. Bylo by dobré je seznámit s prací záchranářů a měly by znát důležitá telefonní čísla tísňových linek. Tato preventivní opatření by se neměla zanedbávat, jelikož nikdy nevíme, kdy nějaká základní pravidla chování, co dělat v takové situaci, budou děti potřebovat. Pokud budou děti s takovými situacemi dobře seznámeny, může jim to zvládání nenadálého stavu velmi ulehčit a samozřejmě jim to může značně pomoci.

1 CÍLE A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit aktuální připravenost dětí i pedagogů, z mateřských a základních škol na Příbramsku, na zvládnutí vybraných mimořádných událostí. Jde o připravenost teoretických znalostí či praktických dovedností. Konkrétněji se to týká tří mateřských škol: Mateřská škola Milín, MŠ Kličkova vila Příbram a MŠ Perníková chaloupka Příbram. Dále tří základních škol, jedna opět milínská, a to Základní škola Milín, druhá příbramská ZŠ Jiráskovy sady a také chraštická základní škola. Výzkum na základních školách bude probíhat formou jednoduchých dotazníků pro děti. V mateřských školách nebude použito dotazníků vzhledem k věku dětí, ale pomocí srozumitelných a nesložitých otázek položených tak, aby jim děti rozuměly, se také získají určité výsledky. Toto vše bude doplněno řízenými rozhovory s řediteli škol, popřípadě dalšími vyučujícími. Další dotazníky budou určeny pro okruh veřejnosti, tedy pro rodiče dětí. Nakonec budou ještě použity neméně důležité dotazníky, a to pro učitele.

Pomocí dotazníků pro děti se bude zjišťovat, co vše děti ví a neví o mimořádných událostech, jak vnímají takovou situaci, zda se už s nějakou takovou událostí setkaly, pokud ano, tak jak se zachovaly. Jestli jsou vůbec schopny takovou situaci řešit, eventuálně jak. Dále jaký mají názor na preventivní opatření na jejich školách, také zda by dokonce uvítaly nějaká praktická cvičení nebo cílenou přípravu na zvládnutí mimořádných událostí. Dotazníky určené pro dospělé, tedy rodiče dětí, budou mít spíše doplňující charakter. Bude se zjišťovat, jaký mají názor na přípravu zvládnutí mimořádných událostí u dětí. Zda jsou dle jejich názoru dostatečně řešeny preventivní opatření na školách. Pokud si myslí, že ne, tak jestli by uvítali pro své děti intenzivnější a cílenou přípravu s praktickými cvičeními apod. Dotazníky pro učitele budou především zjišťovat, zda vyučující ví, jak se zachovat při mimořádné události a zda dokáže děti dostat do bezpečí.

Řízené rozhovory s vyučujícími a řediteli mají za cíl zjistit, jaká opatření v oblasti mimořádných událostí na škole mají. Zda provádějí nějaká praktická cvičení nebo jestli nějakým způsobem zapojují povědomí o mimořádných událostech do výuky. Jakým způsobem se k dané problematice jako škola staví, atd.

Bakalářská práce dále pojednává o základních pojmech důležitých pro tuto oblast a vymezuje některé nejčastější mimořádné události. Cílem je tyto pojmy vysvětlit pomocí odborné literatury.

Kapitola školní vzdělávací systém a specifika přípravy dětí a mládeže má za cíl zjistit, jak je řešena výchova v okruhu mimořádných událostí a analyzovat školní vzdělávací systém. O toto se mimo jiné opírají dotazníky. Práce také přiblíží různá specifika přípravy dětí a mládeže. Těchto dílčích cílů se dosáhne pomocí literatury, popřípadě jiných důvěryhodných internetových zdrojů.

Kromě toho se práce v další kapitole zaměří na trendy přípravy ochrany obyvatelstva ve vybraných státech a porovná je s těmi našimi. Důraz bude kladen na záporu a klady takovýchto trendů, co by bylo dobré převzít z ostatních států a co ponechat.

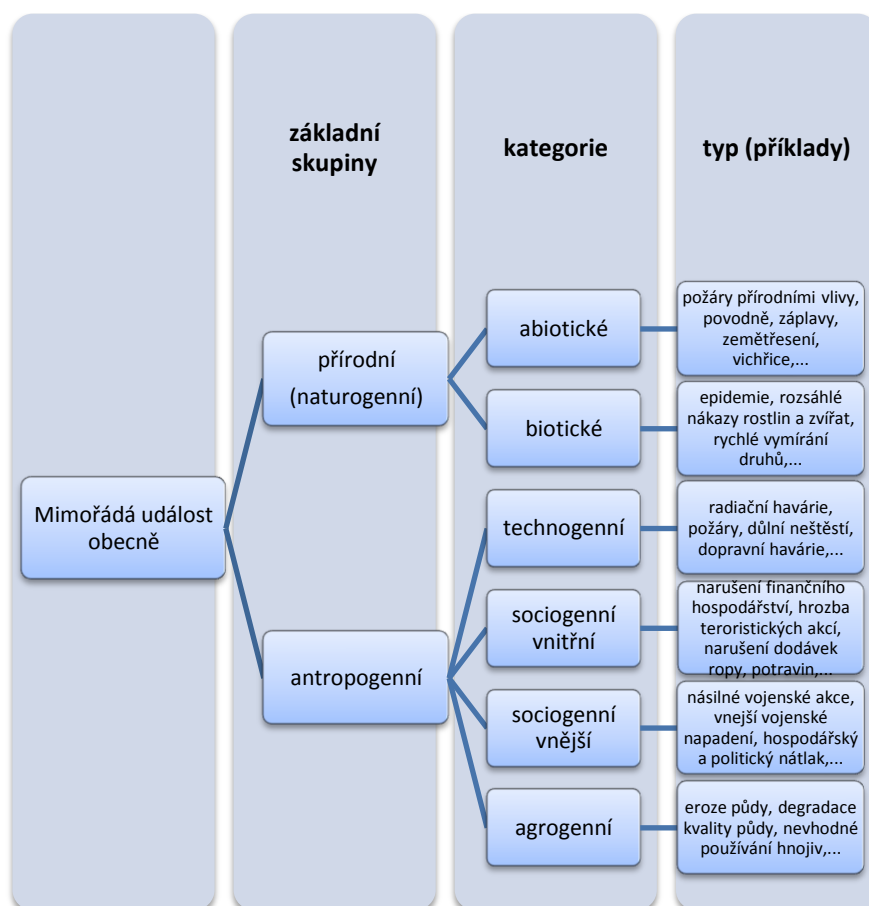
Smyslem a výsledkem celého badatelského úsilí je zjistit a porovnat výsledky škol mezi sebou a v konečné fázi celou situaci zhodnotit. Pouze v případě výskytu nějakých nedostatků navrhnout opatření, jak dětem ulehčit zvládání takovýchto stresových událostí. Tato bakalářská práce vychází zejména ze zdrojů odborné literatury na dané téma. Dále zde bude použito elektronických zdrojů, různých brožur a dokumentů. Práce bude tedy založena na studiu odborné literatury a dalších zdrojů. Práce bude analyzovat dokumenty související s danou problematikou, různé brožury určené pro obyvatele. Budou se v nich hledat a vyhodnocovat různé rady a návody, jak se chovat v mimořádných situacích. Navíc se bude vycházet z výzkumu provedeného dotazníkovým šetřením, jak již bylo blíže uvedeno. Další důležitou metodou je komparace výsledků z výzkumu. Mimo jiné se problematika bude ověřovat na základě řízených rozhovorů.

2 FORMULACE ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Mimořádnou událostí se dle zákona považuje škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a zároveň tyto události vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.¹

Dělení mimořádných událostí je nejčastěji dle příčin jejich vzniku a charakteru dané mimořádné události. Obecně se rozdělují na přírodní (naturogenní) a způsobené člověkem (antropogenní). Přírodní se dále dělí na abiotické (neživá příroda) a biotické (živá příroda) události. Antropogenní mimořádné události se ještě dělí na technogenní, sociogenní vnitřní, sociogenní vnější a agrogenní. Celé možné dělení je zobrazeno na obrázku č. 1.²

Obrázek č. 1 - Dělení mimořádných událostí³

¹ ČESKO. Zákon č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 73.

² ZEMAN, Miloš a Otakar J MIKA. *Ochrana obyvatelstva*. Brno: VUT FCH, 2007, s. 20.

³ MARÁDOVÁ, Eva. *Ochrana člověka za mimořádných událostí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 4.

Kritická situace je stav, který je vyvolán mimořádnou událostí a který za určený časový interval (většinou 100 let) má nebo může mít nepřijatelné dopady takové intenzity nebo rozsahu, které vedou k destabilizaci daného území a společnosti.⁴

Krizovou situací se rozumí kritická situace, pro jejíž zvládnutí nestačí běžná opatření, ale je třeba použít nadstandardní zdroje, síly a prostředky ke zvládnutí situace. Je nutno aplikovat právní opatření, tj. vyhlásit krizový stav (stav nebezpečí, nouzový stav, stav ohrožení státu nebo válečný stav).⁵

Přípravou se především rozumí vzdělávání a informování v oblasti ochrany obyvatelstva a tudíž získávání dostatečných údajů, návyků a dovedností na zvládnutí mimořádných událostí. Příprava mimo jiné zahrnuje praktický výcvik či poučení o způsobu varování obyvatelstva, dále povědomí o prostředcích individuální ochrany, možnostech ukrytí a základních modelech chování při mimořádných událostech.⁶ Důležité je zdůraznit, že připravenost s sebou nese přijetí skutečnosti, že nějaká mimořádná událost přijde, nejde o prevenci, která by znamenala vyhnutí se mimořádné události.⁷

Děti jsou podle Úmluvy o právech dítěte všechny osoby do 18 let věku, ale pro účely této práce je to skupina jedinců přibližně od 4 do 15 let věku, tudíž žáci základních škol a předškoláci z mateřských škol.⁸

Záchranné a likvidační práce je třeba provést při každé větší mimořádné události a tyto práce má v České republice na starosti integrovaný záchranný systém.⁹ *„Záchranné práce jsou činnosti, které vedou k odvrácení nebo omezení bezprostředního působení rizik vzniklých mimořádnou událostí, zejména ve vztahu k ohrožení života,*

⁴ PROCHÁZKOVÁ, Dana. *Krizové řízení, havarijní plánování a ochrana obyvatelstva*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, s. 5.

⁵ PROCHÁZKOVÁ, Dana. *Krizové řízení, havarijní plánování a ochrana obyvatelstva*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, s. 18.

⁶ MIKA, O. *Informovanost obyvatelstva a jeho připravenost na zvládnutí mimořádných událostí*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2008.

⁷ BAŠTECKÁ, Bohumila. *Psychosociální krizová spolupráce*. Praha: Grada, 2013, s. 153-154.

⁸ ČESKO. Zákon č. 104/1991 Sb. o sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1991, částka 22.

⁹ MARÁDOVÁ, Eva. *Ochrana člověka za mimořádných událostí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 11.

zdraví, majetku nebo životního prostředí. Likvidačními pracemi se rozumí činnosti k odstranění následků způsobených mimořádnou událostí“¹⁰

Integrovaný záchranný systém (IZS) vymezuje zákon č. 239/2000 Sb., vznikl jako potřeba určité koordinace postupů při řešení mimořádných událostí, kdy vzájemně spolupracují hasiči, zdravotníci a policisté. Je to tedy efektivní způsob vazeb, pravidel, spolupráce a koordinace záchranných a bezpečnostních složek a dalších orgánů při společném provádění záchranných a likvidačních prací či přípravě na mimořádné události. Odpovědnost za Integrovaný záchranný systém a ochranu obyvatelstva je svěřena Ministerstvu vnitra České republiky. IZS se skládá z jednotlivých složek, přičemž dominantní úlohu sehrávají hasičské záchranné sbory krajů.¹¹

Mezi základní složky patří:¹²

- Hasičský záchranný sbor České republiky,
- Jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany,
- poskytovatelé zdravotnické záchranné služby,
- Policie České republiky.

Ochrana obyvatelstva je dle zákona vymezena jako plnění úkolů civilní ochrany, zejména tedy varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany života, zdraví a majetku.¹³

Výchozím dokumentem pro ochranu obyvatelstva je „Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030“ (dále jen „Koncepce“)¹⁴ Základní úkoly ochrany obyvatelstva jsou zejména tyto: varování, evakuace, ukrytí, nouzové přežití a další opatření k zabezpečení ochrany životů, zdraví a majetku.¹⁵

¹⁰ MARÁDOVÁ, Eva. *Ochrana člověka za mimořádných událostí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 11.

¹¹Integrovaný záchranný systém: o IZS. *Hasičský záchranný sbor České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.hzscr.cz/clanek/integrovaný-zachranný-system.aspx>>

¹²Integrovaný záchranný systém: o IZS. *Hasičský záchranný sbor České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.hzscr.cz/clanek/integrovaný-zachranný-system.aspx>>

¹³ČESKO. Zákon č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 73.

¹⁴Hasičský záchranný sbor České republiky - *Ochrana obyvatelstva v České republice* [online]. 2014 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.hzscr.cz/clanek/ochrana-obyvatelstva-v-ceske-republice.aspx>>.

¹⁵KOPECKÝ, Miroslav. Ochrana obyvatelstva za mimořádných událostí. In: *Katedra antropologie a zdravotvědy* [online]. 2012 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z WWW:

3 NEJČASTĚJŠÍ MIMOŘÁDNÉ UDÁLOSTI V ČR

Mezi nejčastější druhy mimořádných událostí, které se vyskytují v České republice, je možno zařadit:¹⁶

- dopravní nehody,
- sněhové kalamity,
- povodně, záplavy,
- požáry,
- atmosférické poruchy,
- úniky nebezpečných látek,
- rozsáhlé havárie v dopravě,
- onemocnění většího počtu osob, epidemie,
- hromadné nákazy zvířat,
- nálezy podezřelých zavazadel, nebezpečné zásilky apod.

3.1 Dopravní nehody

Dopravní nehoda je dle zákona událost (například havárie nebo srážka), která se stala na pozemních komunikacích a při níž dojde k usmrcení nebo zranění osoby nebo ke škodě majetku.¹⁷ Dopravní nehody jsou a stále více budou problémem současné doby i budoucnosti. Jelikož velmi kvapně roste potenciální rychlost automobilů, jejich množství a hustota pozemních komunikací, tak rostou i rizika výskytu dopravních nehod. S těmito riziky je spojená i velmi častá nezkušenost a neukázněnost řidičů, dokonce i těch, kteří převážejí nebezpečné látky.¹⁸

3.2 Sněhové kalamity

Sněhová kalamita je označení pro ochromení normálního chodu společnosti v důsledku silného a dlouhotrvajícího sněžení. Patří do mimořádných událostí původu přírodního. Jako živelní pohroma v důsledku klimatických vlivů se může řadit k velmi ničivým. V závislosti na celkovém množství srážek může sněhová kalamita nabývat

<http://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF-katedry/KAZ/FRVS/21_Priloha_8_Studijni_materialy_OOMU_Kopecky.pdf>

¹⁶ Krizové situace. *Brno Líšeň* [online]. 2012 [cit. 2015-01-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.brno-lisen.cz/krizove-situace/t1314>>

¹⁷ ČESKO. Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 98.

¹⁸ Havárie - v dopravě. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/mimoradne-udalosti/havarie-nehody-vybuchy/havarie-v-doprave.html>>

různých rozměrů; od pouhého zpomalení dopravy, po její úplné zastavení. V takovém případě může být fungování obchodů, veřejných služeb a klíčových úřadů zcela přerušeno. Způsobuje mimo jiné velké škody na komunikacích a majetku lidí. Taková kalamita je schopna postihnout celé území krajů, zejména však oblasti ve vyšších nadmořských výškách.¹⁹ Pravděpodobnost výskytu je závislá na klimatických podmínkách – její vznik lze na území České republiky předpokládat v zimním období, tj. asi od listopadu do března. Největší škody přitom za sebou kalamita nechává v oblastech, kde sněhová nadílka příliš štědrá nebývá. Naopak oblasti pravidelně zkoušené tímto rozměrem přírody se s ní vypořádávají poměrně snadno.²⁰

Přímé ohrožení zdraví a životů obyvatel se u sněhové kalamity nepředpokládá, rizikem je poskytnutí první lékařské pomoci při akutním zdravotním ohrožení v důsledku komplikací v dopravě, dále například ztížení životních podmínek (omezení až přerušování zásobování, dopravy, lékařské péče).²¹

3.3 Povodně, záplavy

V oblasti přírodních katastrof představují povodně a záplavy největší přímé ohrožení pro Českou republiku. Mohou způsobovat rozsáhlé škody, ať jsou to materiální poškození, tak i ztráty na životech či obširnou devastaci kulturní krajiny. V Česku jsou nejčastější povodně způsobené náhlými přívalovými dešti, táním sněhu a rozmrzáním vodních toků. Povodně vznikají v důsledku toho, že půda a vegetace nebo člověkem vyrobená zařízení, nedokážou pojmout nebo absorbovat přebytek vody. Následkem toho je zvyšování hladiny vod nebo přetečení odvodňovacích či kanalizačních systémů.²²

Při ohrožení povodněmi jsou vyhlášovány tři stupně povodňové aktivity, těmi se rozumí míra povodňového nebezpečí. První stupeň se nazývá stav bdělosti, druhým stupněm je stav pohotovosti a třetím je stav ohrožení. O nebezpečí záplav jsou občané

¹⁹ VEJBĚRA, Jiří, Petr ZEMAN a Jiří MARTÍNEK. *Mimořádná událost vás už nepřekvapí*. Vyd. 1. Hradec Králové: Garamond, 1996, s. 3-6.

²⁰ Sněhová kalamita - komplikace v dopravě, ekonomické škody. *Aktuálně* [online]. 2011 [cit. 2014-10-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.aktualne.cz/wiki/doprava/snehova-kalamita/r~i:wiki:2240/>>

²¹ A2-15. Sněhová kalamita. *Krizport* [online]. 2014 [cit. 2014-10-13]. Dostupné z: <http://krizport.firebrno.cz/plany-havarijni/a2-15-snehova-kalamita>

²² KOPECKÝ, Miroslav. Ochrana obyvatelstva za mimořádných událostí. In: *Katedra antropologie a zdravotní vědy* [online]. 2012 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z WWW: <http://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF-katedry/KAZ/FRVS/21_Priloha_8_Studijni_materialy_OOMU_Kopecky.pdf>

informování zvukem sirén (varovný signál všeobecná výstraha) a následně sdělovacími prostředky. V takovém případě musí být každý vždy připraven k evakuaci.²³

„V důsledku přívalových srážek mohou vzniknout i tzv. bleskové povodně. Během několika minut mohou postihnout jakoukoli oblast, zaplavit i území, v blízkosti kterého se nenachází žádný vodní tok nebo i obydlí stojící na stráni. Těžko se dají s úplnou přesností předpovědět.“²⁴

3.3.1 Povodně a děti

Reakce lidí na prožité povodně mohou mít různou podobu a přetrvávat jinak dlouho. Ať už se objeví bezmocnost, vina, nejistota, strach, vztek, smutek, únava, různé tělesné potíže, problémy se spánkem a podobně, vše bývá normální a je to běžnou odpovědí lidské psychiky na nenormální situaci. I malé děti často vnímají to, co běží v televizi nebo to, o čem se dospělí baví. Je dobré o události s dětmi hovořit, a to přiměřeně jejich věku. Slovní ujistění a tělesné utěšení je pro ně velice důležité, stejně tak jako vhodné odreagování, ať už hrou či kresbou. Nic se nezkaží ani větší pozorností a zapojením dítěte do obnovy domácnosti.²⁵

3.4 Požáry

Požáry se řadí k mimořádným událostem, ke kterým dochází poměrně často a které ročně způsobí mnohamilionové škody, mají také mnohdy na svědomí lidské životy a zdraví. Požáry mohou vzniknout působením přírodních živlů (blesk, velká sucha), mohou rovněž vznikat v souvislosti s jinou mimořádnou událostí jako doprovodný jev, či je způsobí člověk. Nejtragičtější jsou převážně požáry v domácnostech, kdy nejčastější příčinou bývá nedbalost, technická závada či neopatrnost. Na rozdíl tedy od jiných mimořádných událostí, kterým nelze většinou zabránit, vzniká požár v mnoha případech z důvodu neopatrnosti, nedbalosti nebo za tím stojí úmysl člověka. Z této příčiny je u požárů velmi důležitá prevence, ta spočívá především v dodržování zásad požární ochrany. Je například důležité vědět, kde jsou v budově umístěny hasicí přístroje, hlavní uzávěry plynu, hydranty, vypínače

²³ MARÁDOVÁ, Eva. *Ochrana člověka za mimořádných událostí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 14-15.

²⁴ KOPECKÝ, Miroslav. *Ochrana obyvatelstva za mimořádných událostí*. In: *Katedra antropologie a zdravotní vědy* [online]. 2012 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z WWW: <http://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF-katedry/KAZ/FRVS/21_Priloha_8_Studijni_materialy_OOMU_Kopecky.pdf>

²⁵ *Povodně - otázky a rady psychologů. Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/mimoradne-udalosti/povodne/povodne-otazky-a-rady-psychoлогу.html>>

elektrického proudu. Základem pro přežití požáru může být i znalost únikových cest na místech, kde se člověk nachází, ať už je to zaměstnání, škola, kino či restaurace. Pro snížení dopadu požáru na životy a majetek je podstatné včasné odhalení požáru; k tomu mohou například posloužit hlásiče požáru. Každý člověk by měl být navíc schopen uhasit malý požár v jeho začátku, ale pouze pod podmínkou, aby sám nebyl vystaven nebezpečí zranění.^{26, 27}

3.5 Atmosférické poruchy

Pod pojmem atmosférické poruchy se skrývá bouřlivé, prudké nebo větrné počasí a větrné smršťe - což jsou například vichřice, orkány a tornáda. Pod atmosférické poruchy se řadí i extrémní sucho, chlad, vedro či deště.²⁸

Vítr je proudění vzduchu, které vzniká v důsledku vyrovnávání tlaku vzduchu v různých oblastech. Pro člověka vítr sám o sobě nepředstavuje nebezpečí. Nebezpečný se stává až se zvyšováním své intenzity a rychlosti. Může pak lámat větve, vyvracet stromy, ničit budovy, elektrické vedení, telefonní linky apod. Rychlost větru se udává v m/s nebo km/h. Vítr začíná dělat škody od rychlosti 20 m/s. Pokud vítr zvýší svou intenzitu, jedná se o **vichřici** (20,8 m/s a více). Nejvyšším stupněm síly větru je **orkán** - o síle 37,2 m/s a více. Například v roce 2004 postihla mimořádně ničivá vichřice území Moravskoslezského kraje a Olomouckého kraje. Člověk se udrží na nohou do rychlosti 36 m/s. Při rychlosti 44 m/s může být člověk vyzdvižen a nesen větrem. **Tornádo** se v Čechách doložitelně vyskytlo celkem pětkrát; to poslední bylo viděno na Pardubicku v červnu roku 2011.²⁹

3.6 Úniky nebezpečných látek

Únik nebezpečných látek většinou bývá slučován s nějakou havárií, tudíž jsou to převážně mimořádné události, které jsou spojeny s činností člověka. K úniku nebezpečných látek může dojít v místech, kde se vyrábějí, skladují nebo jinak používají nejrůznější chemikálie, například v závodech a podnicích. Vlastnosti látek představující

²⁶ MARÁDOVÁ, Eva. *Ochrana člověka za mimořádných událostí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 17.

²⁷ Požár – základní informace. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/pozary/pozar-zakladni-informace.html>>

²⁸ MARÁDOVÁ, Eva. *Ochrana člověka za mimořádných událostí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 15.

²⁹ KOPECKÝ, Miroslav. Ochrana obyvatelstva za mimořádných událostí. In: *Katedra antropologie a zdravotní vědy* [online]. 2012 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z WWW: <http://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF/katedry/KAZ/FRVS/21_Priloha_8_Studijni_materialy_OOMU_Kopecky.pdf>

nebezpečí jsou zejména hořlavost, toxicita a výbušnost. V České republice se nejčastěji můžeme setkat s chlórem, čpavkem (amoniak) a s široce využívanými plyny, jako je zemní plyn či propan-butan. Kupříkladu chlór se používá ve vodárnách k desinfekci, a na zimních stadionech se k chlazení využívá čpavek. Nebezpečnost škodlivých látek spočívá v tom, že mohou dráždit kůži, oči, sliznice. Dále existují látky dusivé a látky, které dokážou poleptat tkáň. Mimo jiné mohou některé nebezpečné látky nenávratně poškodit játra nebo mozek a nervovou tkáň.³⁰

4 PŘÍPRAVA OBYVATEL K OCHRANĚ OBYVATELSTVA

4.1 Ochrana obyvatelstva

Pozornost ochraně obyvatelstva, jak po teoretické i praktické stránce, je v České republice věnována více jak sedmdesát let. Ovšem samotné pojetí ochrany obyvatelstva prodělalo poměrně složitý vývoj, jak po stránce právní i strukturální.³¹ Nyní se dle současné legislativy pojmem ochrana obyvatelstva rozumí: „*plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku.*“³² Na zákony navazuje klíčový dokument v ochraně obyvatelstva, a to „*Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*“ („*Koncepce*“)³³, kde je ochrana obyvatelstva vymezena jako „*soubor činností a postupů věcně příslušných orgánů a dalších zainteresovaných orgánů, organizací, složek a obyvatelstva, prováděných s cílem minimalizace negativních dopadů možných mimořádných událostí a krizových situací na zdraví a životy lidí a jejich životní podmínky.*“³⁴

Shrnuto lze říci, že hlavním cílem ochrany obyvatelstva je snížit následky mimořádných událostí na životy a zdraví osob a jejich majetek a také dosažení stavu, kdy je obyvatelstvo odolné vůči mimořádným událostem, ale také schopné podílet se na

³⁰ MARÁDOVÁ, Eva. *Ochrana člověka za mimořádných událostí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 18.

³¹ ZEMAN, Miloš a Otakar J MIKA. *Ochrana obyvatelstva*. Brno: VUT FCH, 2007, s. 6.

³² KRATOCHVÍLOVÁ, Danuše, Danuše KRATOCHVÍLOVÁ, ML. a Libor FOLWARCZNY. *Ochrana obyvatelstva*. 2. vyd. V Ostravě: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2013, s. 6.

³³ *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2014.

³⁴ *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2014.

odstraňování jejich následků. Varování, ukrytí, evakuace, nouzové přežití a další opatření patří mezi hlavní úkoly ochrany obyvatelstva. Uskutečnění veškerých opatření by ovšem nebylo účinné, pokud by připravenost obyvatelstva nebyla včasná.³⁵

Připravenost obyvatelstva na mimořádné události se plánuje a vtěluje do celkového pojetí ochrany obyvatelstva. Lze říci, že odolné společenství znamená společnost připravenou na zvládnutí nějakého neštěstí.³⁶

4.2 Stručný pohled do historie ochrany obyvatelstva

Pojetí ochrany obyvatelstva se v naší zemi měnilo a je možné ho rozdělit do časových úseků, kdy každé období je něčím charakteristické.^{37,38,39}

- 1935-193: jako první etapa ochrany obyvatelstva v demokratických podmínkách byla tzv. *civilní protiletectká ochrana*, kterou řídilo ministerstvo vnitra. Toto období skončilo vznikem protektorátu Čechy a Morava.
- 1945-1951: v souvislosti s poválečnou euforií došlo po roce 1945 k minimalizaci opatření k ochraně obyvatelstva a probíhala likvidace protiletectké ochrany až do roku 1948. Po tomto roce byla ale opět snaha o znovuvybudování civilní ochrany.
- 1951-1957: toto období se vyznačuje vznikem *civilní obrany* se zaměřením na ochranu proti konvenčním zbraním v případě ozbrojeného konfliktu. Civilní obrana se nesla v duchu pojetí totalitního státu pod vlivem tehdejšího Sovětského svazu.
- 1958-1975: v těchto letech plní civilní obrana úkoly a opatření spojené s ochranou obyvatelstva proti použití zbraní hromadného ničení. Toto období je také charakteristické výstavbou úkrytů pro obyvatelstvo.
- 1975-1989: přechod civilní obrany z resortu ministerstva vnitra do resortu ministerstva obrany a nová koncepce ochrany obyvatelstva se snahou právně legalizovat činnost civilní obrany při přírodních katastrofách a průmyslových haváriích.

³⁵ ZEMAN, Miloš a Otakar J MIKA. *Ochrana obyvatelstva*. Brno: VUT FCH, 2007, s. 21.

³⁶ BAŠTECKÁ, Bohumila. *Psychosociální krizová spolupráce*. Praha: Grada, 2013, s. 153.

³⁷ BAŠTECKÁ, Bohumila. *Psychosociální krizová spolupráce*. Praha: Grada, 2013, s. 143.

³⁸ KRATOCHVÍLOVÁ, Danuše, Danuše KRATOCHVÍLOVÁ, ML. a Libor FOLWARCZNY. *Ochrana obyvatelstva*. 2. vyd. V Ostravě: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2013, s. 6-15.

³⁹ KAVAN, Štěpán. *Ochrana obyvatelstva I*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2011, s. 23-29.

- Po roce 1989 vývoj znamenal řadu změn i ve změně názvů, od roku 1993 se hovoří o *civilní ochraně* a od roku 2001 se mluví o *ochraně obyvatelstva*. Přijetím tzv. *krizové legislativy*^{40,41} byl položen základ současného pojetí ochrany obyvatelstva, které s dílčími změnami zůstává v platnosti do současnosti.

4.3 Základní opatření ochrany obyvatelstva

V prvních okamžicích po vzniku mimořádné události je obyvatelstvo nějakou dobu odkázáno především samo na sebe a vzájemnou pomoc. Proto je pro připravenost obyvatel důležité vycházet z hlavních úkolů ochrany obyvatelstva, a to varování, ukrytí, evakuace a nouzové přežití.⁴²

4.3.1 Varování

Pro **obyvatelstvo** je v České republice zaveden jediný varovný signál, nazývá se „všeobecná výstraha“. Tento signál se vyhláší při hrozbě nebo vzniku mimořádné události. Díky kolísavému tónu po dobu 140 sekund je tento signál snadno rozlišitelný. Po tónu sirény bude následovat tísňové informování obyvatelstva (zahrnuje informace o povaze a rozsahu nebezpečí a o dalších nutných opatřeních). Včasné varování představuje klíčovou akci k účinné realizaci všech ostatních postupů.⁴³

4.3.2 Ukrytí

Ukrytí je jednou z reakcí na varování, je to opatření k ochraně obyvatelstva, především před toxickými účinky nebezpečných látek, před účinky radiace nebo před vichřicí. K improvizovanému ukrytí osob se využívají vhodné prostory staveb, například suterénní nebo sklepní prostory se využijí před radioaktivním ozářením. Dále se mohou použít vyšší patra budov k ochraně před únikem nebezpečných látek. Lze také využít stálých úkrytů civilní ochrany, kde minimální kapacita je obvykle 50 ukryvaných osob. Značný počet osob se může ukrýt i například v pražském metru či v silničních tunelech, tyto stavby také poslouží jako ochranný systém.⁴⁴

⁴⁰ ČESKO. Zákon č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 73.

⁴¹ ČESKO. Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 73.

⁴² ZEMAN, Miloš a Otakar J MIKA. *Ochrana obyvatelstva*. Brno: VUT FCH, 2007.

⁴³ HORSKÁ, Viola, Dušan SLÁVIK a Eva MARÁDOVÁ. *Ochrana člověka za mimořádných událostí: sebeochrana a vzájemná pomoc: text pro občanskou a rodinnou výchovu*. Praha: Fortuna, 2002, s. 7.

⁴⁴ ZEMAN, Miloš a Otakar J MIKA. *Ochrana obyvatelstva*. Brno: VUT FCH, 2007, s. 29.

4.3.3 Evakuace

Evakuace znamená přemístění osob, zvířat a dalších věcí z prostoru ohroženého mimořádnou událostí. O evakuaci se občané dovědí zpravidla hlášením obecního rozhlasu, zároveň budou informováni o místu, kam se musí dostavit a odkud budou přemístěni do bezpečí. Při evakuaci je vhodné dodržet zásady pro opuštění bytu nebo domu (viz Příloha I). Pokud se děti zrovna nachází ve škole, budou se řídit pokyny učitelů.⁴⁵

S evakuací souvisí i pojem **evakuační zavazadlo**. Je jím taška, kufr nebo batoh. Mělo by pokrýt potřeby lidí alespoň na 3 dny. Takové zavazadlo bychom měli mít v domácnosti alespoň částečně pohotovostně připravené neustále. Doporučený obsah: užívané léky, základní trvanlivé potraviny - nejlépe konzervy, dobře zabalený chléb a hlavně pitná voda. Dále do zavazadla patří osobní doklady, peníze a cennosti. Také je vhodné přibalit jídelní misku s příborem, přenosné rádio s bateriemi, svítilnu, toaletní a hygienické potřeby a popřípadě další drobnosti. Rovněž by nemělo chybět náhradní prádlo, oděv, obuv, pláštěnka, spací pytel nebo příkrývka. Pro vyplnění dlouhé chvíle je dobré vzít hlavně pro děti něco na zábavu (hračky, knihy, společenské hry, karty). Zavazadlo by mělo být přiměřeně lehké a označeno jménem a adresou.⁴⁶

4.3.4 Nouzové přežití

Někdy mohou být ohrožení tak závažná, že je nutné přistoupit k nouzovému přežití obyvatelstva. Muže se to stát například při velké povodni, zemětřesení atd. Zpravidla nouzovému přežití předchází dlouhodobá evakuace. V takovém případě je nutné zajistit: nouzové ubytování, nouzové zásobování potravinami a pitnou vodou, nouzové dodávky energií a zabezpečit základní služby obyvatelstvu. V rámci opatření se počítá i s humanitární pomocí od nadací a solidárními akcemi od nepostiženého obyvatelstva.⁴⁷

4.4 Přípravenost obyvatel

Jelikož intenzita a počet mimořádných událostí v poslední době rostou, je důležité, být na všechny tyto potencionální mimořádné události různého charakteru,

⁴⁵ HORSKÁ, Viola, Dušan SLÁVIK a Eva MARÁDOVÁ. *Ochrana člověka za mimořádných událostí: sebeochrana a vzájemná pomoc: text pro občanskou a rodinnou výchovu*. Praha: Fortuna, 2002, s. 9.

⁴⁶ Evakuační zavazadlo. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-02-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/vystrahy-a-varovani/evakuace/evakuacni-zavazadlo.html>>

⁴⁷ HORSKÁ, Viola, Dušan SLÁVIK a Eva MARÁDOVÁ. *Ochrana člověka za mimořádných událostí: sebeochrana a vzájemná pomoc: text pro občanskou a rodinnou výchovu*. Praha: Fortuna, 2002, s. 10.

připraven.⁴⁸ Je nezbytné vzít na vědomí, že neštěstí ke skutečnému životu patří a nepříznivé důsledky je možné zvládat. Zároveň je dobré mít na paměti, že na mimořádné události je možné se připravit a tento postoj zvyšuje tuto připravenost. Přesvědčit se, že nepříjemné události se dají zvládnout, je základem odolnosti. Na druhé straně ale připravenost může těžit ze zkušeností (paměti) a předchozí prožitky mimořádných událostí mohou pak připravenost ovlivňovat rozporně – oslabovat i posilovat. Oslabenost lze uvést na příkladě, kdy lidé zjistí, že dopad katastrofy nebyl tak velký a nechtějí se příště evakuovat. Naopak posílení díky předchozím zkušenostem znamená, že určití lidé budou vždy znovu plnit pytle pískem, vytvářet povodňové bariéry, účastnit se záchranných prací atp.⁴⁹

Dle platných zákonů je ochrana obyvatelstva při mimořádných událostech v první řadě povinností státu, potažmo obcí, zaměstnavatelů a složek IZS. Má-li však být příprava obyvatelstva na mimořádné události zajištěna efektivně, musí se základní složkou stát samotný občan a nemůže to být pouze jednostrannou záležitostí orgánů. Poněvadž informovanost obyvatelstva přímo souvisí s přípravou, tak za tím účelem musí jednotlivé orgány poskytovat občanům informace o možných ohroženích, opatřeních a postupech při řešení mimořádných událostí. Informování se uskutečňuje obvykle prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků, letáků, brožur, příruček (viz Příloha II), ukázek činností IZS a besed s obyvatelstvem. Každý jedinec by měl k přípravě obyvatelstva přistupovat uvědoměle, zodpovědně a aktivně a získat si tak základní znalosti, dovednosti a způsoby chování při mimořádných událostech.⁵⁰

Obecně lze říci, že obyvatelstvo svoji ochranu nebere příliš vážně a že mimořádné události podceňuje. V popředí stojí i nemilý fakt, že mnoho lidí k otázkám vlastní odpovědnosti za přípravu na mimořádné události a jiné svízelné životní situace zaujímá lhostejný postoj. Domnívají se, že o jejich ochranu se musí postarat jen stát. Orgány státní správy a samosprávy sice mají přijatá opatření k ochraně obyvatelstva, ale každý by je měl přijmout, jako svou občanskou povinnost.⁵¹ Podle „Koncepce“ je

⁴⁸ KOPECKÝ, Miroslav. Ochrana obyvatelstva za mimořádných událostí. In: *Katedra antropologie a zdravotvědy* [online]. 2012 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z WWW:

<http://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF-katedry/KAZ/FRVS/21_Priloha_8_Studijni_materialy_OOMU_Kopecky.pdf>

⁴⁹ BAŠTECKÁ, Bohumila. *Psychosociální krizová spolupráce*. Praha: Grada, 2013, s. 151-152.

⁵⁰ ZEMAN, Miloš a Otakar J MIKA. *Ochrana obyvatelstva*. Brno: VUT FCH, 2007, s. 67.

⁵¹ KOPECKÝ, Miroslav. Ochrana obyvatelstva za mimořádných událostí. In: *Katedra antropologie a zdravotvědy* [online]. 2012 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z WWW:

<http://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF-katedry/KAZ/FRVS/21_Priloha_8_Studijni_materialy_OOMU_Kopecky.pdf>

v systému ochrany obyvatelstva velmi důležitý informovaný a sebevzdělaný občan, který bude schopen reagovat na vzniklá opatření, chránit sebe a pomáhat ostatním. Ke zkvalitnění připravenosti se jevílo jako potřebné začlenit výuku tematiky ochrany člověka za mimořádných událostí do škol.⁵²

Je ovšem nezbytné podotknout, že podob připravenosti a zacházení s hrozbami a rizikem je mnoho. Z tohoto důvodu není lehké najít způsob, jak podnítit občana, aby se určitým způsobem připravoval na událost, která pro něj navíc může a nemusí přijít někdy v neurčené budoucnosti. To vše nabízí otázku, zda má být připravenost na mimořádné události soukromou nebo státní záležitostí a měla by být dobrovolná nebo povinná? A spíše se autoři přiklánějí, že by měla být povinná. S tím úzce souvisí příprava dětí na zvládnání mimořádných událostí formou výuky ve škole. V České republice se opět, po nějaké době, vrátila na základní a střední školy výuka ochrany člověka za mimořádných událostí.⁵³

4.4.1 Význam připravenosti

Lidé, kteří mají určité získané znalosti a dovednosti o kritických situacích, pak tyto znalosti a dovednosti mnohdy využijí automaticky, aniž by si to třeba uvědomovali. Mohou být připraveni jednat tak, aby ochránili nejenom sami sebe, ale i ostatní, kteří by pomoc potřebovali. V konečném důsledku může připravenost dospělých a dětí na mimořádné události především přispět ke snížení negativních následků na zdraví, majetku či životním prostředí. Být připraven znamená, že ten, kdo zná možná nebezpečí a umí se podle toho chovat, se zpravidla dokáže před takovým nebezpečím lépe ochránit nebo dovede i pomoci ostatním. Nicméně úkonům a dovednostem zachraňujícím životy je třeba se naučit a platí zde, že se musí nadále procvičovat, jelikož i takové získané znalosti se mohou časem zapomenout. Připraveností lze lépe překonat vznikající strach a paniku při mimořádných událostech, a v tom hlavně spočívá význam přípravy jako takové.⁵⁴

Projevem aktivní taktiky zvládnání mimořádných událostí může být touha připravit se na příště. Nedostatek informací, vědomostí, schopností a dovedností hraje

⁵² BAŠTECKÁ, Bohumila. *Psychosociální krizová spolupráce*. Praha: Grada, 2013, s. 142-143.

⁵³ BAŠTECKÁ, Bohumila. *Psychosociální krizová spolupráce*. Praha: Grada, 2013, s. 154.

⁵⁴ KOPECKÝ, Miroslav. Ochrana obyvatelstva za mimořádných událostí. In: *Katedra antropologie a zdravotědy* [online]. 2012 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z WWW: <http://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF-katedry/KAZ/FRVS/21_Priloha_8_Studijni_materialy_OOMU_Kopecky.pdf>

při krizových situacích velkou roli, jelikož to vede k vyššímu napětí a neklidu.⁵⁵ Tudíž větší stabilitu zajišťují odolní a připravení jedinci, kteří jsou navíc schopní používat různé strategie zvládnání obtíží.⁵⁶

U dětí navíc připravenost nabývá mnohem většího významu. Každé dítě je jedinečnou individualitou a vše, co dělají a říkají dospělí, to hluboce ovlivňuje jejich chování a pocity. Pokud si dítě uvědomí, jak proti stresu a úzkosti v životě bojovat, je pro ně mnohem snazší nežádoucí situace zvládnout. Pro děti je obtížné zvládnout regulovat vlastní emoce, ale existuje mnoho způsobů, jak jim pomoci. Zejména období raného dětství se vyznačuje schopností přizpůsobit se novým vlivům a reagovat na ně. Aby se tento proces přizpůsobování podporoval, je dobré využít nějakých dětských aktivit. Například s tvořivou imaginací můžou děti získat více informací o tom, co mají dělat, než když jim bude pouze někdo slovně radit. „*Imaginativní a kreativní hry snižují hladinu chemických látek produkovaných při stresu a umožňují dětem zvládnout stresové situace lépe.*“⁵⁷ Velmi důležité je tedy naučit děti, aby k řešení problémů využívaly svoji představivost, protože když si dokážou představit nějakou situaci dostatečně živě, tělo reaguje tak, jako by ta představa byla skutečná. To dává dítěti možnost představit si samo sebe, jak situaci úspěšně zvládlo a dovolí mu poznat případné překážky a problémy. Díky tomu se mu vzpomínka s pocitem úspěchu uloží v paměti a v budoucnu ji bude moci podvědomě využít pro úspěšnější zvládnutí podobné situace.⁵⁸ V případě mimořádných událostí by k tomu mohly sloužit především praktické nácviky a projektové vyučování, co dělat při mimořádných událostech. Také různé pomůcky (Viz Příloha III), jako jsou deskové hry a elektronické hry související s tematikou mimořádných událostí. Eventuálně dětské vzdělávací tablety, dětský naučný porcelán, tzv. „domeček rizik“ a další.⁵⁹

⁵⁵ KEBZA, Vladimír. *Chování člověka v krizových situacích*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2009, s. 12.

⁵⁶ BAŠTECKÁ, Bohumila. *Psychosociální krizová spolupráce*. Praha: Grada, 2013, s. 157.

⁵⁷ PLUMMER, Deborah. *Učíme děti zvládat úzkost, obavy a stres: cvičení pro mladší školní věk*. Praha: Portál, 2013, s. 30.

⁵⁸ PLUMMER, Deborah. *Učíme děti zvládat úzkost, obavy a stres: cvičení pro mladší školní věk*. Praha: Portál, 2013, s. 11-30.

⁵⁹ Pro školy. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://infoboxy.zachranny-kruh.cz/pro-skoly/projektove-vyucovani.html>>

5 CO DĚLAT PŘI MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTECH

Pro všechny případné mimořádné události je možné stanovit určitá doporučení nebo modely chování osob, jak ochránit sebe sama a ostatní. Toto vše však závisí na druhu a rozsahu ohrožení. Níže jsou uvedeny některé základní doporučené modely chování, jak se zachovat, když nastane určitá mimořádná událost, které směřují k úspěšnému zvládnutí takových situací.⁶⁰

5.1 Obecné zásady chování při mimořádných událostech

První důležitou zásadou je nepodceňovat vzniklou situaci. Dále uvědomit si, že největší hodnotu má lidské zdraví a život, až na druhém místě je záchrana majetku. Podstatné je také varovat ostatní ohrožené osoby v nejbližším okolí, s tím, aby se nezapomnělo na neslyšící, či jinak postižené osoby. Další zásadou je v situacích ohrožení netelefonovat zbytečně – telefonní síť je přetížena. Kromě toho je žádoucí respektování a snaha získání informací z oficiálních zdrojů, jako je rozhlas, televize, vyhláška obecního úřadu, pokyny zaměstnavatele apod. S tím souvisí i nerozšiřování poplašné a neověřené zprávy. Význam má i pomoc sousedům, zejména starým, nemocným a nemohoucím lidem. Poslední podstatná obecná zásada je uposlechnutí pokynů pracovníků IZS.⁶¹

5.1.1 Děti při mimořádných událostech

Děti patří do specifické skupiny, jelikož jsou při mimořádných událostech výrazněji zmatenější, nervóznější a vystrašenější než dospělí. Navíc hledají pomoc u lidí, kterým důvěřují, tedy u dospělých, rodičů či učitelů. Proto je velmi důležité nepřenášet na ně vlastní zmatek a strach. Klidné a jisté činy dospělých pomáhají dětem navodit pocit bezpečí. Ale i děti již na prvním stupni základních škol by měly mít osvojená určitá pravidla chování, které by dodržovaly za mimořádných událostí. Měly by především znát takové zásady chování, aby se jim něco nestalo, aby se neztratily a aby jejich rodiče a učitelé neměli starosti navíc. Měly by například znát nejen svou adresu, ale i adresy babiček, tet apod., ke kterým by v případě nouze mohly jít. Také by měly umět telefonní čísla, na která zavolat, že jsou v bezpečí a sdělit je i třeba lidem, kteří jim chtějí pomoci. Dále by měly znát nějaká významná místa a budovy ve městě, podle kterých by se v případě nouze orientovaly. I pro děti platí obecná pravidla snažit

⁶⁰ MIKA, O. *Informovanost obyvatelstva a jeho připravenost na zvládnání mimořádných událostí*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta. 2008.

⁶¹ Co dělat v krizových situacích. *Ochrana obyvatel* [online]. 2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.ochranaobyvatel.cz/codelat-cz/>>

se zachovávat klid, pořádek, poslouchat pokyny záchranářů a ostatních osob, které řídí záchranné práce. Ovšem musí se přihlídnout k tomu, že všechna námaha, nejistota a nepohodlí při mimořádných událostech jsou pro děti velmi náročné a není pro ně skutečně jednoduché vydržet všechno to napětí. Proto je dobré děti nějakým způsobem odreagovat, třeba je zapojit do záchranných nebo likvidačních prací a uložit jim jednoduchý, pro ně splnitelný úkol. Například, že nebudou zbytečně plakat a křičet, že budou opatrovat mladší děti, pomáhat starým lidem, hlídat některé věci, upozorňovat ostatní na nějaké nebezpečí a podobně. Velmi malé děti je naopak vhodné přemístit někam na bezpečné místo, aby nepřekážely záchranářům.⁶²

5.1.2 Kam a jak volat na tísňovou linku

Pokud je to možné, než se začne volat na tísňová čísla, je nutné, aby se volající ujistil, že je sám v bezpečí. Například v dostatečné vzdálenosti od požáru, v místě mimo silnici dopravní nehody, apod. Na tísňová čísla lze volat zdarma 24 hodin denně. K oznámení jakékoliv mimořádné události slouží jednotné evropské číslo 112. Další tísňová čísla jsou národní: Hasičský záchranný sbor má číslo 150. Policii České republiky náleží číslo 158 a Zdravotnické záchranné službě číslo 155. Číslo 112 je dobré volat, pokud si někdo není jist, která ze základních složek IZS je na místě potřeba, nebo pokud je potřeba více složek najednou. Kdežto pokud je zřejmé, že situace vyžaduje pouze jednu ze základních složek, je vhodnější volat přímo příslušné národní číslo tísňového volání (150, 158, 155). Volání na národní čísla je sice bezplatné, avšak v případě předplacených SIM karet je nutné mít na kartě alespoň minimální kredit. Naproti tomu jednotné evropské číslo 112 má tu výhodu, že na toto číslo je možné volat i bez SIM karty, a to i přes zamknutou nebo zaheslovanou klávesnici mobilního telefonu.⁶³

Při volání na tísňovou linku je důležité zachovat klid, být stručný, ale věcný. Operátorovi se sdělí: kdo volá (jméno), co přesně se stalo (popsání události), kde se to stalo (přesné místo události), informace o postiženém (pohlaví, přibližný věk, počet postižených).⁶⁴ Pak se odpovídá na případné dotazy operátora tísňové linky. Po

⁶² DANIELOVSKÁ, Věra. *Ochrana člověka za mimořádných událostí: pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Fortuna, 2003, s. 10-11.

⁶³ Tísňová volání. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/tisnova-volani/tisnova-volani.html>>

⁶⁴ Co dělat v krizových situacích. *Ochrana obyvatel* [online]. 2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.ochranaobyvatel.cz/codelat-cz/>>

ukončení hovoru může být uskutečněn zpětný hovor pro ověření události nebo zpřesnění některých údajů.⁶⁵

Vzhledem k tomu, že operátoři narážejí na neznalost oznamovatelů podle jakých orientačních bodů přesně popsat místo mimořádné události, tak ku pomoci občanům, ale i operátorům, vznikla praktická příručka „*Viš, odkud voláš o pomoc na tísňovou linku 112?*“⁶⁶. Tato příručka dává užitečné srozumitelné rady, jak si všimnout možných orientačních bodů, které se mohou použít při ohlašování mimořádné události. Jsou to body, které většina lidí normálně ignoruje, protože je ke svému životu nepotřebuje, ale znalost takových orientačních bodů může přispět k rychlejšímu zásahu jednotek IZS, a tak přispět k záchraně životů osob, zvířat, případně majetku.⁶⁷

5.1.3 Když zazní siréna s varovným signálem „všeobecná výstraha“

Pokud zazní siréna kolísavým tónem po dobu 140 vteřin a nejde-li zjevně o povodeň či zemětřesení, platí následující pokyny:⁶⁸

- **Vyhledat úkryt**

Vyhledat a okamžitě se ukryt v nejbližší budově (obchod, úřad, kancelář, výrobní závod,...), pokud se jede automobilem, zaparkovat a vyhledat též úkryt v budově.

- **Zodolnit úkryt**

Zavřít všechna okna a dveře, jelikož se může jednat o únik toxických látek a uzavřením prostoru se tak sníží riziko zamoření úkrytu. V místnostech, kde je otevřený oheň, zajistit jeho důkladné uhašení. Kde je klimatizace a větrání, tak je potřeba toto vypnout a ucpat. Průnik látky okny je ještě možné zamezit samolepící páskou nebo závěsy namočenými ve vodě.

- **Zajistit si informace**

⁶⁵ Co dělat v krizových situacích. *Ochrana obyvatel* [online]. 2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.ochranaobyvatel.cz/codelat-cz/>>

⁶⁶ LEPEŠKA, Jaroslav. *Viš, odkud voláš o pomoc na tísňovou linku 112?*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2008.

⁶⁷ LEPEŠKA, Jaroslav. *Viš, odkud voláš o pomoc na tísňovou linku 112?*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2008.

⁶⁸ Výstrahy a varování. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/vystrahy-a-varovani/varovani/co-delat-kdyz-zazni-sirena.html>>

Zapnutím rádia nebo televize se zajistí přísun informací o tom, co se stalo, proč byla spuštěna siréna a co dělat dále. Tyto informace se podávají i obecním rozhlasem. Je opravdu důležité vyslechnout všechny pokyny, kvůli možnému nahlášení evakuace.

„Děti, které jsou při vyhlášení varovného signálu ve škole, zůstanou v budově a řídí se pokyny učitelů.“⁶⁹

5.1.4 Dopravní nehoda

Pokud je někdo účastníkem dopravní nehody, je nutné provedení základních úkonů, a to především zabezpečit, aby všichni účastníci nehody (u kterých to jde) opustili vrak i vozovku a shromáždili se na bezpečném místě. Dále je žádoucí zajistit provoz na komunikaci tak, aby nedocházelo k dalším nehodám, tzv. řetězení nehody. Použije se k tomu například výstražný trojúhelník. Policie České republiky doporučuje občanům, aby se zdrželi požití alkoholických nápojů do doby, než u nich policista provede orientační dechovou zkoušku. Účastníci nehody jsou dále povinni zavolat na tísňovou linku a případně poskytnout podle svých schopností a možností zraněným osobám první pomoc.^{70, 71}

5.1.5 Sněhová kalamita

Při sněhové kalamitě je důležité dbát velké opatrnosti na silnicích a chodnících. Hrozí vážné dopravní nehody či úrazy následkem pádu. Nebezpečné je chození pod namrzlým elektrickým vedením, pod střechami domů, kde hrozí padající sníh. Každý by měl pravidelně odstraňovat a odklízet sníh, a to i na střechách domů, zvláště těch rovných, kde hrozí zřícení střech dovnitř budov. Hasiči většinou upozorňují občany, aby dbali zvýšené opatrnosti a přizpůsobili jízdu automobilem místním podmínkám, případně svou cestu zvážili. Rychlost a styl jízdy by měli řidiči přizpůsobit povětrnostním podmínkám a stavu komunikace.⁷²

Zejména při zimních cestách není dobré podcenit přípravu na sněhové kalamity. Tudíž je užitečné dodržovat pravidla jako: mít v nádrži dostatek pohonných hmot,

⁶⁹ DANIELOVSKÁ, Věra. *Ochrana člověka za mimořádných událostí: pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Fortuna, 2003, s. 8.

⁷⁰ MARÁDOVÁ, Eva. *Ochrana člověka za mimořádných událostí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007.

⁷¹ VEJBĚRA, Jiří, Petr ZEMAN a Jiří MARTÍNEK. *Mimořádná událost vás už nepřekvapí*. Hradec Králové: Garamond, 1996.

⁷² Hasiči odstraňují následky sněhové kalamity. *Hasičský záchranný sbor ČR* [online]. 2014 [cit. 2014-10-13]. Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/clanek/hasici-odstranuji-nasledky-snehove-kalamity.aspx>

vybavit sebe i cestující teplými oděvy (kabáty, svetry, popřípadě deky), připravit si na cestu přiměřenou zásobu potravin, nápojů a potřebných léků. Ve výbavě automobilu by neměla chybět lopata, sněhové řetězy, startovací kabely a popřípadě zásoba písku v nádobě. Mají-li se cesty zúčastnit děti, je opravdu na zvážení, zda cestu neodložit.⁷³

5.1.6 Povodně

U chování při povodních je velmi významná příprava na povodně. Nejlepší je tedy se před povodní informovat na obecním úřadě, jak a kam se v případě ohrožení bude evakuovat. Dále je vhodné připravit si pytle s pískem a materiál na utěsnění nízko položených oken a dveří. Pokud je zasáhnutí povodní zřejmé, tak je dobré přestěhovat cenné věci do vyšších pater a upevnit věci, které by voda mohla odnést. Další postup je mít nachystané potraviny a pitnou vodu na 2 – 3 dny dopředu a přichystat si evakuační zavazadlo. Následně připravit automobil k použití, tzn. mít dostatek pohonných hmot a umístit jej mimo dosah možného zaplavení. Kromě toho je nutné zajistit i domácí zvířata. Psy a kočky připravit na evakuaci s sebou, ostatní zvířata se doporučuje ponechat doma a poskytnout jim zásobu vody a potravy. Malým dětem je doporučeno vložit do kapsy štítek se jménem a adresou.⁷⁴

Při samotné povodni, je velmi důležité dodržovat pokyny orgánů obce. Ovšem, je-li nedostatek času, okamžitě se přesunout na vtypované místo, které nebude vodou zaplaveno. Pokud dojde k vyhlášení nařízené evakuace, je také nutné včas opustit ohrožený prostor i s evakuačními zavazadly. Dále vesměs platí dodržování obecných zásad, a to například: nerozšiřovat poplašné zprávy, pomáhat sousedům (zejména starým a nemocným lidem), nechodit do níže položených míst, které mohou být zatopeny, a nadále sledovat pokyny obecního úřadu, záchranářů a médií.⁷⁵

Při bleskových povodních je jedinou ochranou snažit se okamžitě opustit ohrožený prostor a dostat se ne nejvyšší místo v terénu.⁷⁶

⁷³ *Co dělat...: aneb Kapesní průvodce krizovými situacemi doma i v zahraničí*. 2. vyd. Praha: Centrum pro bezpečný stát, 2008, s. 37-38.

⁷⁴ Příprava na povodeň. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/mimoradne-udalosti/povodne/priprava-na-povoden.html>>

⁷⁵ Jak se chovat při povodni. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/mimoradne-udalosti/povodne/jak-se-chovat-pri-povodni.html>>

⁷⁶ KOPECKÝ, Miroslav. Ochrana obyvatelstva za mimořádných událostí. In: *Katedra antropologie a zdravotvědy* [online]. 2012 [cit. 2015-02-09]. Dostupné z WWW: <http://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF-katedry/KAZ/FRVS/21_Priloha_8_Studijni_materialy_OOMU_Kopecky.pdf>

5.1.7 Silný vítr a bouřky

Při očekávání vichřice se doporučuje sledovat pozorně zprávy v rozhlase nebo televizi a podle toho se zachovat. Pokud silný vítr přijde, je dobré ho přečkat nejlépe v uzavřené budově nebo naopak ve volném prostoru. Jako úkryt jsou zcela nevhodné a nebezpečné lehké stavby typu stodol, chat, maringotek a podobně. V případě, že je někdo zasažen silným větrem v otevřené krajině, je nejvhodnější se ukryt v terénních sníženinách, příkopech a prohlubních. Rozhodně není dobré se za silného větru zdržovat v blízkosti stromů, které by se mohly vyvrátit, nebo by mohlo dojít k lámání větších větví. V ulicích může dojít následkem větru k pádu větších předmětů ze střech (např. tašky, kusy plechu), proto je důležité omezit v těchto místech pohyb nebo úplně opustit rizikový prostor. Může dojít ke spadnutí drátů elektrického napětí, v takovém případě se k nim vůbec nepřibližujte ani nedotýkejte. Jestliže jste doma, je potřeba zavřít okna a dveře, v případě hodně silného větru je nejlepší se ukryt ve sklepě. Pokud možno, upevněte volně ležící předměty venku, aby nikoho neohrozily. Dodržujte všeobecná pravidla a nadále sledujte vývoj situace ve sdělovacích prostředcích.⁷⁷

Bouřky jsou častým přírodním jevem a spolu s blesky mohou být také pro život velmi nebezpečné a rizikové. Proto je dobré znát pokyny pro bezpečné přežití v bouřce - předejít zásahu bleskem. Jako dostatečný úkryt před blesky například poslouží: hustý vysoký les (je však zapotřebí dodržovat odstup asi jeden metr od nejbližšího stromu); nezatopené úvozy, údolí a prolákliny; suché štěrby a jeskyně skal; budovy vybavené hromosvodem, v budově bez hromosvodu jsou jisté jen sklepy; automobily se zataženými okny a podobně. Procházíte-li při bouřce otevřenou krajinou, v žádném případě se nelehá na zem, nejlepší je kráčet v mírném podřepu, zaujmout co nejnižší pozici a nedržet se s nikým za ruce. Základním pravidlem při bouřce je nebýt na vyšším místě, než je okolní terén a nevyhledávat úkryt v blízkosti předmětů, které blesky přitahují (jednotlivé stromy, vodní plochy, mokřiny, seníky, stodoly, kapličky a kříže v poli, věže, stožáry, stany na otevřeném prostranství, blízkost kovových předmětů a materiálu apod.). Jede-li někdo na kole či motorce, měl by zastavit, slézt a odstoupit. Při jízdě autem je dobré být opatrnější a přizpůsobit jízdu nepříznivému počasí.^{78,79}

⁷⁷ HERINK, Josef a Václav BALEK. *Ochrana člověka za mimořádných událostí: Živelní pohromy*. Praha: Fortuna, 2002, s. 30-32.

⁷⁸ HERINK, Josef a Václav BALEK. *Ochrana člověka za mimořádných událostí: Živelní pohromy - pro zeměpis a přírodopis na ZŠ*. Praha: Fortuna, 2002, s. 30-32.

⁷⁹ DANIELOVSKÁ, Věra. *Ochrana člověka za mimořádných událostí: pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Fortuna, 2003, s. 16.

5.1.8 Požáry

Při požáru je nejdůležitější neztratit hlavu, nezačít zmatkovat, nepřeceňovat své síly, zbytečně neriskovat a ihned zavolat hasiče. Je-li požár malého rozsahu a jste-li schopni ho sami uhasit, neprodleně tak učiňte. Nebo se alespoň pokuste do příjezdu hasičů zamezit jeho rozšíření, například odstranit z dosahu požáru snadno hořlavé látky a materiály, v bytě zastavit přívod plynu, vypnout elektrický proud a hlavně neotvírat okna – tím by se požár ještě víc rozšířil. Dále varujte ostatní, například voláním „hoří“ a pokud je to možné prověřte, zda se v ohroženém prostoru nikdo nenachází. Pokud ano, pokuste se osobu zachránit, nebo si zapamatujte, kde se nachází (bude to cenná informace pro hasiče) a co nejdříve sami opusťte prostor. Pokud je úniková cesta zakouřená, chraňte si tělo, nejlépe namočením oděvu a dýchací cesty namočeným ručníkem, a to z důvodu možného nadýchání se jedovatých plynů, které se uvolňují při hoření. Člověk, který se těchto látek nadýchá, může ztratit vědomí. Před příjezdem hasičů je dobré odstranit překážky, které by mohly omezit zásah jednotek, kupříkladu přeparkovat vozidla, otevřít vrata nebo závory a podobně.⁸⁰

5.1.9 Únik nebezpečných chemických látek

Pokud dojde k úniku nebezpečné chemické látky, jsou občané upozorněni varovným signálem „všeobecná výstraha“, doplněným mluveným slovem. Pro občany to tedy znamená, že platí pravidla pro ukrytí. Je ale velmi důležité se **neukrývat** ve sklepech, jelikož většina škodlivých látek je těžší než vzduch a drží se tedy při zemi, to znamená, že zaplňují sklepy, kanalizace apod. Je užitečné připravit si a použít prostředky individuální ochrany – pro ochranu dýchacích cest to může být vodou navlhčený ručník, složený kapesník nebo šátek a podobně. Někdy ovšem může dojít k úniku nebezpečné látky, kdy jsou lidé přítomni u vzniku této mimořádné události, například na zimních stadionech může uniknout čpavek, nebo v plaveckých bazénech chlór – obě tyto látky mají typický zápach. V takových případech je nutné opustit ohrožený prostor, snažit se chránit si dýchací cesty a neprodleně zavolat na tísňovou linku. Je-li potřeba pomoci ostatním osobám, je při tom nutné dbát na svou vlastní bezpečnost a použít prostředky individuální ochrany.⁸¹

⁸⁰ *Co dělat...: aneb Kapesní průvodce krizovými situacemi doma i v zahraničí*. 2. vyd. Praha: Centrum pro bezpečný stát, 2008, s. 23-24.

⁸¹ MARÁDOVÁ, Eva. *Ochrana člověka za mimořádných událostí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 31-32.

V případě úniku plynu v bytě nebo domě je žádoucí zajistit nejdříve vypnutí přívodu plynu u spotřebiče a poté vypnutí hlavního uzávěru plynu. Posléze okamžitě otevřít okna, dveře a vyvětrat. Kvůli nebezpečí výbuchu je důležité nepoužívat otevřený oheň (svíčky, zapalovač), ani elektrické spotřebiče, dále v místě úniku netelefonovat, nerozsvěcovat světlo ani nezvonit na zvonek. Následuje zavolání (mimo byt či dům) a oznámení události na tísňovou linku.⁸²

5.1.10 Evakuace

Při nařízení evakuace především nepodceňujte pokyn k evakuaci, jde o osobní bezpečnost. Je potřeba okamžitě zanechat veškeré nesouvisející činnosti a dodržovat zásady pro opuštění bytu, vzít si s sebou evakuační zavazadlo a včas se dostavit na určené místo. Dodržovat pokyny orgánů zabezpečující evakuaci i při použití vlastních vozidel. Mějte na paměti, že vrátit se do bydliště bude možné, až po výslovném povolení ze strany bezpečnostních složek.⁸³

6 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM A SPECIFIKA PŘÍPRAVY DĚTÍ A MLÁDEŽE

Úvodem je třeba zdůraznit, že vzdělávání dětí si zaslouhuje zvláštní pozornost. Po roce 1990 došlo k neodbornému a zcela nesmyslnému rušení výuky předmětu branná výchova, jelikož neodpovídal společenským podmínkám. Předmět ale nebyl ničím nahrazen, tím došlo k přerušení vzdělávání dětí v oblasti ochrany života a zdraví při mimořádných událostech, což zanechalo mnoho šrámů, které se budou odstraňovat ještě dlouho. Nutno ale říci, že v současné době se situace konečně začíná trochu zlepšovat.⁸⁴

Aby každý jedince dokázal lépe čelit celé řadě hrozeb a negativním vlivům, je naprosto nezbytné vytvořit funkční systém výchovy a vzdělávání, který by byl zakotven v systému již od předškolního vzdělávání. „*Pro potřebu praktické realizace výchovy a vzdělávání je nezbytné propojit problematiku výuky ochrany obyvatelstva s přípravou*

⁸² Havárie - výbuch plynu. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/mimoradne-udalosti/havarie-nehody-vybuchy/havarie-vybuch-plynu.html>>

⁸³ Co dělat, když bude nařízena evakuace. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-02-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/vystrahy-a-varovani/evakuace/co-delat-kdyz-bude-narizena-evakuace.html>>

⁸⁴ LINHART, Petr a Otakar MIKA. *Výuka problematiky bezpečnosti a přežití v mimořádných situacích: celostátní konference*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2004, s. 23-43.

občanů k obraně státu.“⁸⁵Potřeba vytvoření **povinných** předmětů na školách nebo jiného obdobného způsobu **pravidelné** výuky je dlouhodobým cílem k zajištění dostatečného pronikání a pochopení předávaných informací dětem.⁸⁶

V roce 2003 vstoupilo v platnost rozhodnutí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT⁸⁷) zařadit problematiku ochrany člověka za mimořádných událostí povinně do školních osnov, a to v rozsahu minimálně 6 vyučovacích hodin. V současné době je tedy oblast ochrany člověka za mimořádných událostí součástí rámcových vzdělávacích dokumentů pro předškolní, základní a střední vzdělání. Je však pouze na ředitelích škol, do kterých předmětů a jak výuku zařadí.^{88,89}

6.1 Analýza současného stavu výchovy a vzdělávání

Začlenění problematiky ochrany obyvatelstva do systému vzdělávání na školách umožňuje, díky pravidelné a povinné výuce, mít dlouhodobý vliv na děti. Na školní vzdělávání jsou také napojeny projekty některých spolupracujících institucí (zejména složky IZS). Od roku 2011 jsou vyvíjeny snahy o celkové uspořádání výchovy a vzdělávání. V současné době úroveň vzdělávání a výchovy neodráží reálné hrozby a důsledky plynoucí z přibývajících mimořádných událostí. Tento stav je zapříčiněn především ekonomickou situací, od toho se totiž odvíjí snižování počtu pracovníků, kteří se ochraně obyvatelstva věnují. Důvodem je také neodpovídající začlenění oblasti v právních předpisech. Mezi hlavní hrozby, ohrožující výchovu a vzdělávání, tedy patří snižování finančních prostředků, snižování počtu potřebného personálu a celkový náhled společnosti na tuto problematiku. Pokud by se zrušila výuka dané oblasti na školách, mělo by to negativní dopad a významně by to zbrzdilo vzdělávání a výchovu obyvatelstva. Nejdůležitější příležitostí rozvoje výchovy a vzdělávání je rozvíjení pravidelného vzdělávání v mateřských, základních a středních školách. S tím souvisí zajištění financování, především z více zdrojů. Důležité je také zlepšit postavení výchovy a vzdělávání ve společnosti, což je významný faktor ovlivňující rozvoj ochrany

⁸⁵ *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2014, s. 41.

⁸⁶ *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2014, s. 45.

⁸⁷ *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2015 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz>>

⁸⁸ *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2014, s. 47.

⁸⁹ LINHART, Petr. *Výuka problematiky bezpečnosti a přežití v mimořádných situacích: celostátní konference*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2004, s. 23-26.

obyvatelstva; toho by bylo možné dosáhnout zaměřením se na popularizaci výsledků všech činností.⁹⁰

6.2 Výchova a vzdělávání jako jedna z priorit ochrany obyvatelstva

Jednou ze strategických a klíčových priorit „Koncepce“, zajišťující trvale zlepšující se systém ochrany obyvatelstva, je tzv. širší zapojení občanů do systému ochrany obyvatelstva cestou zvýšení jejich schopnosti sebeochrany za využití informací a znalostí získaných v rámci plošného a cíleného systému výchovy a vzdělávání. Hlavním motivem je zlepšit a následně rozvinout stav výchovy a vzdělávání obyvatelstva tak, aby odpovídal aktuálním hrozbám. Tím se sníží počet nepřipraveného obyvatelstva, což může přispět ke snižování ztrát na životech a zdraví osob, zvířat, majetku a životním prostředí. Následujícím efektem by bylo snížení finanční zátěže při samotném řešení mimořádných událostí. Ovšem celá příprava musí probíhat komplexně, aby se zajistilo, že každý jedinec bude vědět jak přiměřeně a správně reagovat na mimořádné události. Systém funkční výchovy a vzdělávání by se měl skládat z: odborníků na ochranu obyvatelstva, učitelů vyučujících danou tematiku na školách, lektorů realizujících projekty a ze samotného obyvatelstva. Role občana by měla být založena na jeho vrozené touze po bezpečí, čímž ponese svůj díl na odpovědnosti sobě samému, svým blízkým a také vůči státu. Cílová hodnota je zařadit tematiku ochrany obyvatelstva jako nedílnou součást výuky v mateřských, základních a středních školách. To vše v rámci předmětu, který by obsahoval bezpečnostní problematiku (dopravní výchova, první pomoc, obrana vlasti a neposledně ochrana člověka za mimořádných událostí). Předpokladem pro dosažení cílového stavu je zajištění stabilního financování, přijetí a schválení potřebných právních předpisů a personální podpora pro plnění jednotlivých úkolů.⁹¹

6.3 Specifika přípravy dětí v mateřských školách

Děti v mateřských školách jsou ve věku, kdy jsou velmi zvědavé a vnímavé ke všem podnětům. Takové dítě chce vše samo vyzkoušet a napodobuje chování dospělých, kteří mu jsou vzorem. Proto je nezbytně nutné využít k vytvoření základních návyků, jak se chránit před nebezpečnou situací, kolektivních her. Ve věku 3 až 6 let se samozřejmě nedá předpokládat jakákoliv samostatná činnost dítěte v oblasti

⁹⁰ *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2014, s. 14.

⁹¹ *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2014, s. 20-21.

připravenosti na mimořádné události, proto je většina výukových podkladů a pomůcek zaměřena na prevenci. Tedy naučit dítě chovat se tak, aby se zbytečně nedostalo do tíšňové situace. V řadě mateřských škol je součástí výuky poučení, které radí učitelkám a učitelům, na jaká rizika by měli děti připravit a jaké ponaučení by si ze školky měly děti odnést. Jsou u nás i mateřské školy, které spolupracují s obecní policií, hasičským záchranným sborem, záchrannou službou a organizují pro děti různé instruktáže. Celkem výjimečně se lze například setkat s poučením pro děti, jak se chovat ke zvířatům, respektive v případě napadení zvířetem. Toto riziko je ale v celku opomíjeno, ačkoliv ze statistik vyplývá, že ze všech úrazů vzniklých útokem zvířete jsou dvě třetiny předškolních dětí.⁹²

V předškolním vzdělávání je shrnuta následující situace: chybí metodický materiál pro učitele, pro výuku jsou zpracovány pomůcky, avšak malého výběru (zatím jsou využívány i materiály z prvního stupně základních škol). Vzdělávání učitelů je ve stavu, kdy nejsou pro učitele specifické kurzy, vyučující mohou pouze využívat kurzy pro základní školy nebo samostudium.⁹³

6.4 Specifika přípravy dětí na základních školách

S ohledem na samostatnost škol, je jen na řediteli základní školy, aby stanovil rozsah a způsob přípravy žáků na mimořádné události. Přístup jednotlivých škol k vyučování této problematiky je tudíž velmi rozdílný, i přesto, že má každá škola k dispozici učební materiály a metodické příručky. Byly například vydány učební publikace, které začleňují problematiku ochrany obyvatelstva do jednotlivých předmětů vyučovaných na základních školách. Jedná se o publikace, které se pouze **začleňují** do jiných předmětů, například do občanské a rodinné výchovy, do chemie a fyziky, nebo do zeměpisu a přírodopisu. Pro školy byl také vydán soubor učebních pomůcek, které žáky, s ohledem na jejich mentální schopnosti, připravují na různé nebezpečné situace, s kterými by se mohli setkat. „Pro zvýšení efektivnosti a názornosti výuky žáků byly do základních škol distribuovány tři filmy (zhruba 15 minutové), z produkce MV – GŘ HZS ČR; jde o filmy: „Povodně a ochrana člověka“, „Havárie s únikem nebezpečných látek a „Než přijede záchranka“.“⁹⁴ Je řada škol, které se aktivně zapojují do různých

⁹² PLINCNEROVÁ, Karin. Vzdělávání dětí a mládeže v oblasti přípravy obyvatelstva na mimořádné události. *Ochrana & Bezpečnost*. 2012, I., č. 4, s. 11-12.

⁹³ *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2014, s. 48.

⁹⁴ LINHART, Petr. *Výuka problematiky bezpečnosti a přežití v mimořádných situacích: celostátní konference*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2004, s. 25.

soutěží, připravujících děti na mimořádné události, především v poskytování první pomoci, ale zároveň je také mnoho škol, které tuto problematiku vnímají jako ne příliš důležitou, protože své aktivity zaměřují spíše na ekologii, jazykovědu a podobně.⁹⁵

Existují metodické příručky pro vyučující, které obsahují návod, jak žáky připravit na dopad možných následků mimořádných událostí. Dále ukazují, že je připravenost na tyto situace nutná. Žákům je třeba neustále zdůrazňovat, že ačkoliv většina mimořádných událostí není plně pod kontrolou člověka, tak jejich ničivé následky mohou být minimalizovány účinnými opatřeními a připraveností na tyto situace. Cílem je žáky připravit na uvědomování si odpovědnosti za svoji ochranu a na efektivní jednání a vzájemnou pomoc při vzniku mimořádných událostí.⁹⁶ V příručkách pro učitele lze i najít článek věnovaný přípravě a provedení závěrečného cvičení, které by mělo být určitým vyvrcholením každoroční výuky ochrany člověka za mimořádných událostí. Ředitelé škol mají opět možnost rozhodnout, jak bude cvičení probíhat. (Náměty na praktická cvičení viz Příloha IV).⁹⁷

Situace základního vzdělávání je v této oblasti o něco málo lepší než předškolního vzdělávání. Jsou již zpracovány metodické materiály pro učitele, podklady k výuce témat ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí atd. Pro výuku bylo také zpracováno velké množství druhů pomůcek, které lze kombinovat. Vzdělávání učitelů je ve stavu takovém, že jsou pro učitele pořádány kurzy HZS ČR, kurzy pořádané Národním institutem dalšího vzdělávání a dále formou samostudia. Také jsou nyní učitelé v celku připravováni na vysokých školách (pedagogické fakulty, fakulty tělesné výchovy).⁹⁸

6.5 Mimoškolní aktivity dětí k přípravě na mimořádné události

Jako mimoškolní aktivity, vedoucí děti k přípravě na zvládnutí mimořádných událostí, jsou myšleny osvětové činnosti, soutěže a další aktivity, které sice přímo nesouvisí s učebními osnovami a vyučovacími předměty, avšak může k nim docházet i v prostorách škol. Zprostředkovateli těchto činností a aktivit jsou příslušníci:

⁹⁵ PLINCNEROVÁ, Karin. Vzdělávání dětí a mládeže v oblasti přípravy obyvatelstva na mimořádné události. *Ochrana & Bezpečnost*. 2012, I., č. 4, s. 12-13.

⁹⁶ LINHART, Petr. *Příručka pro učitele základních a středních škol*. Praha: Tech-Market, 1999, s. 5. Ochrana člověka za mimořádných událostí.

⁹⁷ LINHART, Petr. *Výuka problematiky bezpečnosti a přežití v mimořádných situacích: celostátní konference*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2004, s. 23-26.

⁹⁸ *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2014, s. 48.

Hasičského záchranného sboru České republiky, Jednotek sboru dobrovolných hasičů, Policie České republiky, Obecní policie a členové Českého červeného kříže nebo členové různých občanských sdružení.

6.5.1 Projekty a programy pro děti

Samotná výuka ochrany obyvatelstva a příprava dětí na mimořádné události, může být pouhým opakováním nezáživných frází a kvůli nedostatku učebních pomůcek či malé fantazii vyučujících pro děti nudná a neatraktivní. Z toho důvodu je na místě tzv. výchova prožitkem, kdy pomocí modelových situací jsou navozeny co nejdělejší a realitě odpovídající skutečné podmínky. Taková modelová situace pomáhá dětem upevňovat jistotu, odvalu, sebevědomí a cílevědomost v kritických situacích, dále jim mimo jiné pomáhá zdokonalovat psychickou odolnost vůči strachu, získávat a rozvíjet znalosti a dovednosti k záchraně sebe nebo jiných osob. Za tímto účelem je vytvořeno několik projektů a programů zaměřených na přípravu dětí na zvládnání mimořádných událostí.⁹⁹

Program **Hasík CZ**¹⁰⁰ je realizován občanským sdružením CITADELA¹⁰¹ a jeho partnerem je Hasičský záchranný sbor České republiky. Tento projekt je výchovně vzdělávacím a preventivním programem v oblasti požární ochrany obyvatelstva. „Výuka probíhá hravou a názornou formou v jednotlivých třídních kolektivech na prvním i druhém stupni ZŠ a vedou ji odborně vyškolení instruktoři z řad profesionálních a dobrovolných sborů.“¹⁰² Výuka je rozdělena do věkových skupin, jelikož se musí přizpůsobit věku dítěte. Program chce také prostřednictvím dětí předávat informaci i jejich rodičům, proto dostává každé dítě informační tiskoviny určené jak jemu, tak jeho rodičům.¹⁰³

Projekt **Ajaxův zápisník**¹⁰⁴ je projektem Policie České republiky a je určen pro děti ve druhé a třetí třídě. Žáci při něm plní úkoly v průběhu celého školního roku.

⁹⁹ JENKA, Petr. *Výuka problematiky bezpečnosti a přežití v mimořádných situacích: celostátní konference*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2004, s. 52.

¹⁰⁰ *Hasík CZ: Preventivně výchovná činnost v oblasti PO a OOB* [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.hasik.cz>>

¹⁰¹ *Citadela Bruntál* [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.hasik.cz/citadela/>>

¹⁰² *Výchova dětí v PO a OO: Program "Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva"*. Hasičský záchranný sbor Jihomoravského kraje [online]. 2014 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.firebrno.cz/hasik/vychova-deti-v-po-a-oo>>

¹⁰³ PLINCNEROVÁ, Karin. *Vzdělávání dětí a mládeže v oblasti přípravy obyvatelstva na mimořádné události. Ochrana & Bezpečnost*. 2012, I., č. 4, s. 14-15.

¹⁰⁴ *Ajaxův zápisník. Policie České republiky* [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/sprava-clanky-ajaxuv-zapisnik.aspx>>

Hravou formou jsou děti seznamovány se základními pravidly bezpečného chování a dostávají od policistů zápisník, se kterým pracují v průběhu celého školního roku. Policisté pro děti rovněž připravují různé soutěže a testy, přitom zjišťují, co se všechno naučily od policejního psa Ajaxe.¹⁰⁵

Odbor prevence obecní policie zajišťuje preventivní programy pro děti v mateřských i základních školách. Pro děti z mateřských škol jsou připraveny obrázkové seriály s názvy „Medvídek Brumla“, „Koblížek“ aj. Pro žáky ze základních škol je program zaměřen na bezpečné chování doma, na ulici a při setkání s cizími lidmi.¹⁰⁶

Český červený kříž provádí v mateřských školách proškolení učitelek zdravotnic v tom, jak děti vyučovat první pomoc. Děti by se tak měly naučit, jak správně přivolat záchrannou službu a také jak si ošetřit drobná poranění. Na základních školách provádí Český červený kříž také školení učitelek zdravotnic, díky němuž se děti mohou zúčastnit speciálních kroužků. V těchto kroužcích děti získají informace a dovednosti v poskytování první pomoci, které mohou prezentovat v každoročně organizovaných soutěžích.¹⁰⁷

Velmi zajímavým a určitě velmi nadějným projektem je **Záchranný kruh**.¹⁰⁸ Cílem tohoto projektu je podpora činnosti záchranných sborů, prevence a příprava obyvatelstva na mimořádné události. Je to internetový portál, který obsahuje řadu interaktivních kurzů zaměřených na běžná rizika, přírodní katastrofy, havárie, atd. V jednotlivých sekcích najdou informace jak děti (ve formě her a soutěží), tak i pedagogové a rodiče. Velkým kladem je, že sdružení Záchranný kruh se připojilo i do sociální sítě Facebook¹⁰⁹ s cílem přiblížit široké veřejnosti své aktivity. Nedostatkem tohoto projektu může být zatím malá poutavost pro děti a kvůli tomu si tyto stránky děti samy, bez vedení dospělých, nemohou většinou ani najít.¹¹⁰

¹⁰⁵ PLINCNEROVÁ, Karin. Vzdělávání dětí a mládeže v oblasti přípravy obyvatelstva na mimořádné události. *Ochrana & Bezpečnost*. 2012, I., č. 4, s. 15.

¹⁰⁶ PLINCNEROVÁ, Karin. Vzdělávání dětí a mládeže v oblasti přípravy obyvatelstva na mimořádné události. *Ochrana & Bezpečnost*. 2012, I., č. 4, s. 15.

¹⁰⁷ Výuka první pomoci dětí a mládeže. *Český červený kříž* [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.cervenykriz.eu/cz/ppdeti.aspx>>

¹⁰⁸ *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz>>

¹⁰⁹ Facebook [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.facebook.com>>

¹¹⁰ PLINCNEROVÁ, Karin. Vzdělávání dětí a mládeže v oblasti přípravy obyvatelstva na mimořádné události. *Ochrana & Bezpečnost*. 2012, I., č. 4, s. 16.

7 TRENDY PŘÍPRAVY OCHRANY OBYVATELSTVA VE VYBRANÝCH STÁTECH

Tato kapitola se předně věnuje opravdu jen základní charakteristice ochrany obyvatelstva a vzdělávacím systémům jiných evropských zemí. Slouží pro porovnání s naším systémem. Pro lepší představu jsou zvoleny země, které sousedí s Českou republikou. Důraz tématu se klade zejména na vzdělávání dětí v oblasti ochrany obyvatelstva a na to, jak je řešena jejich příprava na zvládání mimořádných událostí.¹¹¹

7.1 Německo

Jelikož je Německo spolkovou zemí, nemají zavedené ústřední řízení, tudíž ochrana obyvatelstva je v každé spolkové zemi řešena poněkud odlišně. Ovšem existuje Spolkový úřad pro ochranu obyvatelstva a pomoc při katastrofách, který řeší ochranu obyvatelstva na společné úrovni. Současná ochrana obyvatelstva je tvořena jako systém pro záchranu, ochranu a pomoc při každodenních událostech, katastrofách a v případě války. Za ochranu a pomoc při každodenních událostech nesou největší odpovědnost obce, v případě katastrof odpovídají za činnost spolkové země a za ochranu obyvatelstva v případě války (civilní ochranu) zodpovídá spolkový stát. Zajímavé je, že v Německu je výkon služby v ochraně obyvatelstva založen na dobrovolnosti, ta je u organizací (vládních i nevládních) prováděna z více než 80 % dobrovolníky. Dobrovolnost je dána především tradicí, která vyplývá z dlouholeté historie požárníků. Lze říci, že to, co má Česká republika s Německem společné je, že také chtějí do budoucna změnit celkový přístup k vnímání a uvědomování si mimořádných událostí obyvatelstvem.^{112,113}

7.1.1 Výchova a vzdělávání dětí v Německu

Co se týče dětí, tak na práci s nimi a jejich přípravě se aktivně podílí všechny dobrovolnické záchranářské organizace. Například Německý Červený kříž podporuje veškeré bezpečnostní aktivity ve školách a v mimoškolních programech. Také existuje pracovní samaritánský svaz, který pořádá soutěže a letní tábory pro děti se zaměřením na dobrovolnickou práci. Německá společnost pro záchranu života se také soustředí

¹¹¹ LINHART, Petr a Bohumil ŠILHÁNEK. *Vzdělávání v ochraně obyvatelstva v Evropě*. Praha: Ministerstvo vnitra - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2006, s. 3-4.

¹¹² LINHART, Petr a Bohumil ŠILHÁNEK. *Vzdělávání v ochraně obyvatelstva v Evropě*. Praha: Ministerstvo vnitra - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2006, s. 28.

¹¹³ LINHART, Petr a Bohumil ŠILHÁNEK. *Ochrana obyvatelstva ve vybraných evropských zemích*. Praha: Ministerstvo vnitra - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2009, s. 75-76.

především na děti a mládež, organizuje pro ně závody a soutěže na vodě a pořádá kvízy s oblasti záchranářství. Dále ve spolupráci s ministerstvem školství a školami připravuje kurzy plavání, záchranářství, přednášky o bezpečnosti na vodě a jiné. Jako zdroje informací poslouží škála naučných materiálů a internetových stránek, které jsou provozovány jak vládními, tak soukromými organizacemi. Co se týče vzdělávání, tak v Německu je celá řada studijních programů zaměřených na tematiku ochrany obyvatelstva a mimořádné události. Za zmínku také stojí, že každý desátý člověk v Německu je členem nějaké dobrovolnické organizace, což vede k zvyšování možné míry informovaných a připravených obyvatel.¹¹⁴

7.2 Rakousko

Ochranu obyvatelstva v Rakousku lze chápat jako velmi dobře propracovaný systém organizací (profesionálních, ale především dobrovolnických) a jako obsáhlou prevenci, osvětu a ochranu před mimořádnými událostmi. Jediný dokument, který tuto problematiku řeší, je z roku 1987, nazývá se Bezpečnostní a obranná doktrína. Tento dokument a jeho úprava je však dostačující. Rakousko je stejně jako Německo spolkovou zemí a každá země si tak řeší mimořádné události, včetně preventivní činnosti, sama. Ovšem pokud by došlo k nějaké mimořádné události značného rozsahu, je spolupráce na celostátní úrovni a dohoda o postupu řešení jistá. Významné postavení mezi orgány má Rakouský svaz pro civilní ochranu, který má na svědomí velmi záslužný počín, a to že zřídil Bezpečnostní informační střediska v obcích. V těchto střediscích se poskytují občanům informace nejen v oblasti sebeochrany v případě mimořádných událostí, ale i postupy v jiných nežádoucích situacích. Tento svaz vytváří rovněž prostor pro různá školení a vzdělávání a dokonce pro komunikaci mezi organizacemi a občany. Velkým kladem je, že chod těchto středisek a především jejich blízkost občanům, pomáhá zvyšovat důležitost a naléhavost tématu ochrany obyvatelstva mezi obyčejnými lidmi a vytváří tak povědomí o nutnosti být připraven na řešení a zvládnutí mimořádných událostí.¹¹⁵

7.2.1 Výchova a vzdělávání dětí v Rakousku

Rakouské mateřské a základní školy samotnou tematiku ochrany obyvatelstva v podstatě zařazenou do svých učebních osnov nemají. Veškeré důležité informace se

¹¹⁴ PLINCNEROVÁ, Karin. Současné přístupy ke vzdělávání v oblasti přípravy obyvatelstva na mimořádné události ve vybraných zemích Evropské unie. *Ochrana & Bezpečnost*. 2012, I., č. 4.

¹¹⁵ LINHART, Petr a Bohumil ŠILHÁNEK. *Vzdělávání v ochraně obyvatelstva v Evropě*. Praha: Ministerstvo vnitra - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2006, s. 50-51.

ale k dětem bez problémů dostanou, ať už z rodiny nebo prostřednictvím dobrovolnických organizací, především díky již zmíněnému Rakouskému svazu pro civilní ochranu. Dobrovolnické organizace mají v Rakousku zásadní a nezastupitelný podíl na úspěchu osvěty v oblasti přípravy na mimořádné události. Vytvářejí mimo jiné i publikace a letáky, zaměřené na nejohroženější skupiny obyvatel – děti a seniory. Tyto publikace jsou psány jednoduše formou pokynů, tak aby bylo zajištěno pochopení jak dětmi, tak staršími lidmi. Osvětu o ochraně obyvatelstva mezi mládeží provádí také Rakouský Červený kříž.¹¹⁶

7.3 Polsko

V Polsku prochází ochrana obyvatelstva již řadu let procesem zrodu. Velkým problémem je chybějící legislativní vymezení ochrany obyvatelstva a její struktury, tato nedostatečná právní úprava znemožňuje vytvoření jednotného systému této oblasti. Mezi úspěšné počínání směřující k fungujícímu systému ochrany obyvatelstva lze ale zařadit některé zákony týkající se krizového řízení a krizových situací, vzniklé v posledních letech. Důležitý je zákon o ochraně obyvatelstva, který je zatím ale v přípravě. Ten by nahrazoval historický zákon z roku 1967, který by upravoval nejen fungování civilní ochrany ale i způsoby a principy informování, varování a také vzdělávání veřejnosti. Za zmínku stojí část tohoto zákona, která stanovuje povinnost orgánům ochrany obyvatelstva zajistit vzdělávání veřejnosti a předávání informací o vhodném chování při mimořádných událostech.¹¹⁷

7.3.1 Výchova a vzdělávání dětí v Polsku

Ochrana obyvatelstva je do škol zařazena jako mezipředmětové téma, které je součástí výučování pro děti ve věku 13-15 let. Jsou jim vštěpovány zásady správného chování s ohledem na zdraví a bezpečnost. Cílem výuky je získání základních potřebných znalostí správného chování při mimořádných událostech. Mimo jiné byl také zahájen program s názvem „bezpečný život“. Toho se zúčastnily základní i střední školy. Cílem tohoto programu bylo šíření znalostí a dovedností nutných pro zvládnutí mimořádných událostí a zvýšení povědomí o bezpečnosti. Program zahrnoval například témata: chování při a po požáru, způsoby jak přivolat pomoc, pravidla chování během mimořádných situací ohrožující životy a zdraví, pomoc při autonehodě, pravidla během hry

¹¹⁶ PLINCNEROVÁ, Karin. Současné přístupy ke vzdělávání v oblasti přípravy obyvatelstva na mimořádné události ve vybraných zemích Evropské unie. *Ochrana & Bezpečnost*. 2012, I., č. 4, s 22.

¹¹⁷ LINHART, Petr a Bohumil ŠILHÁNEK. *Vzdělávání v ochraně obyvatelstva v Evropě*. Praha: Ministerstvo vnitra - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2006, s. 41.

venku atd. Co se týče soutěží a dalších volnočasových aktivit pro děti a mládež, organizují místní dobrovolní hasiči různé akce s cílem přiblížit dětem práci požárníků a naučit je správným způsobům reakce při mimořádné události a základním pravidlům při poskytování první pomoci. Další osvětové činnosti pro děti pořádá Polský červený kříž, který například každoročně pořádá letní dětské tábory se zaměřením na ochranu zdraví.¹¹⁸

7.4 Slovensko

Ochrana obyvatelstva je na Slovensku upravena zákonem o civilní ochraně z roku 1994. Civilní ochrana je podle tohoto zákona definována jako systém úkolů a opatření zaměřených na ochranu života, zdraví a majetku. Civilní ochrana se opírá především o analýzu možného ohrožení a přijímá opatření na snižování rizik v určení postupů a činností při odstraňování následků mimořádných událostí. Cílem a posláním je také vytváření podmínek pro přežití během mimořádných událostí. Rozdílný (od naší republiky) je systém varování obyvatelstva: vedle všeobecného varování (dvouminutový kolísavý tón) mají ještě speciální signál pro ohrožení vodou (šestiminutový stálý tón) a konec ohrožení je ohlašován dvouminutovým stálým tónem a hlášením „konec ohrožení“. Celý systém civilní ochrany je předně směřován k prevenci vzniku mimořádných událostí a k připravenosti obyvatel na sebeochranu. Přípravu ochrany obyvatelstva vykonávají obvodní úřady, právnické a fyzické podnikající osoby, samosprávné kraje, obce a sdružení humanitního zaměření.^{119,120}

7.4.1 Výchova a vzdělávání dětí na Slovensku

Zajištění výchovy a vzdělávání v oblasti připravenosti obyvatelstva na mimořádné události stanovuje výše zmíněný zákon. Dle něj je nutné zabezpečit, aby obsah výchovy a vzdělávání zahrnoval v přiměřeném rozsahu otázku civilní ochrany, a to na všech druzích a typech škol. Ministerstvo školství Slovenské republiky tuto povinnost zatím realizovalo na základních a středních školách. Prostřednictvím přetvoření branné výchovy byly zavedeny předměty Ochrana člověka a přírody, a také Ochrana života a zdraví (s částí mimořádné události – civilní ochrana), do učebních osnov. Pro zkvalitnění nebo pro zavedení nových forem vyučování těchto předmětů

¹¹⁸ PLINCNEROVÁ, Karin. Současné přístupy ke vzdělávání v oblasti přípravy obyvatelstva na mimořádné události ve vybraných zemích Evropské unie. *Ochrana & Bezpečnost*. 2012, I., č. 4, s 17.

¹¹⁹ LINHART, Petr a Bohumil ŠILHÁNEK. *Vzdělávání v ochraně obyvatelstva v Evropě*. Praha: Ministerstvo vnitra - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2006, s. 62.

¹²⁰ LINHART, Petr a Bohumil ŠILHÁNEK. *Ochrana obyvatelstva ve vybraných evropských zemích*. Praha: Ministerstvo vnitra - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2009.

vznikla skupina složená z odborníků, kteří mají danou problematiku v náplni své činnosti. Na Slovensku mají také připravené kurzy pro učitele, čímž velmi pomáhají školám. Kurzy se nazývají Ochrana života a zdraví – řešení mimořádných událostí, a mají za cíl zdokonalit připravenost učitelů základních škol na vyučování předmětů, týkajících se mimořádných událostí. Povinné učivo se na školách realizuje prostřednictvím vyučovacích předmětů a pomocí didaktických her a účelových cvičení. Toto učivo poskytuje žákům potřebné teoretické vědomosti, praktické poznatky a formuje jejich vztah k problematice ochrany svého zdraví a života a také zdraví a životů jiných lidí. Učivo dokonce zahrnuje formy jednání, které jednotlivec využívá při efektivní účasti v případech řešení konfliktních situací. Kromě výuky na školách se v některých okresech vytvářejí kroužky mladých záchranářů, cílem takových projektů je zvýšit vědomostní úroveň a praktickou zručnost týkající se mimořádných událostí. Potřeba takových kroužků vyplývá z nutnosti připravit děti a mládež na ochranu zdraví, společnosti, přírody a na výchovu k bezpečnému chování. Existují také soutěže mladých záchranářů, které učí děti, jak se chovat v čase než přijedou složky IZS a také je připravují na možná rizika následků živelných pohrom, havárií nebo teroristických útoků.¹²¹

8 VLASTNÍ VÝZKUM

Hlavním cílem praktické části, tudíž i celé bakalářské práce, je pomocí dotazníků a rozhovorů zjistit, jaká je aktuální připravenost dětí i pedagogů na zvládnání mimořádných událostí. Dílčím cílem praktické části je porovnat výsledky škol mezi sebou navzájem. Výzkum tedy směřuje k porovnání informovanosti dětí, ke zjištění jejich skutečné připravenosti na zvládnutí nenadálých životních situací. Dotazníkové šetření probíhalo na třech mateřských školách a třech základních školách na Příbramsku. Konkrétně to jsou: Mateřská škola Milín, Mateřská škola Kličkova vila, Mateřská škola Perníková chaloupka, Základní škola Milín, Základní škola Jiráskovy sady a Základní škola Chraštice. Všehovšudy se průzkumu zúčastnilo 90 dětí ze základních škol, 24 učitelů z mateřských i základních škol, 50 rodičů dětí a zhruba 30 dětí z mateřských škol, které, přihlédnutím k jejich věku, odpovídaly pouze na pár jednoduchých dotazů ústně a ve skupince.

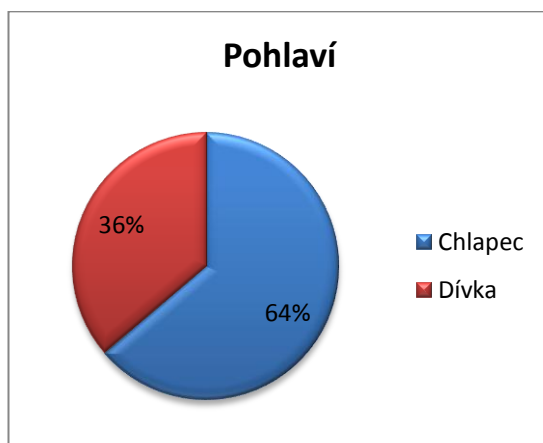
¹²¹ PLINCNEROVÁ, Karin. Současné přístupy ke vzdělávání v oblasti přípravy obyvatelstva na mimořádné události ve vybraných zemích Evropské unie. *Ochrana & Bezpečnost*. 2012, I., č. 4, s 26-27.

8.1 Dotazník pro děti

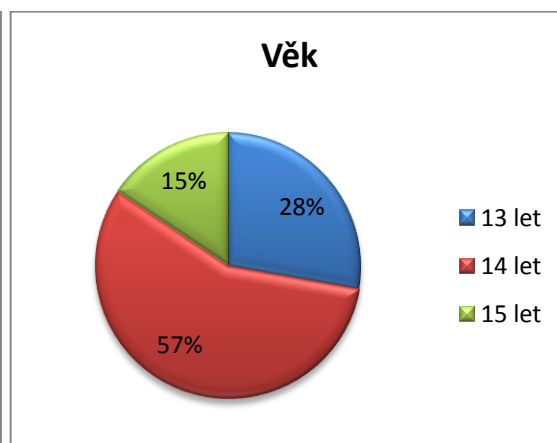
Dotazníky pro děti jsou stěžejní a nejdůležitější částí průzkumu práce. Především zjišťují, jaké mají děti osvojené základní teoretické znalosti a praktické dovednosti. Zkoumají tedy, co vše děti vědí anebo nevědí o mimořádných událostech. Mimo to, i zda se už někdy s takovou událostí setkaly a pokud ano, tak s jakou. Také jsou v dotazníku otázky, zaměřené na názory dětí, a to jaké mají úsudky o cvičení a přípravě na mimořádné události na jejich školách. Celkem odpovídalo 90 dětí ze tří základních škol (viz výše uvedené). Výběr dětí, které dostaly dotazníky, měl být náhodný, ale rozhodnutí záviselo na ředitelích škol, takže dle jejich úsudku bylo dovoleno dát dotazníky dětem pouze do určitých tříd. Dohromady tvořilo dotazník 20 otázek, kdy bylo na výběr z více odpovědí, jen jedna otázka byla otevřená a šlo o vlastní písemnou odpověď dítěte. Vždy také byla ponechána možnost dětem dát upřímnou odpověď, že neví, aby se omezilo tipování odpovědí. (Dotazník pro děti viz Příloha V)

Otázky č. 1 a č. 2

Graf č. 1 - Pohlaví

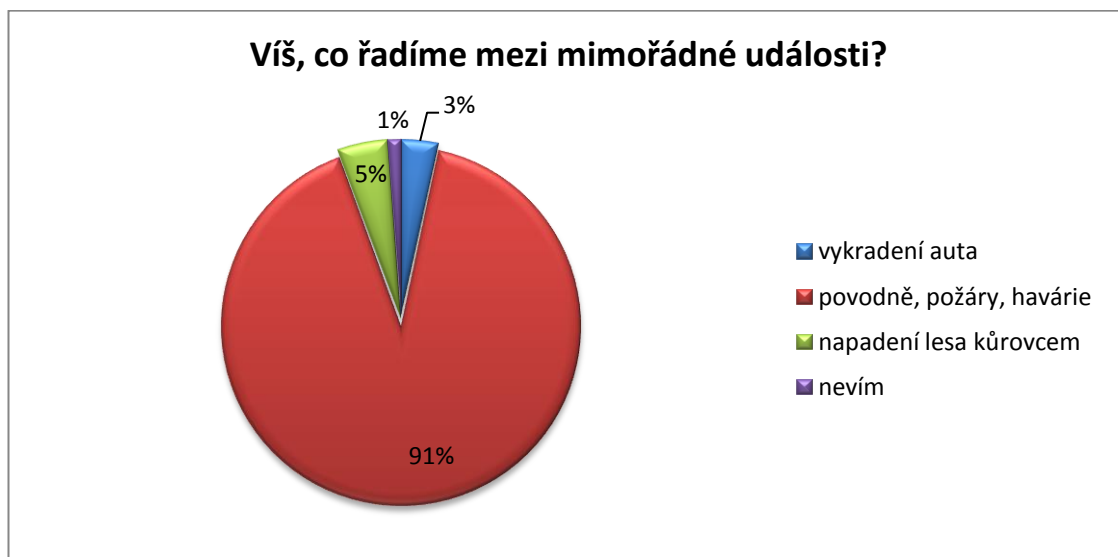
Graf č. 2 - Věk

Z grafů lze vyčíst složení respondentů z hlediska věku a pohlaví. Průzkumu se ve větší míře zúčastnili chlapci, a to v 64 %, v 36 % se zúčastnily dívky. Tato struktura respondentů je dána složením dětí ve třídách, ve kterých průzkum probíhal. Z grafu č. 2 je patrné, že nejčastěji odpovídali děti ve věku 14 let, dále pak 13 leté děti a také děti 15 leté. Věkové složení je dáno tím, že výběr tříd, do jakých se dotazníky daly, závisel pouze na rozhodnutí ředitele dané školy. Ve všech případech se tedy ve výsledku průzkumu zúčastnili žáci buď osmých, nebo devátých tříd základních škol.

Otázka č. 3

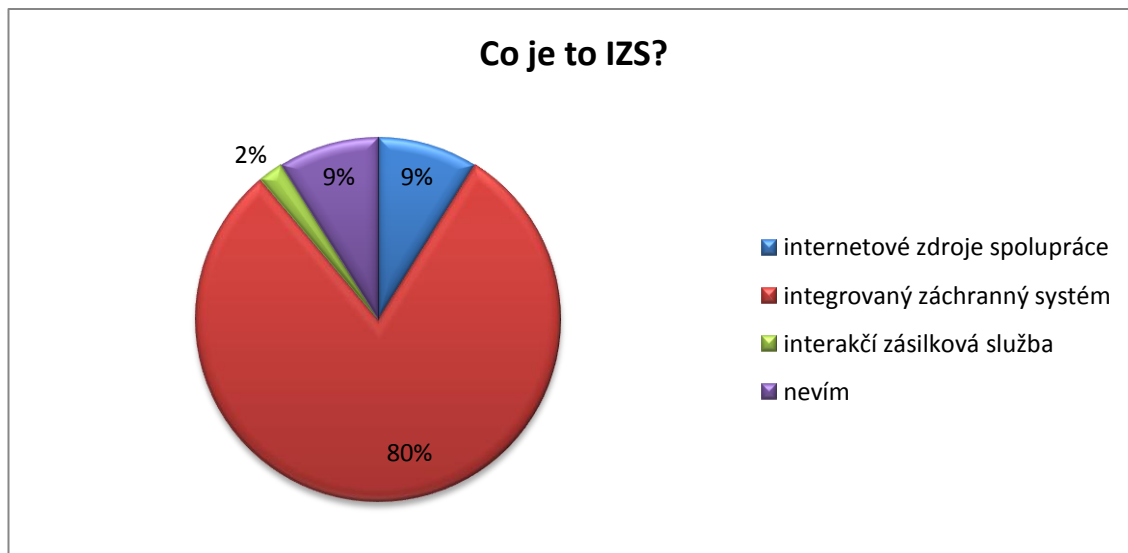
Graf č. 3 – Víš, co řadíme mezi mimořádné události?

Z grafu vyplývá, že o mimořádných událostech děti náležitě povědomí mají, značí to 91 % správných odpovědí. Až na výjimky, kdy děti v několika případech daly možnost napadení lesa kůrovcem, nebo vykradení auta či že neví. Tato otázka byla záměrně umístěna na začátku, aby děti určitým způsobem uvedla do celého dotazníku.

Otázka č. 4

Graf č. 4 – Co je to IZS?

Z výsledků je jasné, že děti ve větší míře vědí, co zkratka IZS znamená, a to v 80 %. Už se ale objevovaly i jiné odpovědi, které děti vybraly. Tyto možnosti byly ovšem pouze smyšlené názvy, které měli být schválně matoucí.

Otázka č. 5

Graf č. 5 – Jaké jsou základní složky IZS?

Otázka č. 5 měla za cíl zjistit, jestli děti sice zkratku IZS znají, ale jestli také ví, které všechny složky (tedy základní) tam patří. Graf ukazuje, že výsledky už nejsou tak chvalitebné, jako v předchozí otázce. Pouze něco málo přes polovinu dětí vybralo všechny tři správné možnosti, a to HZS ČR a JPO, Policie ČR a ZZS. Všechny ostatní odpovědi dětí byly neúplné, tudíž byly považovány za nesprávné. Spousta dětí dala také možnost, že neví.

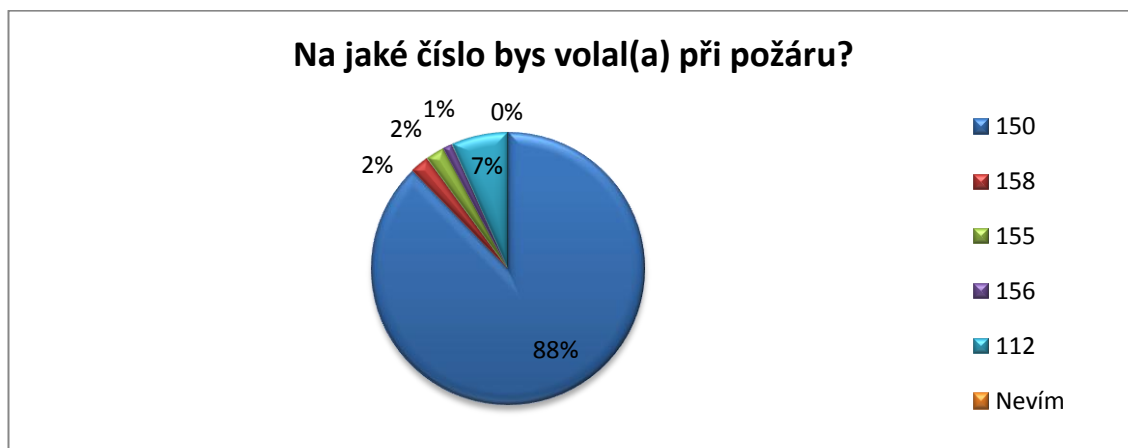
Graf č. 6 – Nejčastěji volené možnosti

Tento graf ukazuje četnost volených odpovědí, a to všech, bez rozdílu, zda byly správné nebo nesprávné. Značí to, že děti k IZS opravdu nejčastěji přiřazují buďto hasiče, policisty nebo zdravotníky. Při hodnocení průzkumu to ale vypadalo tak, že děti dávaly buďto jen jednu možnost, nejčastěji HZS ČR a JPO, což je sice základní složka IZS, ale už děti opomněly ty další a naopak.

Otázka č. 6

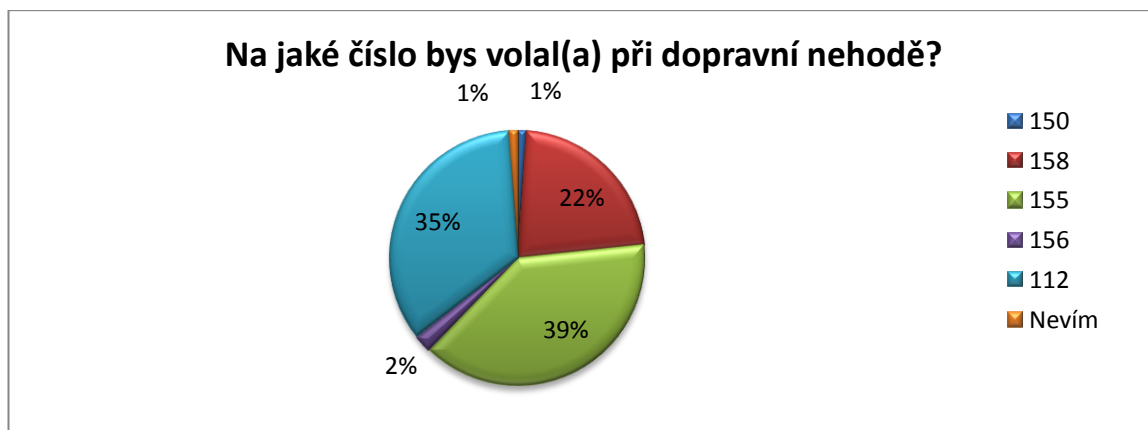
Graf č. 7 – Na jaké číslo bys volal(a) při požáru?

Otázka měla zjistit jaká je preference tísňových čísel u dětí při mimořádné události, zde, konkrétně, při požáru. Zda by volily spíše jednotné evropské číslo 112, nebo mají zažité jiné tísňové číslo. Z grafu je jednoznačné, že by děti nejčastěji volaly na číslo 150, tudíž uvažovaly tak, že když hoří, zavolaly by primárně hasiče. V 7 % by děti volily 112, což ukazuje, že jednotné evropské číslo není u dětí ještě zcela tak zažité.

Otázka č. 7

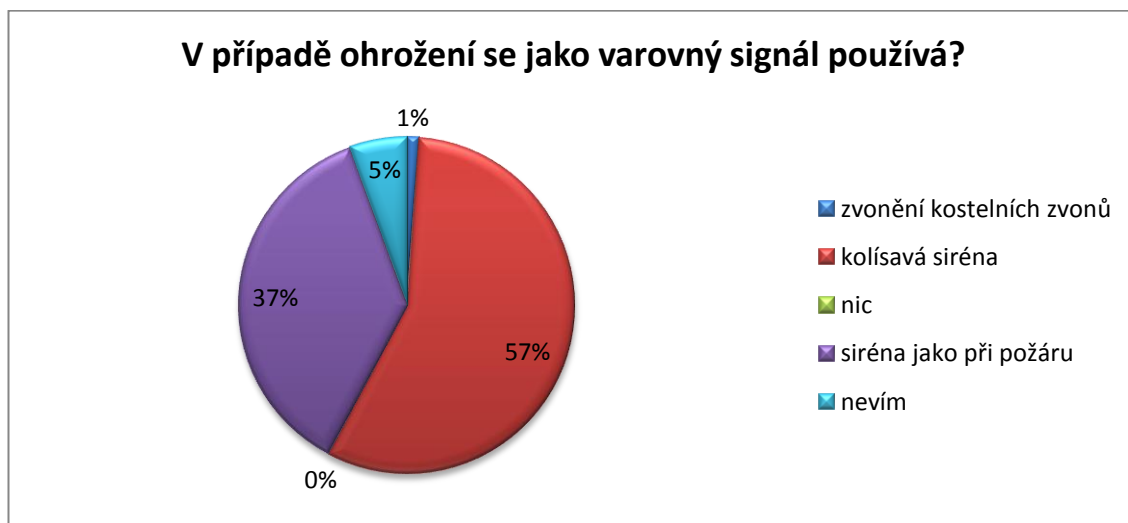
Graf č. 8 – Na jaké číslo bys volal(a) při dopravní nehodě?

Tato otázka je stejně zaměřená, jako předchozí, akorát s tím rozdílem, že se zjišťovalo, na jaké tísňové číslo by děti volaly v případě dopravní nehody. Zajímavé je, že zde už výsledky nejsou tak jednoznačné, volba čísel se velice různí. Je to nejspíš tím, že děti předpokládají a uvažují, že při dopravní nehodě je obvykle zapotřebí více složek, tedy většinou všechny dohromady, proto už celkem často volily číslo 112. Nejčastěji ale stále převažovala možnost 155, poté tedy 112 a pak 158. Jen opravdu malý počet dětí nevědělo, nebo by volalo na jiná čísla.

Otázka č. 8

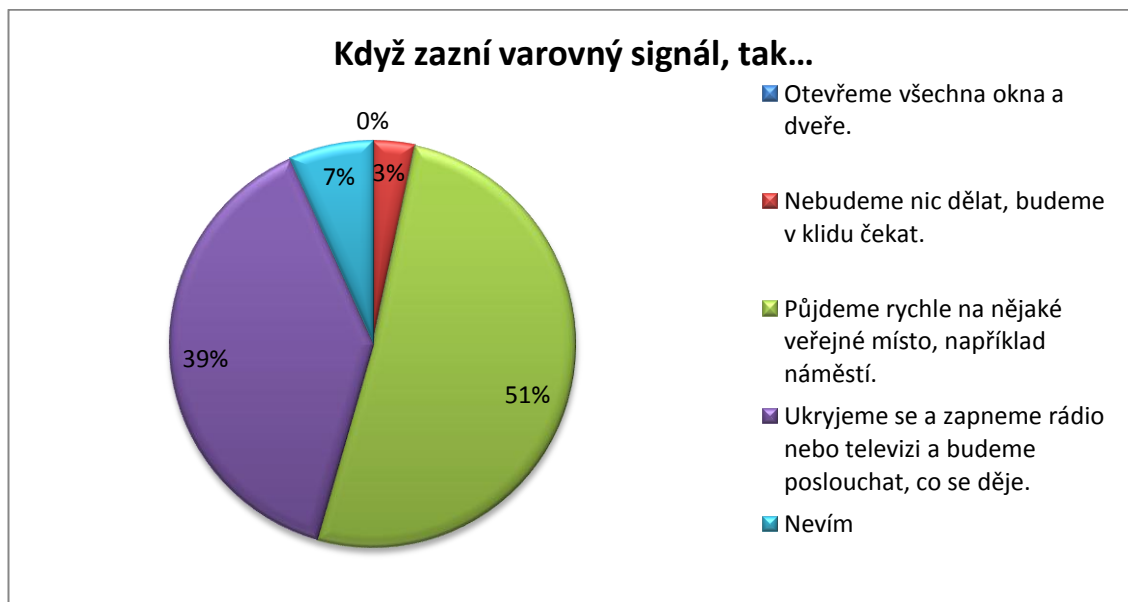
Graf č. 9 – V případě ohrožení se jako varovný signál používá?

Graf ukazuje, že zhruba větší polovina dotázaných dětí ví, že v případě ohrožení se používá kolísavá siréna, což není úplně špatné. Ovšem zbytek dětí buďto vůbec neví, nebo má za to, že se používá siréna, která slouží hasičům při požáru.

Otázka č. 9

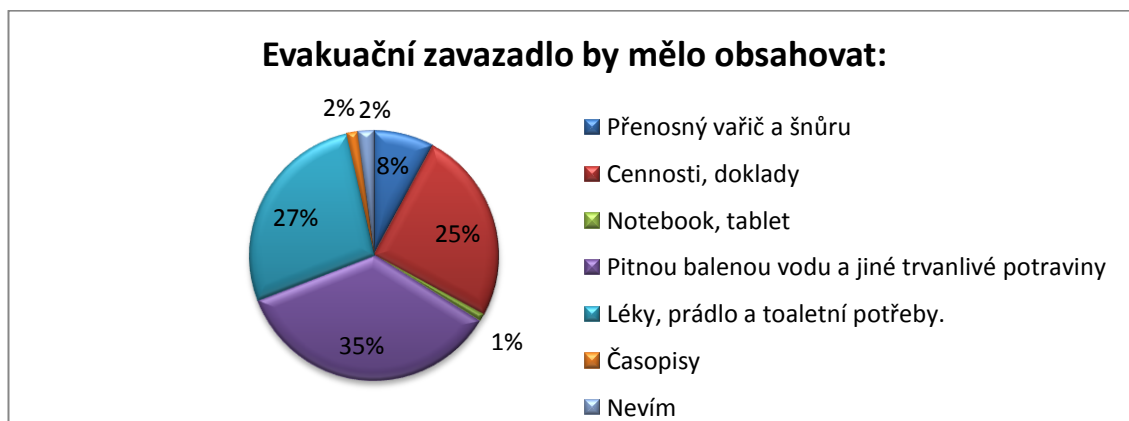
Graf č. 10 – Když zazní varovný signál tak...

Podle těchto výsledků je jasné, že skutečně větší polovina dotázaných dětí neví, co dělat, když zazní varovný signál. Celkem 51 % by se zachovalo tak, že by šly rychle někam na veřejné místo, ovšem to je úplný opak správného chování. Další děti by nedělaly nic, nebo neví, co by dělaly. Pouze 39 % dětí by se zachovalo správně tak, že by se ukryly, zapnuly rádio nebo televizi a poslouchaly by co se děje.

Otázka č. 10

Graf č. 11 – Evakuační zavazadlo by mělo obsahovat:

U této otázky bylo na výběr z více možností a z grafu vyplývá, co by si děti nejčastěji zabalily do evakuačního zavazadla. Ve většině případů správně uvažovaly a vzaly by si pitnou balenou vodu a jiné trvanlivé potraviny nebo léky, prádlo a toaletní potřeby a také cennosti a doklady. Většinou ale volily buďto jen jednu, či dvě z těchto možností nebo úplně jiné. Pouze ve 44 % zvolily všechny tyto tři možnosti, což by bylo považováno jako správné chování. Tudíž přes polovinu dětí by si zabalily neúplné evakuační zavazadlo, nebo by si zabalily zbytečnosti.

Otázka č. 11

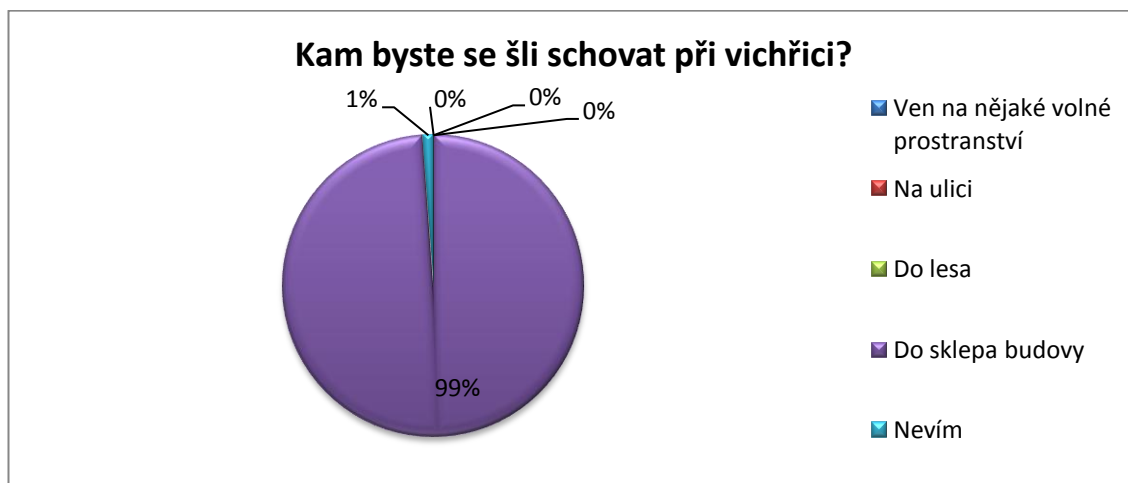
Graf č. 12 – Máte doma zásobu nějakých trvanlivých potravin v případě nouze?

Tato otázka není toho typu, jak jsou děti informovány o mimořádných událostech, ale spíše koresponduje s dotazníkem pro rodiče, tedy vlastně, jak jsou připraveni doma, jako rodina, na případnou mimořádnou událost. Z grafu je vidět, že přes polovinu dětí uvedlo, že doma mají zásobu nějakých trvanlivých potravin, což není úplně špatný výsledek. Ale zase na druhou stranu druhá část uvedla, že doma nic takového nemají, tudíž asi nepředpokládají, že by někdy mohli potřebovat zásobu trvanlivých potravin.

Otázka č. 12

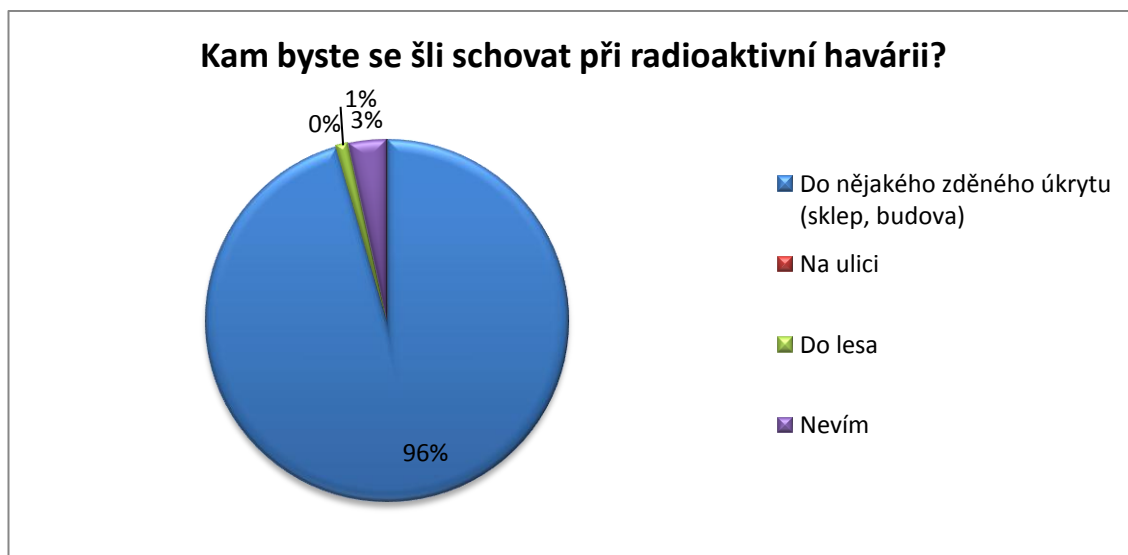
Graf č. 13 – Kam byste se šli schovat při vichřici?

Tato otázka zjišťuje, jak by se děti zachovaly v případě vichřice, a zaznamenala opravdu velký úspěch ve správnosti odpovědí. Skutečně téměř všechny děti správně uvažují a zachovaly by se korektně, tedy tak, že by se schovaly někam do sklepa budovy.

Otázka č. 13

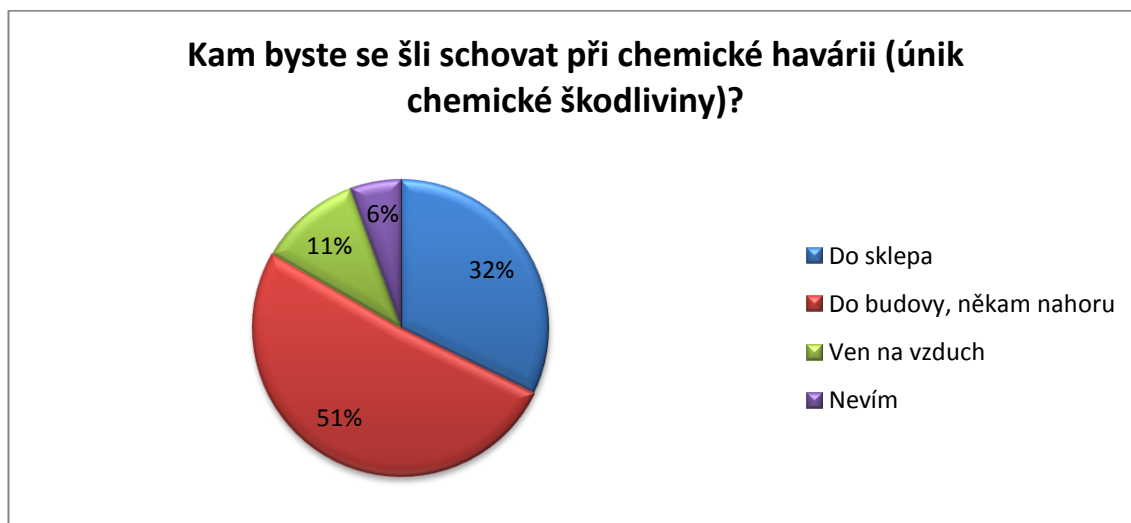
Graf č. 14 – Kam byste se šli schovat při radioaktivní havárii?

Další otázka také zkoumala, jak by se děti zachovaly při nějaké mimořádné události, zde ale v případě radioaktivní havárie. Opět se dosáhlo velmi kladných výsledků, v 96 % by se děti zachovaly správně a šly by se schovat do nějakého úkrytu, budovy nebo sklepa. Pouze 3 % dotázaných dětí by nevěděly.

Otázka č. 14

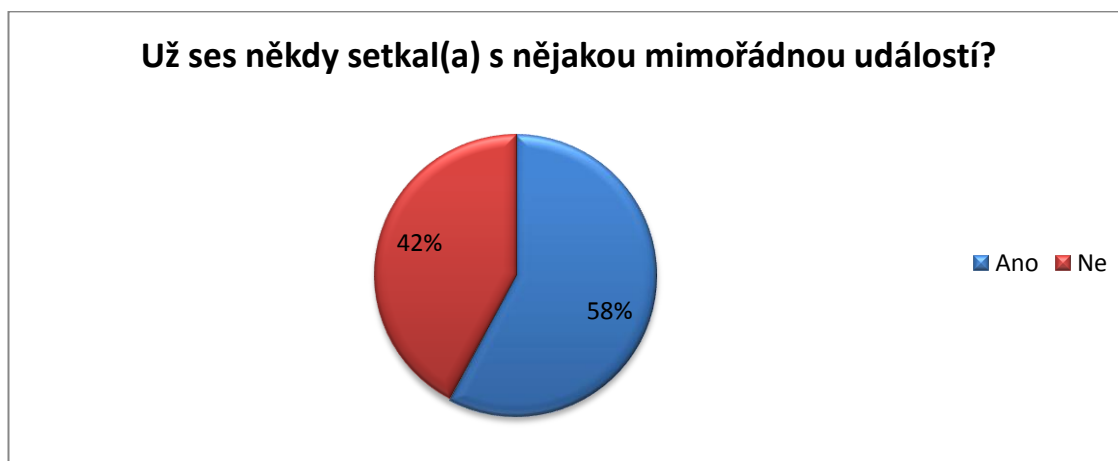
Graf č. 15 – Kam byste se šli schovat při chemické havárii?

Zde už nejsou výsledky tak pozitivní, jako v předchozích dvou otázkách. Celkem 51 % dětí uvedlo, že by se při chemické havárii šly schovat do budovy někam nahoru, což je správné zachování. Naproti tomu ale 32 % dětí napsalo, že by se schovaly do sklepa a 11 % by šlo ven na vzduch, což je doslova chybné chování, které by mohlo stát děti život, jelikož většina chemických škodlivin, jak je uvedeno v práci, se drží spíše při zemi. Tento znalostní nedostatek, je opravdu velmi závažný.

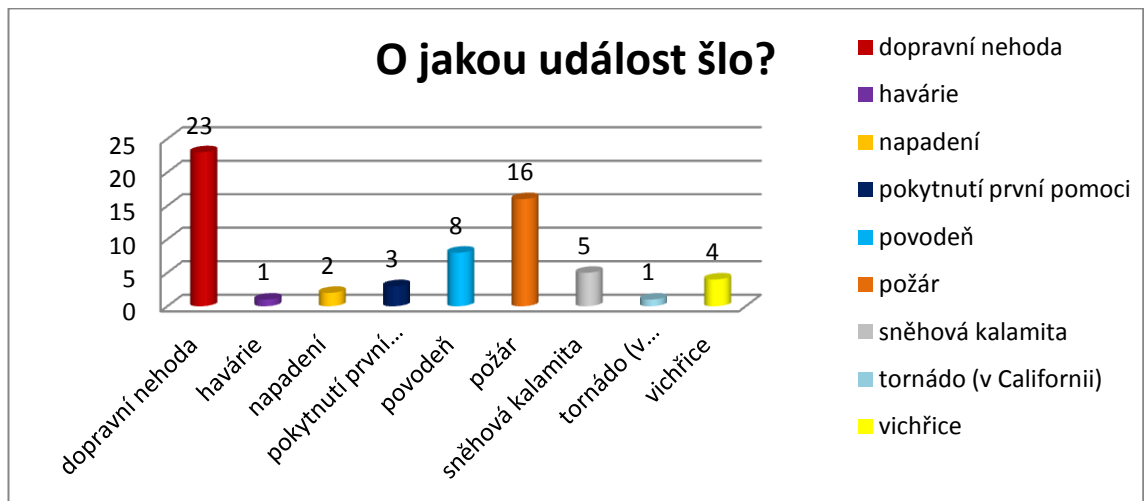
Otázka č. 15

Graf č. 16 – Už ses někdy setkal(a) s nějakou mimořádnou událostí?

Z grafu jednoznačně plyne, že se děti s mimořádnými událostmi v životě setkávají, a to celkem 58 % dotázaných dětí tuto skutečnost uvedlo. Což opravdu není zanedbatelný počet.

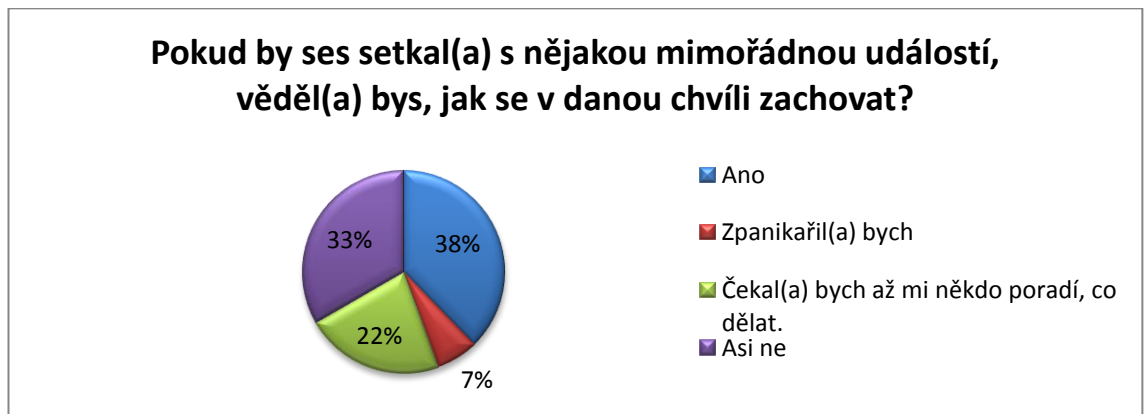
Graf č. 17 – O jakou událost šlo?

V tomto grafu je vidět, o jakou událost šlo, pokud tedy děti uvedly, že už se s mimořádnou událostí setkaly. Nejvíce šlo o dopravní nehody, poté požáry a povodně. Dále následovaly sestupně: sněhové kalamity, vichřice, poskytnutí první pomoci, napadení a havárie nebo dokonce tornádo v Californii.

Otázka č. 16

Graf č. 18 – Pokud by ses setkal(a) s nějakou mimořádnou událostí, věděl(a) bys, jak se v danou chvíli zachovat?

Tato otázka reflektuje, jak si děti samy věří v tom, jestli by věděly, jak se zachovat v případě mimořádné události. Celkem dost dětí uvádí, že ví, jak by se v danou chvíli zachovaly, otázkou ovšem je, zda jsou k sobě dost kritičtí nebo ne. Další početnou skupinou byly děti, které uvedly, že asi neví, jak by se zachovaly. A také značné množství dětí označilo možnost, že by čekaly, až by jim někdo poradil, co mají dělat. Dokonce 7 % přiznává, že by zpanikařily. Dohromady lze tedy tvrdit, že větší polovina dětí dle vlastního posudku neví, jak by se zachovaly a některé by spoléhaly na to, až jim někdo řekne, co dělat.

Otázka č. 17

Graf č. 19 – Zkoušíte ve škole nějaká praktická cvičení, co dělat při mimořádné události?

Z tohoto grafu je vidět, jaký mají děti názor na pojetí výuky o mimořádných událostech na jejich školách. Celkem 52 % dětí uvádí, že ve škole mají nějaká praktická cvičení na mimořádné události, ale dle jejich názoru je to jen občas. Skoro čtvrtina tvrdí, že nic takového na škole buďto vůbec nezkouší, nebo si o tom jen povídají. Pouze 20 % dětí může říci, že pravidelně cvičí, co dělat v případě nějaké mimořádné události. V kapitole 8.2 Srovnání škol je vidět na jaké konkrétní škole jsou které výsledky.

Otázka č. 18

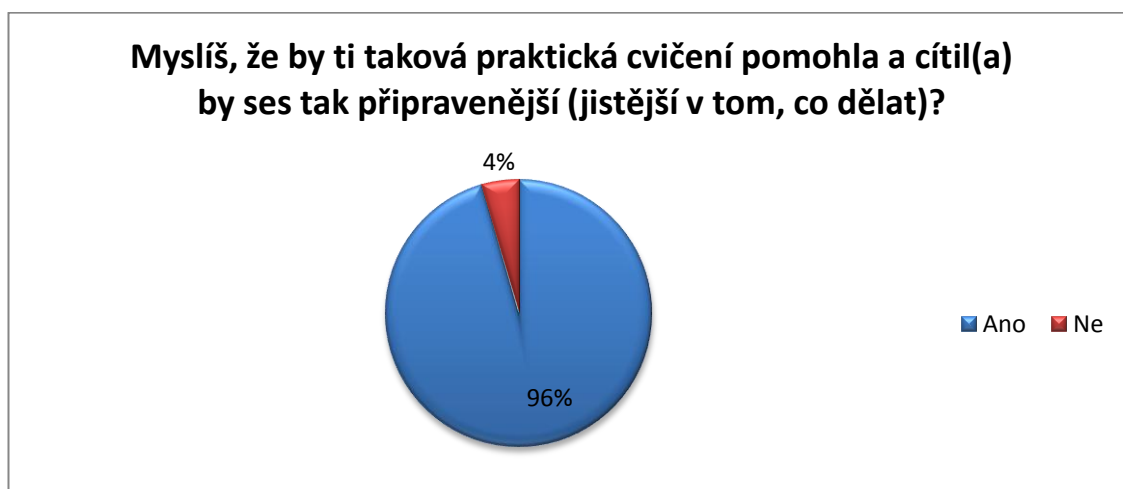
Graf č. 20 – Uvítal(a) bys nějaká praktická cvičení a přípravu na takové události?

Otázka zjišťovala, jaký mají děti názor na danou problematiku a tudíž, jestli by uvítaly praktická cvičení a přípravu na takové události. Je očividné, že většina, a to 80 % dětí, by toto uvítaly. Dále 19 % dětí je to jedno a pouze zanedbatelná část je názoru, že by toto neuvítaly. Což v celku ukazuje zájem o dané téma.

Otázka č. 19

Graf č. 21 – Myslíš, že by ti taková praktická cvičení pomohla a cítil(a) by ses tak připravenější?

Další otázka zaměřená výhradně na názor dětí na situaci. Z průzkumu vyplynulo, že opravdu téměř všechny děti si myslí, že by jim taková praktická cvičení na mimořádné události pomohla, nebo že by se alespoň cítily připravenější či jistější v tom co dělat.

8.1.1 Shrnutí situace

Souhrnné výsledky vlastního průzkumu vyznačují, jak je na základních školách na výuku o mimořádných událostech a přípravu na ně, kladen vskutku malý důraz. Což vesměs souhlasí i s odbornou literaturou a výzkumem. Už jen to, že například polovina dětí neví, jaké základní složky patří do IZS, což by z výuky opravdu vědět měly, ukazuje, že děti nemají ucelené znalosti, vědí jen některé části, které by byly v praxi opravdu téměř nepoužitelné a nepatrné. Malá znalost toho, co dělat, když zazní varovný signál nebo co dělat, když unikne chemická havárie, a nebo co vše si sbalit do evakuačního zavazadla, poukazuje na slabé teoretické znalosti a praktické dovednosti. Také sebehodnocení dětí v tom, co by dělaly, v případě mimořádné události rovněž ukazuje na opravdu nedostatečnou samostatnost chování dětí v takovém případě.

Nejvíce by se mělo zdůraznit to, že chybné chování by v některých případech mohlo děti stát život nebo zdraví. Například v případě úniku chemické škodliviny, kdy tento znalostní nedostatek doporučeného chování, je opravdu velmi závažný. Výsledky dotazníku, ale také prokázaly dobré znalosti dětí v chování například při radiační havárii nebo při vichřici a náležitou znalost důležitých telefonních čísel.

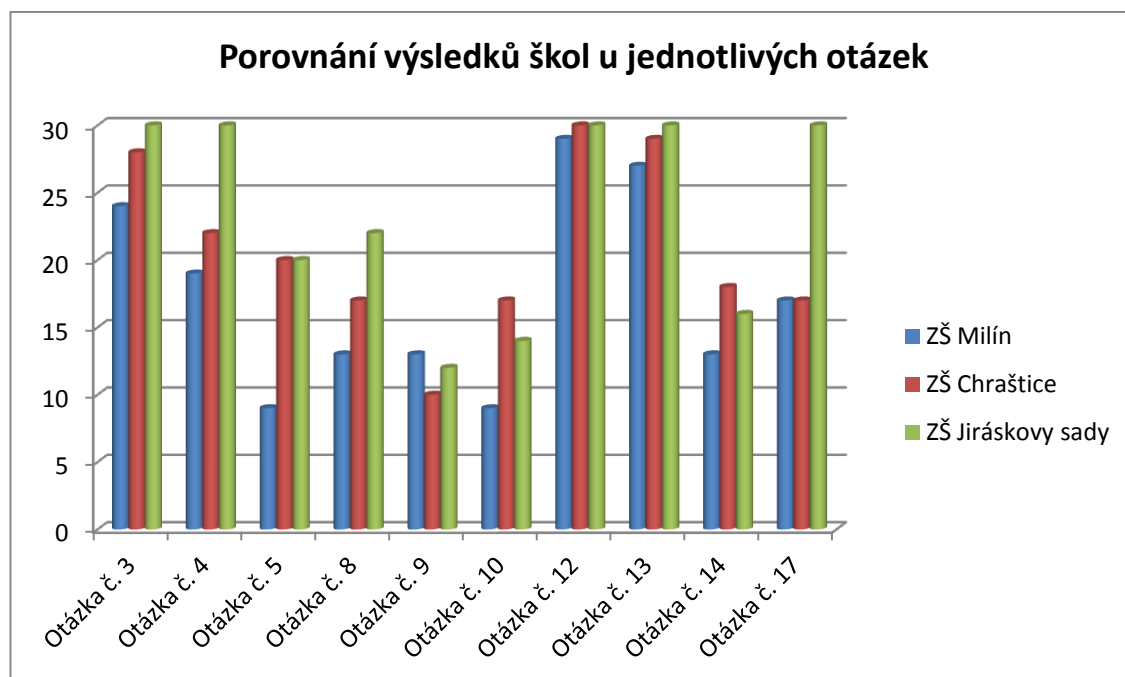
Z průzkumu je také zřejmé, že velké procento dětí se často setká s mimořádnou událostí, respektive situací, vyžadující především racionální uvažování a klidné chování. Proto by mělo být v zájmu společnosti děti na tyto situace a problematiku individuální ochrany či samostatnost, v co největší míře připravovat již od útlého věku.

Poslední dvě otázky z dotazníku značí velmi pozitivní poznatky v přístupu dětí, které poukazují na to, že jejich postoj k celé situaci není pasivní ani lhostejný, naopak to vnímají tak, že příprava na mimořádné události je pro ně důležitá a potřebná.

8.2 Srovnání škol

Pro srovnání výsledků základních škol byly vybrány jen některé otázky z dotazníku pro děti. Vybrané otázky byly pouze ty, které jsou znalostního charakteru, jelikož tyto znalosti o mimořádných událostech by děti měly získávat především ze škol. Výsledky by tedy měly odrážet aktuální stav připravenosti dětí a výuky o mimořádných událostech na dané škole. Graf ukazuje úspěšnost žáků z každé školy. U každé otázky jsou zaznamenány **pouze správné odpovědi** nebo **správné chování** či pozitivní hodnocení situace.

Graf č. 22 – Porovnání výsledků škol

Z grafu vyplývá, že znalosti dětí o mimořádných událostech jsou v některých případech velmi vyrovnané, ať už dítě navštěvuje tu, či onu školu. Ovšem u některých otázkách je ale naopak vidět, že někde výuka o mimořádných událostech či příprava na

mimořádné události probíhá intenzivněji než jinde. I to odráží nevyrovnaný stav, nekomplexní přístup a chybějící legislativu. Vše v podstatě hodně závisí na rozhodnutí ředitelů a iniciativě učitelů školy, jak hodně tuto problematiku do výuky zařadí. Co se týče správných výsledků, nejlépe dopadla Základní škola Jiráskovy sady, na druhém místě se umístila Základní škola Chraštica a už o něco hůře se zařadila Základní škola Milín. V podstatě ale nejde o nějaké velké výkyvy.

Otázka č. 3 (Víš, co řadíme mezi mimořádné události?) dopadla ve všech případech v celku dobře a vyrovnaně.

Otázka č. 4 ukázala, že děti ze ZŠ Jiráskovy sady mají o něco větší povědomí o pojmu *integrováný záchranný systém*, než děti na školách v Milíně a v Chrašticích.

Otázka č. 5 (Jaké jsou základní složky IZS?) zaznamenala v Milíně opravdu malý zdar, pouze ani ne třetina dětí zde ví, jaké složky patří do IZS. Kdežto v chraštické a příbramské škole byly už výsledky lepší a vyrovnané, dvě třetiny dětí zde znají základní složky IZS.

Otázka č. 8 (V případě ohrožení se jako varovný signál používá?) ukázala, že žáci v Příbrami mají o tom, co znamená kolísavá siréna o něco málo větší povědomí, než žáci v Milíně a v Chrašticích.

Další výsledky jsou téměř vyrovnané, ovšem za zmínku stojí, že největší rozdíly jsou u otázky č. 17 (zda ve škole zkusí nějaká praktická cvičení, co dělat při mimořádné události). Zajímavé je, že všechny děti ze ZŠ Jiráskovy sady odpověděly na tuto otázku kladně, a to že cvičí buď pravidelně, nebo občas. Což souhlasí i s jednohlasnými odpověďmi vyučujících na této škole, a to že praktická cvičení, přednášky nebo ukázky zaměřené na mimořádné události pravidelně realizují. O něco horší už byla situace v Milíně a v Chrašticích, kde v obou případech téměř polovina dětí uvedla, že buďto vůbec praktická cvičení nezkouší, nebo si o tom jen povídají. Což opět koresponduje s většinovými odpověďmi vyučujících na těchto školách, že praktická cvičení pravidelně neprovádějí.

8.3 Děti z mateřských škol

Vzhledem k věku dětí, časovým možnostem a po poradě s ředitelkami mateřských škol, byly od dětí zjišťovány jen drobné informace, které byly doplněné o zkušenosti od jejich učitelek. Vše probíhalo ve třídách se skupinkou asi 10 dětí,

přibližně ve věku 3 - 6 let. Jednoduché otázky byly tudíž kladeny pro celou skupinku a děti odpovídaly buďto přihlášením nebo většinovým ano/ne.

První otázka se týkala toho, zda děti ví, co je to mimořádná událost. Ve všech případech odpověděly kolektivně, že ne, ale po vysvětlení, už věděly, o co jde. Což znamená, že jim nejspíše není zcela znám termín „mimořádná událost“, ale jinak takové události vnímají a znají.

Další otázka zněla, zda si o takových věcech ve školce povídají. Ve všech třech případech děti bez otálení odpověděly, že ano. Následovala smršť odpovědí, že si hrají na policisty, hasiče i zdravotníky a také, že chodí na hasičskou stanici. Dokonce ve školce v Milíně za nimi každoročně hasiči přijíždí i s technikou do areálu školy. Učitelky z příbramských školek doplnily, že mají ještě ukázky od městských policistů, psovodů a zdravotníků. Ve školce Kličkova vila navíc každý rok cvičí s dětmi evakuaci. Ve všech školách si i povídají o tom, jak se chovat, kdyby děti oslovil někdo cizí a konkrétně v Milíně si i říkají jak reagovat na neznámá zvířata.

Další otázka se týkala toho, zda by děti dokázaly v případě nouze **samy** zatelefonovat. Shrnuto lze říci, že starší děti (5-6 leté) s telefonem umějí zavolat, některé ho dokonce vlastní. Mladší děti většinou říkaly, že to neumí. Jde ovšem o mobilní telefony, s pevnou linkou děti nemají zkušenosti vůbec.

V souvislosti s předchozí otázkou následoval dotaz, zda děti ví, na jaké číslo by volaly, kdyby například hořelo. Mladší děti tísňová čísla téměř neznají, ale předškoláci už ve většině některé tísňové číslo znají, zmínily například číslo 150 a 158. Pokud by ovšem měly zavolat, bezmála všechny děti, které to umějí, by zavolali rodičům nebo prarodičům.

Poslední otázka směřovaná k dětem zněla, jestli se už někdy setkaly s nějakou mimořádnou událostí. Asi třetina z celkového počtu dětí tvrdila, že ano, nejčastěji zmiňovali dopravní nehodu nebo požár.

Na základě srovnání všech mateřských škol, které se průzkumu zúčastnily, lze konstatovat, že všechny tři školy jsou ve velmi podobné situaci, žádná nadprůměrně ani podprůměrně nevybočuje. Dle krátkých rozhovorů s učitelkami z mateřských škol, lze shrnuto říci, že největší slabinu vidí v jejich školení. Takřka všechny by rozhodně uvítaly více zdokonalování v tom, co dělat, jak děti shromáždit a jak se k nim chovat

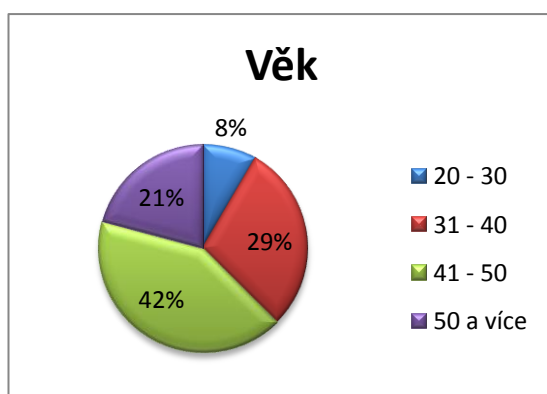
v případě mimořádné události. Dle jejich názorů je jejich příprava i zabezpečení mateřských škol velmi nedostatečná. Co se týče přípravy dětí, ředitelky se shodovaly v tom, že částečná příprava (povídání si o tom, seznamování s prací IZS a popřípadě cvičení evakuace) je pro děti prospěšná. Dle zkušeností mohou říci, že to děti i evidentně baví a velice to vnímají, ale že nějaké razantní změny by asi takový smysl neměly, jelikož děti opravdu v kritických situacích spoléhají na chování dospělých. Ovšem souhlasí s tím, že pokud by měly nějaké pomůcky a hry pro děti na dané téma, velice by to uvítaly a děti by si tak hrou vtiskaly do paměti určité modely chování, už třeba jen jako přípravu do základních škol, kde by příprava měla být intenzivnější.

8.4 Dotazník pro vyučující

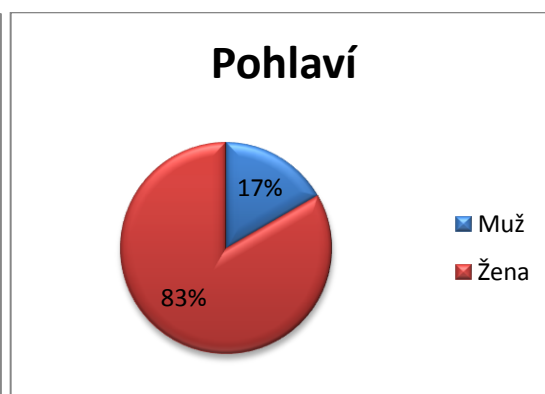
Pomocí těchto dotazníků se zkoumá, jak samotní učitelé vnímají přípravu dětí na mimořádné události. Zjišťují se jejich názory na danou problematiku, zda jsou oni sami nějakým způsobem připraveni na zvládnutí mimořádné události a také tyto dotazníky reflektují situaci se školeními učitelů na mimořádné události. Celkem bylo 10 otázek a odpovídalo 24 učitelů z mateřských a základních škol. Z každé školy to byli 4 náhodně vybraní učitelé, kteří s průzkumem souhlasili. Původně se očekávala větší účast učitelů, ale bohužel vzhledem k jejich časové vytíženosti a někdy i neochotě se podařilo získat pouze malý počet vyplněných dotazníků. Ale i toto nepatrné množství mírně odráží situaci a ukazuje potřebné výsledky. (Dotazník pro vyučující viz Příloha VI)

Otázky č. 1 a č. 2

Graf č. 23 – Věk

Graf č. 24 - Pohlaví

Grafy zobrazují složení respondentů z hlediska věku a pohlaví. Průzkumu se tedy nejvíce zúčastnili učitelé ve věku 41 – 50 let (42 %), další početnou skupinou byli vyučující ve věku 31 – 40 (29 %). Odpovídali i učitelé, kterým je přes 50 let, to činilo 21 % a v 8 % i učitelé do 30 let. Z druhého grafu je evidentní, že z dotazovaných

převažují hlavně ženy, z celkového počtu respondentů tedy tvoří 83 % ženy a 17 % muži.

Otázka č. 3

Graf č. 25 – Myslíte si, že jsou děti dostatečně připravovány na zvládnání...

Úvodní otázka dotazníku zjišťovala subjektivní a intuitivní názor na situaci z pohledu pedagogů. V 63 %, učitelé odpověděli, že dle jejich názoru děti **nejsou dostatečně** připravovány. Ovšem už větší čtvrtina dotazovaných učitelů si myslí, že jsou děti připravovány dostatečně.

Otázka č. 4

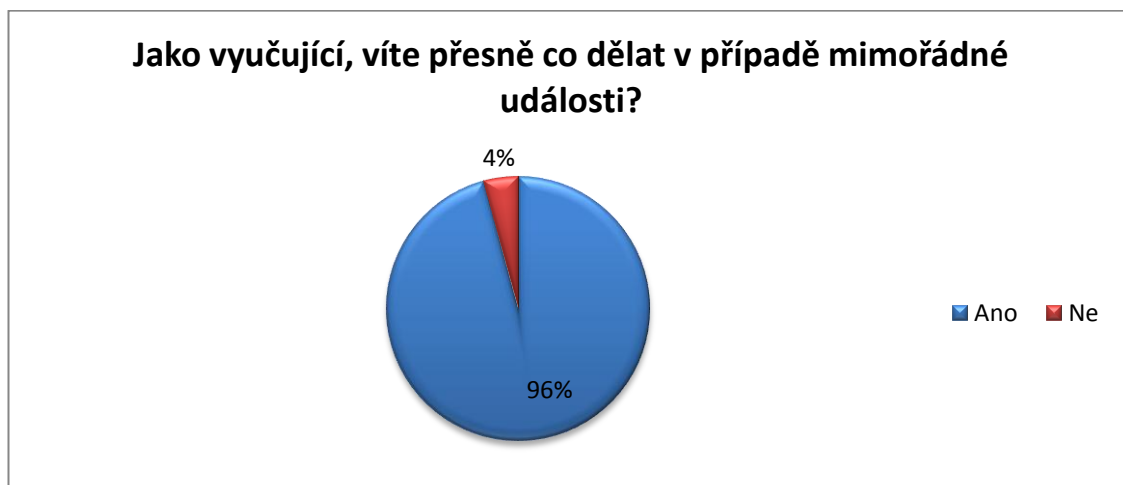
Graf č. 26 – Máte na vaší škole zapojenou výuku o mimořádných událostech?

Tato otázka reflektovala situaci s výukou o mimořádných událostech na školách. Celkem 83 % učitelů uvedlo, že výuku zapojenou mají. Na druhé straně 17 % vybralo možnost, že takovou výuku na škole nemají. Znamená to nejspíš, že tito učitelé neshledávají pojetí výuky jako dostatečné, jelikož na každé škole, kde průzkum probíhal, se v rámci některého předmětu problematika alespoň minimálně probírala.

Otázka č. 5

Graf č. 27 – Jako vyučující, víte přesně co dělat v případě mimořádné události?

Z grafu jasně vyplývá, že bez mála téměř každý učitel ví, jak se nějakým způsobem zachovat v případě mimořádné události na jejich škole. Což se jeví jako velmi pozitivní výsledek.

Otázka č. 6

Graf č. 28 - Uvítal(a) byste nějaká školení zaměřená na mimořádné události (jak se zachovat, jak vést děti v krizové situaci, atd.)?

Na jedné straně učitelé sice uvedli, že ví, jak se zachovat v případě mimořádné události, ale na druhé straně 46 % z nich by uvítalo nějaká další školení zaměřená na mimořádné události, a to jak se správně zachovat. Polovina dotázaných učitelů sdělilo, že taková školení mají. Avšak při letmých rozhovorech s nimi bylo jasné, že je nepovažují za dostačující. Pouze 4 % učitelů jsou toho názoru, že by taková školení neuvítala.

Otázka č. 7

Graf č. 29 - Jsou děti seznámeny s krizovým a evakuačním plánem školy?

Tato otázka měla záměrně zjistit, jak často se provádí s dětmi na škole evakuace, tudíž jestli jsou žáci seznámeny s krizovým a evakuačním plánem školy. Až překvapivý počet učitelů odpověděl, že ne, a to 79 % dotázaných. Pouze 21 % učitelů sdělilo, že jsou děti s plánem seznámeny.

Otázka č. 8

Graf č. 30 - Provádíte ve škole často nějaká praktická cvičení, přednášky nebo ukázky zaměřené na mimořádné události?

Opět otázka zaměřená na pojetí výuky o mimořádných událostech na školách, z výsledků vyplynulo, že až 64 % učitelů říká, že na škole praktická cvičení často neprovádějí, kdežto 36 % tvrdí, že ano.

Otázka č. 9

Graf č. 31 - Dle vašeho názoru, myslíte si, že je důležité tomuto tématu věnovat velkou pozornost, nebo je to zbytečné?

Předposlední otázka zjišťující názor pedagogů na problematiku. Z Grafu je evidentní, že téměř tři čtvrtiny učitelů si myslí, že je určitě důležité věnovat mimořádným událostem velkou pozornost a zbytek uvádí možnost, že spíše ano. Nikdo z učitelů netvrdí, že by to bylo zbytečné, nebo ani nedal možnost spíše ne.

Otázka č. 10

Graf č. 32 - Myslíte si, že díky praktickým cvičením a seznamováním se...

Poslední otázka pro vyučující byla podobná poslední otázce v dotazníku pro děti. I v tomto případě si většina učitelů myslí, že by praktická cvičení a seznamování se s mimořádnými událostmi dětem pomohla k tomu, aby byly připravenější krizovou situaci lépe zvládnout. Jen 13 % pedagogů je toho názoru, že by jim toto nepomohlo, což ve většině případů konstatovaly učitelky z mateřských škol, kdy jsou děti dle jejich názoru na intenzivní přípravu opravdu ještě malé a nebyly by schopné si doporučené chování zcela zapamatovat.

8.4.1 Shrnutí situace

Dotazník pro učitele zjišťoval především situaci na školách a shrnuto lze říci, že výsledky mohou značit nepříliš dobrou situaci se školeními učitelů v této problematice,

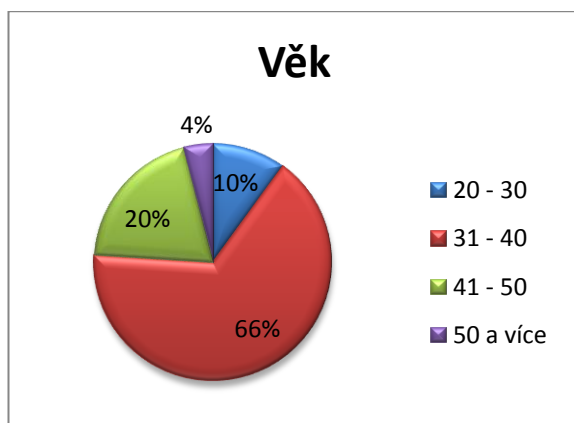
ostatně na to si i nejvíce stěžovaly učitelé z mateřských škol. Dále to, že neznalost evakuačního plánu by mohla v reálné situaci způsobit mnohem větší chaos, než by byl, kdyby byla evakuace s dětmi pravidelně nacvičována. Závěrem lze říci, že jsou všichni dotázaní učitelé pro to, aby se dané problematice věnovala větší pozornost a že praktická cvičení a seznamování se s mimořádnými událostmi by dětem byla rozhodně ku prospěchu.

8.5 Dotazník pro rodiče

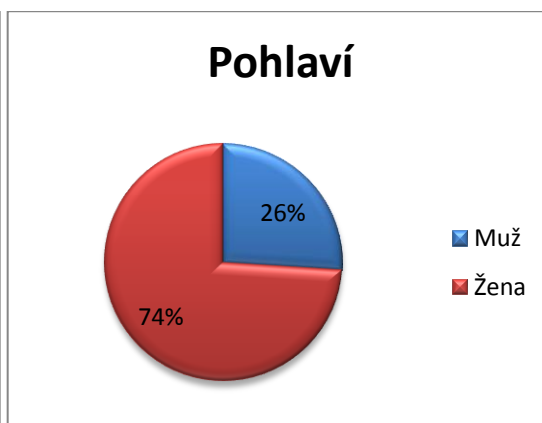
Dotazník pro rodiče má spíše doplňující charakter, cílem bylo zjistit, jak samotní rodiče dětí vnímají danou situaci, jak jsou informovaní o tom, zda mají děti nějakou přípravu na mimořádné události ve školách a podobně. Dohromady bylo 18 otázek a výběr bylo od 2 do 4 odpovědí. Celkem odpovědělo 50 náhodně vybraných respondentů, podmínkou pouze bylo, aby jejich děti toho času chodily do školy. Pro lepší a pohodlnější vyplnění dotazníku bylo v úvodu vysvětleno, co pojem mimořádná událost znamená. (Dotazník pro rodiče viz Příloha VII)

Otázky č. 1 a č. 2

Graf č. 33 – Věk

Graf č. 34 - Pohlaví

Grafy zobrazují složení respondentů dle věku a pohlaví. Průzkumu se nejvíce zúčastnili lidé ve věku 31 – 40 let, a to v 66 %. Toto složení je nejspíše dáno tím, že podmínkou bylo, aby dotazovaní měli dítě nebo děti, kteří momentálně navštěvují mateřskou nebo základní školu a v tomto věku tuto podmínku nejčastěji splňovali. Další početnou skupinou byli lidé ve věku 41 – 50 let, dále pak ve věku 20 – 30 let a pouze dvou respondentům bylo 50 let a více. Co se týče pohlaví dotazovaných, v 74 % jsou to ženy a pouze v 26 % muži. Je to tím, že ženy byly mnohem ochotnější k vyplňování dotazníků.

Otázka č. 3

Graf č. 35 - Myslíte si, že jsou děti dostatečně připravovány na zvládnání možných mimořádných událostí?

Otázka „Myslíte si, že jsou děti dostatečně připravovány na zvládnání možných mimořádných událostí?“ zjišťovala subjektivní a intuitivní názor rodičů. Ve více než v třech čtvrtinách, a to v 84 %, odpověděli rodiče, že dle jejich názoru děti **nejsou dostatečně** připravovány. Pouze 16 % dotazovaných rodičů si myslí, že příprava je dostatečná.

Otázka č. 4

Graf č. 36 - Tušíte, zda mají děti ve škole nějakým způsobem zapojenou výuku o mimořádných událostech?

Tato otázka měla zjistit, jak jsou rodiče dětí informovaní o zapojení výuky o mimořádných událostech na škole, kam chodí jejich dítě. Z grafu vyplývá, že 72 % dotazovaných nemá o tom, že by jejich dítě mělo nějakou výuku týkající se mimořádných událostí, žádné povědomí. Pouze 28 % odpovědělo, že tuší, že nějakou podobnou výuku na škole děti mají.

Otázka č. 5

Graf č. 37 - Dle všeho názoru, měla by být příprava na zvládnání mimořádných událostí intenzivněji zapojena do výuky?

Otázka „Dle všeho názoru, měla by být příprava na zvládnání mimořádných událostí intenzivněji zapojena do výuky?“ ukazuje, že v 92 %, což je velmi vysoké procento, by rodiče souhlasili s tím, aby příprava na zvládnání mimořádných událostí byla intenzivněji zapojena do výuky. A pouze v 8 % případech si myslí, že to není nutné. Tento graf v podstatě odráží i výsledky z předchozích otázek dotazníku, a to že si většina rodičů myslí, že děti nejsou dostatečně připravovány.

Otázka č. 6

Graf č. 38 - Uvítali byste pro své děti pravidelná praktická cvičení, která by je připravovala na zvládnání mimořádných událostí.

Tato otázka zjišťovala, kolik rodičů by bylo pro pravidelná praktická cvičení, která by připravovala děti na zvládnání mimořádných událostí. Přes polovinu dotázaných, tedy 52 %, odpovědělo, že spíše ano. Dále 40 % si myslí, že rozhodně ano. Jen 8 % by toto spíše neuvítali a nikdo z dotazovaných neodpověděl, že rozhodně by praktická cvičení neuvítal. Graf tedy ukazuje, že v podstatě více než 90 % rodičů by akceptovali a souhlasili s praktickými cvičeními pro děti.

Otázka č. 7

Graf č. 39 - Jako rodina, myslíte si, že jste připraveni na mimořádnou událost?

Otázka „Jako rodina, myslíte si, že jste připraveni na mimořádnou událost?“ měla spíše sebehodnotící charakter, nebo také subjektivní pohled na to zda, jako rodina jsou připraveni na mimořádnou událost. Zarážející je, že velmi vysoké procento lidí, a to 90 %, odpovědělo, že si myslí, že nejsou připraveni. Sotva 10 % si myslí, že jsou jako rodina nějakým způsobem připraveni na mimořádnou událost.

Otázka č. 8

Graf č. 40 - Promluvili jste si někdy se svými dětmi o tom, co budete dělat v případě mimořádné události?

Tato otázka svým způsobem souvisí s tou předchozí. Více než polovina, tedy 64 % respondentů odpovědělo, že ne. Kdežto zde už 36 % lidí říká, že se svými dětmi o tom někdy pohovořili. Evidentně to pro rodiče dětí ale neznamena, že jsou tím na mimořádnou událost připraveni.

Otázka č. 9

Graf č. 41 - Uvažovala vaše rodia například o místě, kde se sejdete v případě, že dojde k požáru vašeho domu (bytu)?

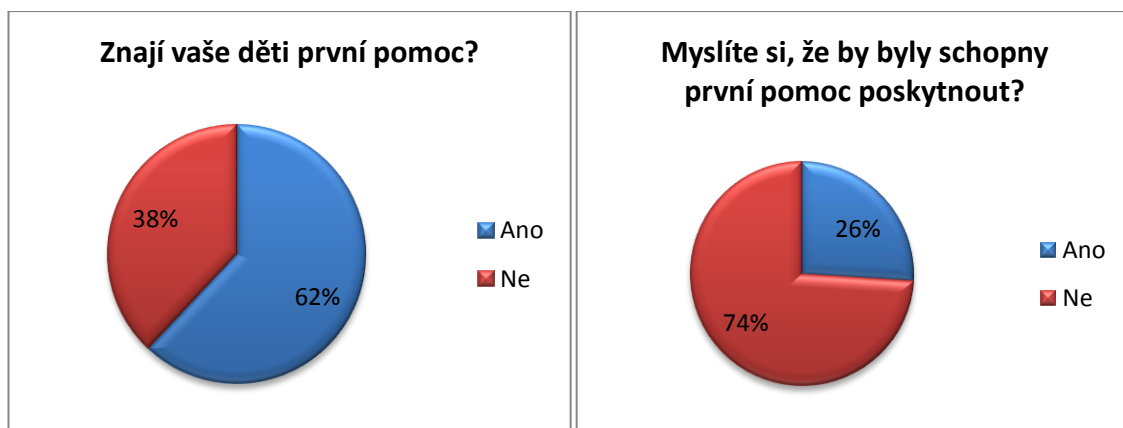

Graf ukazuje, že v tomto případě 100 %, tedy naprosto všichni dotázaní odpověděli, že si o tom, jako rodina nikdy nepromluvili. I toto naznačuje, že připravenost obyvatelstva na mimořádné události, v České republice, je opravdu malá.

Otázka č. 10 a č. 11

Graf č. 42 – Znájí vaše děti první pomoc?

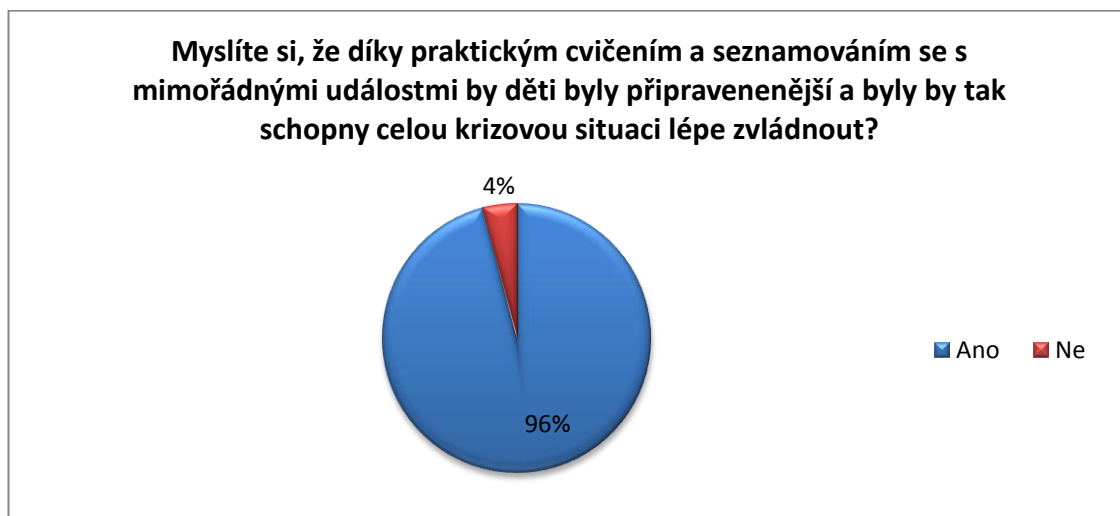
Graf č. 43 - Myslíte si, že by byly schopny...

Otázky č. 10 a č. 11 spolu souvisí a byly položeny proto, že rodiče většinou své děti velmi dobře znají, ví, jaké mají povahové rysy, jak jsou zručné nebo schopné a jaké mají zkušenosti. Tyto otázky měli tedy zjistit, jaké mají rodiče povědomí a mínění o znalostech a dovednostech jejich dětí, týkajících se první pomoci. V 62 % odpověděli, že jejich děti první pomoc znají, ale 38 % odpovědělo, že jejich dětí první pomoc neznají. Avšak v případě, že by děti první pomoc uměly poskytnout, si už bezmála 74 % myslí, že by děti nebyly schopny. Výhradně 26 % rodičů věří, že jejich dítě zná i umí první pomoc poskytnout. Zůstává však otázka, zda rodiče své děti podceňují nebo přeceňují.

Otázka č. 12

Graf č. 44 - Myslíte si, že díky praktickým cvičením a seznamováním se s...

Výsledky grafu jasně ukazují, že 96 % rodičů je toho názoru, že díky praktickým cvičením a seznamováním se s mimořádnými událostmi by děti byly připravenější a byly by tak schopny celou situaci lépe zvládnout. Pouze 4 % má za to, že by praktická cvičení neměla takový efekt.

Otázka č. 13

Graf č. 45 - Znáte, jaké jsou krizové plány školy, kam chodí vaše dítě?

Z grafu je zřejmé, že 100 % rodičů, tedy všichni dotazovaní, nejsou seznámeni s krizovými plány školy, kterou navštěvuje jejich dítě. Znamená to tedy i to, že očividně neznají ani shromaždiště v případě vzniku mimořádné události, kde by si dítě mohli vyzvednout.

Otázka č. 14

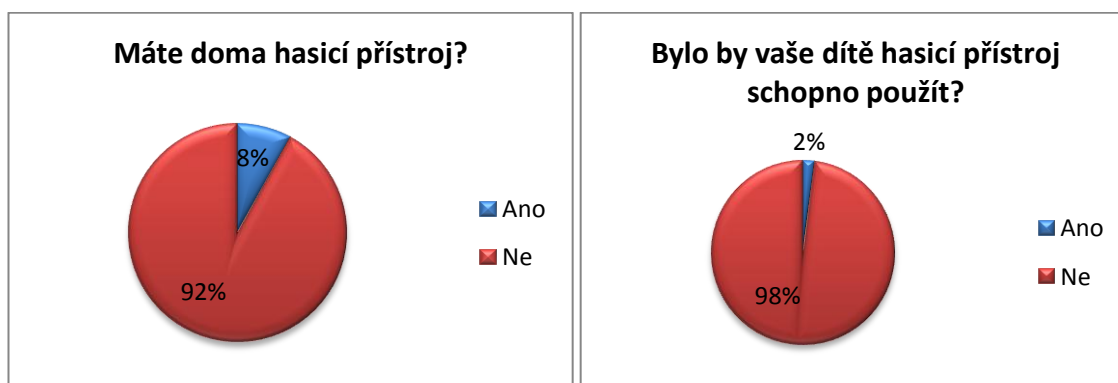
Graf č. 46 - Jste si jist(a), že vaše děti znají všechna důležitá tísňová čísla?

Na otázku, zda jsou si rodiče jisti, jestli jejich děti znají všechna důležitá tísňová čísla, odpovědělo 72 %, že ano. Přes čtvrtinu rodičů se však domnívá, že všechna čísla jejich děti určitě neznají.

Otázky č. 15 a č. 16

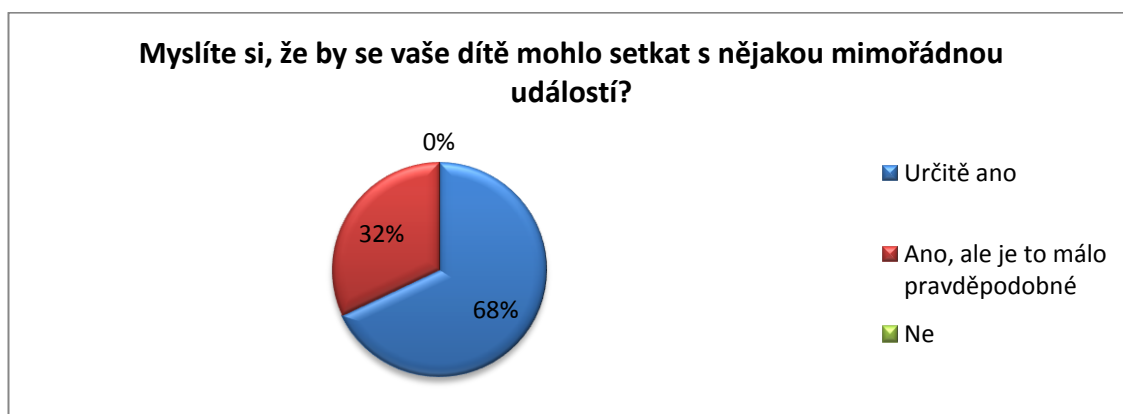
Graf č. 47 - Máte doma hasicí přístroj? Graf č. 48 - Bylo by vaše dítě hasicí přístroj schopno použít?

Otázky, které spolu opět souvisí, týkající se připravenosti rodin na vznik požáru u nich doma. Na otázku, zda mají doma hasicí přístroj, odpovědělo 92 % rodičů, že nemají. Tak vysoké procento opětovně ukazuje lhostejný a pasivní postoj lidí k mimořádným událostem, v tomto konkrétním případě ke vzniku požáru v domě či v bytě, přitom požáry jsou velmi častou mimořádnou událostí. Pouze 8 % respondentů odpovědělo, že hasicí přístroj doma mají. Druhá otázka byla zaměřena na děti, a to, zda si rodiče myslí, jestli by jejich dítě bylo schopno hasicí přístroj použít. Výsledky ukazují, že 98 % rodičů, je přesvědčeno, že ne. Pouhé 2 % rodičů si myslí, že by dítě bylo schopno hasicí přístroj použít. I toto ukazuje, že rodiče usuzují, že jejich dítě s takovými přístroji do styku zřejmě moc často nepřichází a nevědělo by si tudíž rady, jak je použít.

Otázka č. 17

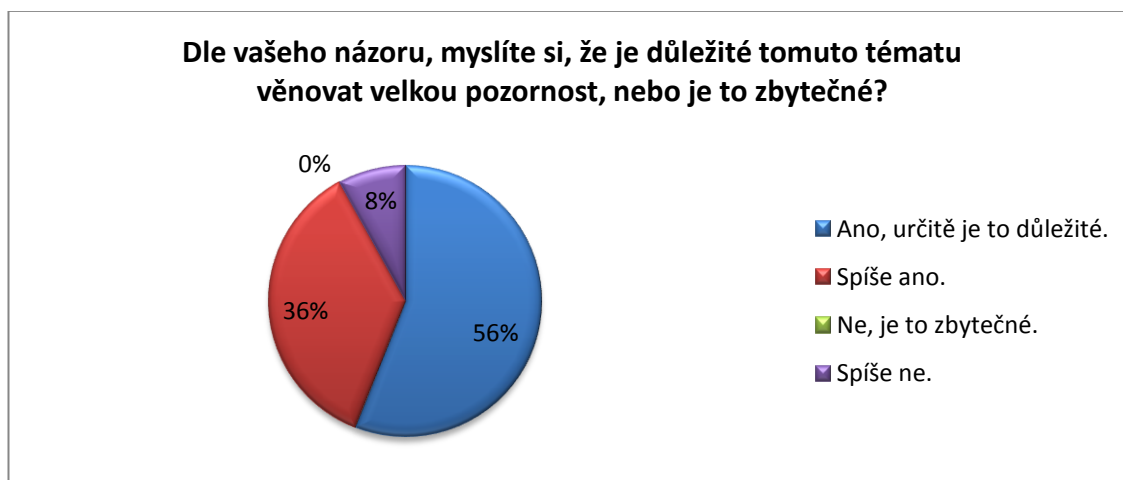
Graf č. 49 - Myslíte si, že by se vaše dítě mohlo setkat s nějakou mimořádnou událostí?

Tato otázka měla za cíl zjistit, jak lidé vnímají možnost setkání se s nějakou mimořádnou událostí, ovšem zacílené opět na jejich děti. Téměř tři čtvrtiny respondentů, tedy 68 % je toho názoru, že se jejich dítě určitě může setkat s nějakou mimořádnou událostí. Přes čtvrtinu rodičů má za to, že se jejich dítě setkat s mimořádnou událostí může, ale že je to málo pravděpodobné. Nikdo z dotazovaných nedal možnost ne, že se děti nemohou setkat s mimořádnou událostí. Výsledky tedy ukazují, že určitá míra vnímání, toho, že by jejich dítě mohla zasáhnout mimořádná událost, tu je. Ovšem patrné množství dotazovaných připouští, to že by se jejich dítě sice s mimořádnou událostí setkat mohlo, avšak je to dle jejich názoru málo pravděpodobné.

Otázka č. 18

Graf č. 50 - Dle vašeho názoru, myslíte si, že...

Z grafu vyplývá, že přes polovinu dotazovaných (56 %) je přesvědčeno, že tématu přípravy na zvládání mimořádných událostí, je určitě důležité věnovat pozornost.

Dále 36 % se domnívá, že spíše ano. Tudiž přes 90 % rodičů celkem, je spíše pro to, aby se tomuto tématu věnovala pozornost. Jen 8 % si myslí, že spíše ne a nikdo z dotazovaných si nemyslí, že by to bylo zcela zbytečné.

8.5.1 Shrnutí situace

Z výsledků průzkumu vyplynulo, že drtivá většina rodičů si myslí, že jejich děti nejsou dostatečně připravovány na zvládnání mimořádných událostí a jsou toho názoru, že by se této problematice měla věnovat velká pozornost. Také mají za to, že praktická cvičení by dětem velmi pomohly v tom, co dělat v případě vzniku mimořádné události. Necelé tři čtvrtiny rodičů předpokládají, že by se jejich dítě s mimořádnou událostí setkat mohlo, více než čtvrtina to ale vylučuje, což poukazuje opět na to, že nemalý počet lidí si myslí, že zrovna jim se nic stát přeci nemůže, tak proč by se na něco připravovali. Připravenost rodin na mimořádné události také není úplně vyhovující. Z průzkumu plyne, že přes 90 % rodin nemá doma hasicí přístroj, tudíž nejspíš nepředpokládají požár u nich doma. Ze statistik ale vyplývá, že požáry v bytech nebo domech jsou velmi častou mimořádnou událostí, což mimo jiné potvrzují i děti, které uvedly požár jako mimořádnou událost, se kterou se již v nemalém počtu setkaly. Na malou připravenost rodin také poukazuje to, že všichni dotázaní odpověděli, že si jako rodina nikdy nepromluvili o místě, kde by se sešli, kdyby došlo například k požáru jejich domu a větší polovina rodičů ani o tom, co by dělali obecně v případě mimořádné události. To vše potvrzuje fakt, že 90 % dotázaných přiznává, že jako rodina na mimořádnou událost připraveni nejsou.

ZÁVĚR

Skutečnost, že mimořádné události se staly v jednadvacátém století běžnou součástí života každého člověka (bez výjimek), činí aktuálnost potřeby jejich zvládnutí vskutku vysokou. To vše dělá z tohoto tématu nejen souhrn teoretických poznatků, znalostí a praktických dovedností a zkušeností, ale také téměř povinnou životní výbavu občanů – a to všech věkových skupin. Potřeba umění čelit mimořádným událostem, přijímat je, umět je řešit a zvládat se v současnosti netýká pouze profesionálů, hasičů, policistů a záchranářů, ale též dalších profesí a široké veřejnosti včetně žáků a předškoláků.

Opírajíce se o vlastní výzkum, výzkum odborných publikací a literární zdroje, lze shrnout veškerou situaci tak, že připravenost dětí, potažmo celého obyvatelstva, na mimořádné události dosahuje opravdu slabých výsledků. Lidé, žijící v dnešní době, často ani neznají pojem „evakuační zavazadlo“, neví, jak by se měli chránit v případě úniku nebezpečných látek, nebo nemají tušení, co dělat, když zazní varovný signál. Zdá se to očividně pro většinu obyvatel jako nedůležité, ale příprava na mimořádné události je dnes opravdu aktuální a živé téma a neměla by se ostatně vůbec podceňovat. Všechny získané znalosti a dovednosti, týkající se ochrany obyvatelstva, mohou prokazatelně zachraňovat životy, což je vážně to nejcennější, co máme. Lze říci, že na tom všem má opravdu značný podíl nedostatečné povědomí a postoj obyvatelstva k ochraně sebe sama. Lidé jsou zvyklí, že za ně vše vyřeší někdo jiný, že jim v každé těžké chvíli někdo poradí, ale na to se skutečně spoléhat nelze. Je tedy evidentní, že je nutné radikálně změnit pohled veřejnosti na ochranu obyvatelstva, na připravenost na mimořádné události a krizové situace. Pokud by se toto zlepšilo, lidé by se tak více o problematiku zajímali, a tím by celá situace jistě nabyla jiného spádu v kladném slova smyslu. K tomu je ovšem třeba navázat spolupráci s médii, které mají nejvyšší sledovanost, poslechovost nebo čtenost a atraktivní formou tak zaujmout co největší počet lidí. Vhodné by byly i různé poutavé reklamy na internetu, které by také vzbudily náklonnost k dané problematice. Nebylo by ani od věci věnovat pozornost atraktivitě zpracování materiálů a výstupy lidem předávat moderními metodami, například pomocí aplikací v chytrých telefonech nebo promítnutí problematiky do počítačových her, apod. Co se týče připravenosti dětí, je žádoucí, aby výuka na školách byla koordinována a přistoupilo se tak ke komplexnímu vzdělávání obyvatelstva, aby byla výsledkem odpovídající úroveň vzdělávání. Toho by se mohlo docílit například zavedením

samostatného předmětu obsahujícího souhrnně problematiku ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí, a to vše by mělo začínat odpovídajícím způsobem již na mateřských školách. Je známo, že ke zmírnění následků mimořádných událostí může účinně pomoci opravdu **každý** obyvatel. Proto je důležité znát možná nebezpečí a je třeba vědět, jak se chovat při vzniku mimořádných událostí.

Je zřejmé, že vzniklá panika spolu s neznalostí toho co dělat, způsobí často více ztrát na životech a škod na majetku, než mimořádná událost sama. Proto je ve vyspělých zemích světa kladen značný důraz na osvětu a výchovu obyvatel, na jejich připravenost pro případ vzniku mimořádné události. K čemuž by určitě měla dospět i Česká republika.

Co se týče mateřských škol, zdá se, že největší překážkou je nedostačující školení pro učitele. Je opravdu minimum mateřských škol, kde se učitelky učí organizovaně evakuovat děti, kde nacvičují poskytování první pomoci dítěti a kde jsou skutečně informovány, jak se chovat v případě vzniku mimořádné události. Úroveň jejich proškolení velmi závisí na oblasti, v níž je mateřská škola umístěna, na rizicích, která v dané oblasti přichází v úvahu a především na samotné aktivitě zřizovatele mateřské školy, jemuž přísluší organizování povinných školení.

Na výuku problematiky na základních školách je stanoveno nejméně 6 hodin ročně v každém ročníku, což je skutečně málo na tak rozsáhlé téma. Kvůli určité samostatnosti v začlenění výuky ochrany obyvatelstva někteří učitelé považují tuto problematiku jako práci navíc nebo dokonce jako za zbytečnou. Je jasné, že suchá teorie dětem nepomůže, že je zapotřebí praktických ukázek a na to rozhodně počet 6 hodin nestačí. Samotné děti totiž považují a vnímají nácvičky či různé soutěže jako velice zajímavé a zanechávají v jejich paměti stopu, aniž by si to nějak uvědomovaly. Proto, pokud chceme děti lépe připravovat, měl by být Ochrana člověka za mimořádných událostí vyhrazen čas navíc a samostatný či povinný předmět. S tím souvisí i prostředky pro další vzdělávání učitelů v této oblasti. Vždyť vzdělaný učitel je zárukou toho, že děti pro případ mimořádných událostí získají ty nejlepší znalosti, které by bez větších problémů dokázaly využít v praxi. Při osvojování tematiky je především třeba, aby děti zvládaly rozpoznávání varovného signálu a činnost po jeho vyhlášení. Dále, aby uměly použít tísňová telefonní čísla a správně mimořádnou událost popsat a nahlásit. Měly by znát přípravu evakuačního zavazadla - co vše do něj patří, zásady pro opuštění bytu a ohroženého prostoru, měly by být seznámeny s činnostmi IZS a také s modelovým

chováním, co dělat v případě konkrétní mimořádné události. Dle výzkumu je patrné, že tyto dovednosti u dětí **nejsou** zcela naplněny.

Situace s připraveností učitelů na mimořádné události je taková, že učitelé na základních a mateřských školách nedisponují odbornými znalostmi z dané problematiky, tudíž je mnoho nepřipravených a neproškolených učitelů. Jsou pro ně sice pořádány různé kurzy, ale jelikož je účast na odborných školeních dobrovolná, vše to spíš záleží na rozhodnutí ředitelů škol a ochotě samotných vyučujících k doplňování znalostí samostudiem. Zájem pedagogů o tuto problematiku také úzce souvisí s konkrétními mimořádnými situacemi v daném regionu. Tam, kde se mimořádné události vyskytují častěji, je zájem o školení několikanásobně vyšší než jinde.

Díky poznatkům z veškeré odborné literatury lze uvést některé podněty a příležitosti, které mají potenciál zlepšit celou situaci. Jsou jimi: vytvoření speciálního zákonného podkladu, který doposud chybí a od kterého by se odvíjelo vše ostatní. Dále: vyčlenit pro tuto problematiku samotný předmět na školách a vybudovat tak komplexní systém vzdělávání; povinná školení pro pedagogy; aplikace do telefonů a hry s danou problematikou, které by byly pro děti atraktivní; zapojit média, aby lidé o ochraně obyvatelstva měli větší povědomí a změnil by se tak jejich pohled na problematiku.

Na závěr lze konstatovat, že hlavní cíle práce byly naplněny. Byla zjištěna aktuální připravenost dětí na zvládání mimořádných událostí a také, jak je řešena výchova dětí v této oblasti. Výsledky škol byly porovnány mezi sebou navzájem a celá situace připravenosti dětí na zvládání mimořádných událostí byla zhodnocena, sumarizována a posouzena.

Ještě jeden dodatek: nebezpečí je ve světě celá řada a nelze dát vyčerpávající návod, co dělat při všech možných mimořádných událostech. Snad je alespoň možné upozornit na možná nebezpečí, dát stručný návod, jak se připravit na možnost vzniku mimořádné události a co dělat, když k ní dojde. Je očividné, že problematika přípravy obyvatel na zvládání mimořádných událostí je jedním z velice závažných úkolů společnosti. Jde tedy o společný problém všech, s nímž bychom si měli umět poradit.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Při tvorbě této bakalářské práce byly využity následující zdroje:

Literární zdroje

1. BAŠTECKÁ, Bohumila. *Psychosociální krizová spolupráce*. Praha: Grada, 2013, 317 s. ISBN 978-80-247-4195-6.
2. Co dělat...: aneb Kapesní průvodce krizovými situacemi doma i v zahraničí. 2. vyd. Praha: Centrum pro bezpečný stát, 2008, 90 s. ISBN 978-80-904066-0-5.
3. DANIELOVSKÁ, Věra. *Ochrana člověka za mimořádných událostí: pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Fortuna, 2003, 31 s. ISBN 80-7168-8649.
4. HERINK, Josef a Václav BALEK. *Ochrana člověka za mimořádných událostí: Živelní pohromy - pro zeměpis a přírodopis na ZŠ*. Praha: Fortuna, 2002, 40 s. ISBN 80-7168-830-4.
5. HORSKÁ, Viola, Dušan SLÁVIK a Eva MARÁDOVÁ. *Ochrana člověka za mimořádných událostí: sebeochrana a vzájemná pomoc : text pro občanskou a rodinnou výchovu*. Praha: Fortuna, 2002, 40 s. ISBN 80-7168-829-0.
6. JENKA, Petr. *Výuka problematiky bezpečnosti a přežití v mimořádných situacích: celostátní konference*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2004, 54 s. ISBN 80-86317-29-3.
7. KAVAN, Štěpán. *Ochrana obyvatelstva I*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2011, 109 s. ISBN 978-80-87472-06-4.
8. KEBZA, Vladimír. *Chování člověka v krizových situacích*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2009, 132 s. ISBN 978-80-213-1971-4.
9. *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2014, 75 s. ISBN 978-80-86466-50-7.
10. KRATOCHVÍLOVÁ, Danuše, Danuše KRATOCHVÍLOVÁ, ML. a Libor FOLWARCZNY. *Ochrana obyvatelstva*. 2. vyd. V Ostravě:

- Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2013, 177 s. 978-80-7385-134-7.
11. LEPEŠKA, Jaroslav. *Víš, odkud voláš o pomoc na tísňovou linku 112?*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2008. ISBN 978-80-86640-98-3.
 12. LINHART, Petr a Bohumil ŠILHÁNEK. *Ochrana obyvatelstva ve vybraných evropských zemích*. Praha: Ministerstvo vnitra - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2009, 192 s. ISBN 978-80-86640-63-1.
 13. LINHART, Petr a Bohumil ŠILHÁNEK. *Vzdělávání v ochraně obyvatelstva v Evropě*. Praha: Ministerstvo vnitra - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2006, 98 s. ISBN 80-86640-67-1.
 14. LINHART, Petr. *Příručka pro učitele základních a středních škol*. Praha: Tech-Market, 1999, 127 s. ISBN 80-86114-25-2.
 15. LINHART, Petr. *Výuka problematiky bezpečnosti a přežití v mimořádných situacích: celostátní konference*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2004, 54 s. ISBN 80-86317-29-3.
 16. MARÁDOVÁ, Eva. *Ochrana člověka za mimořádných událostí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, 40 s. ISBN 978-80-86991-24-5.
 17. MIKA, O. *Informovanost obyvatelstva a jeho připravenost na zvládnutí mimořádných událostí*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2008, 68 s. ISBN 978-80-7394-111-6.
 18. PLINCNEROVÁ, Karin. *Současné přístupy ke vzdělávání v oblasti přípravy obyvatelstva na mimořádné události ve vybraných zemích Evropské unie. Ochrana & Bezpečnost. 2012, I., č. 4. ISSN 1805-5656.*
 19. PLINCNEROVÁ, Karin. *Vzdělávání dětí a mládeže v oblasti přípravy obyvatelstva na mimořádné události. Ochrana & Bezpečnost. 2012, I., č. 4. ISSN 1805-5656.*
 20. PLUMMER, Deborah. *Učíme děti zvládat úzkost, obavy a stres: cvičení pro mladší školní věk*. Praha: Portál, 2013, 136 s. ISBN 978-80-262-0377-3.

21. PROCHÁZKOVÁ, Dana. *Krizové řízení, havarijní plánování a ochrana obyvatelstva*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, 111 s. ISBN 978-80-86708-86-7.
22. VEJBĚRA, Jiří, Petr ZEMAN a Jiří MARTÍNEK. *Mimořádná událost vás už nepřekvapí*. Hradec Králové: Garamond, 1996, 53 s. ISBN 80-900-6822-7.
23. ZEMAN, Miloš a Otakar J MIKA. *Ochrana obyvatelstva*. Brno: VUT FCH, 2007, 116 s. ISBN 978-80-214-3449-3.

Elektronické zdroje

1. A2-15. Sněhová kalamita. *Krizport* [online]. 2014 [cit. 2014-10-13]. Dostupné z: <<http://krizport.firebrno.cz/plany-havarijni/a2-15-snehova-kalamita>>
2. Ajaxův zápisník. *Policie České republiky* [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/sprava-clanky-ajaxuv-zapisnik.aspx>>
3. *Citadela Bruntál* [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.hasik.cz/citadela/>>
4. Co dělat v krizových situacích. *Ochrana obyvatel* [online]. 2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.ochranaobyvatel.cz/codelat-cz/>>
5. Co dělat, když bude nařízena evakuace. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-02-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/vystrahy-a-varovani/evakuace/co-delat-kdyz-bude-narizena-evakuace.html>>
6. Evakuační zavazadlo. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-02-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/vystrahy-a-varovani/evakuace/evakuacni-zavazadlo.html>>
7. *Facebook* [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.facebook.com>>
8. Hasiči odstraňují následky sněhové kalamity. *Hasičský záchranný sbor ČR* [online]. 2014 [cit. 2014-10-13]. Dostupné z: <<http://www.hzscr.cz/clanek/hasici-odstranuji-nasledky-snehove-kalamity.aspx>>

9. Hasičský záchranný sbor České republiky - *Ochrana obyvatelstva v České republice* [online]. 2014 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.hzscr.cz/clanek/ochrana-obyvatelstva-v-ceske-republice.aspx>>.
10. *Hasík CZ: Preventivně výchovná činnost v oblasti PO a OOB* [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.hasik.cz>>
11. Havárie - v dopravě. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z WWW: < <http://www.zachranny-kruh.cz/proverejnost/mimoradne-udalosti/havarie-nehody-vybuchy/havarie-v-doprave.html> >
12. Havárie - výbuch plynu. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/proverejnost/mimoradne-udalosti/havarie-nehody-vybuchy/havarie-vybuch-plynu.html>>
13. Integrovaný záchranný systém: o IZS. *Hasičský záchranný sbor České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.hzscr.cz/clanek/integrovaný-zachranny-system.aspx>>
14. Jak se chovat při povodni. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z WWW: < <http://www.zachranny-kruh.cz/proverejnost/mimoradne-udalosti/povodne/jak-se-chovat-pri-povodni.html>>
15. KOPECKÝ, Miroslav. Ochrana obyvatelstva za mimořádných událostí. In: *Katedra antropologie a zdravotní vědy* [online]. 2012 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z WWW: <http://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF-katedry/KAZ/FRVS/21_Priloha_8_Studijni_materialy_OOMU_Kopecky.pdf>
16. KOPECKÝ, Miroslav. Ochrana obyvatelstva za mimořádných událostí. In: *Katedra antropologie a zdravotní vědy* [online]. 2012 [cit. 2015-02-09]. Dostupné z WWW: <http://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PdF-katedry/KAZ/FRVS/21_Priloha_8_Studijni_materialy_OOMU_Kopecky.pdf>
17. Krizové situace. *Brno Líšeň* [online]. 2012 [cit. 2015-01-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.brno-lisen.cz/krizove-situace/t1314>>

18. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2015 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz>>
19. Povodně - otázky a rady psychologů. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/mimoradne-udalosti/povodne/povodne-otazky-a-rady-psychologu.html>>
20. Požár – základní informace. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z WWW: < <http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/pozary/pozar-zakladni-informace.html>>
21. Pro školy. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://infoboxy.zachranny-kruh.cz/pro-skoly/projektove-vyucovani.html>>
22. Příprava na povodeň. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/mimoradne-udalosti/povodne/priprava-na-povoden.html>>
23. Sněhová kalamita - komplikace v dopravě, ekonomické škody. *Aktuálně* [online]. 2011 [cit. 2014-10-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.aktualne.cz/wiki/doprava/snehova-kalamita/r~i:wiki:2240/>>
24. Tísňová volání. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z WWW: < <http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/tisnova-volani/tisnova-volani.html>>
25. Výchova dětí v PO a OO: Program "Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva". *Hasičský záchranný sbor Jihomoravského kraje* [online]. 2014 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.firebrno.cz/hasik/vychova-deti-v-po-a-oo>>
26. Výstrahy a varování. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z WWW: < <http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/vystrahy-a-varovani/varovani/co-delat-kdyz-zazni-sirena.html>>
27. Výuka první pomoci dětí a mládeže. *Český červený kříž* [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: < <http://www.cervenyriz.eu/cz/ppdeti.aspx>>
28. *Záchranný kruh* [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.zachranny-kruh.cz>>

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 73.
2. ČESKO. Zákon č. 104/1991 Sb. o sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1991, částka 22.
3. ČESKO. Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 98.
4. ČESKO. Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 73.

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Obrázek č. 1 - Dělení mimořádných událostí

Obrázek č. 2 - Tísňové volání

Obrázek č. 3 - Volání na tísňovou linku

Obrázek č. 4 - Před opuštěním bytu

Obrázek č. 5 - Když uslyšíš sirény

Obrázek č. 6 - Desková hra s tematickým okruhem MIMOŘÁDNÉ UDÁLOSTI a POŽÁRY

Obrázek č. 7 - Plakát PRVNÍ POMOC, motivační pomůcka PEXESO a VZDĚLÁVACÍ TABLET

Graf č. 51 - Pohlaví

Graf č. 52 - Věk

Graf č. 53 - Víš, co řadíme mezi mimořádné události?

Graf č. 54 - Co je to IZS?

Graf č. 55 - Jaké jsou základní složky IZS?

Graf č. 56 - Nejčastěji volené možnosti

Graf č. 57 - Na jaké číslo bys volal(a) při požáru?

Graf č. 58 - Na jaké číslo bys volal(a) při dopravní nehodě?

Graf č. 59 - V případě ohrožení se jako varovný signál používá?

Graf č. 60 - Když zazní varovný signál tak...

Graf č. 61 - Evakuační zavazadlo by mělo obsahovat:

Graf č. 62 - Máte doma zásobu nějakých trvanlivých potravin v případě nouze?

Graf č. 63 - Kam byste se šli schovat při vichřici?

Graf č. 64 - Kam byste se šli schovat při radioaktivní havárii?

Graf č. 65 - Kam byste se šli schovat při chemické havárii?

Graf č. 66 - Už ses někdy setkal(a) s nějakou mimořádnou událostí?

Graf č. 67 - O jakou událost šlo?

Graf č. 68 - Pokud by ses setkal(a) s nějakou mimořádnou událostí, věděl(a) bys, jak se v danou chvíli zachovat?

Graf č. 69 - Zkoušíte ve škole nějaká praktická cvičení, co dělat při mimořádné události?

Graf č. 70 - Uvítal(a) bys nějaká praktická cvičení a přípravu na takové události?

Graf č. 71 - Myslíš, že by ti taková praktická cvičení pomohla a cítil(a) by ses tak připravenější?

Graf č. 72 - Porovnání výsledků škol

Graf č. 73 - Věk

Graf č. 74 - Pohlaví

Graf č. 75 - Myslíte si, že jsou děti dostatečně připravovány na zvládnání...

Graf č. 76 - Máte na vaší škole zapojenou výuku o mimořádných událostech?

Graf č. 77 - Jako vyučující, víte přesně co dělat v případě mimořádné události?

Graf č. 78 - Jsou děti seznámeny s krizovým a evakuačním plánem školy?

Graf č. 79 - Provádíte ve škole často nějaká praktická cvičení, přednášky nebo ukázky zaměřené na mimořádné události?

Graf č. 80 - Dle vašeho názoru, myslíte si, že je důležité tomuto tématu věnovat velkou pozornost, nebo je to zbytečné?

Graf č. 81 - Myslíte si, že díky praktickým cvičením a seznamováním se...

Graf č. 82 - Věk

Graf č. 83 - Pohlaví

Graf č. 84 - Myslíte si, že jsou děti dostatečně připravovány na zvládání možných mimořádných událostí?

Graf č. 85 - Tušíte, zda mají děti ve škole nějakým způsobem zapojenou výuku o mimořádných událostech?

Graf č. 86 - Dle všeho názoru, měla by být příprava na zvládání mimořádných událostí intenzivněji zapojena do výuky?

Graf č. 87 - Uvítali byste pro své děti pravidelná praktická cvičení, která by je připravovala na zvládání mimořádných událostí.

Graf č. 88 - Jako rodina, myslíte si, že jste připraveni na mimořádnou událost?

Graf č. 89 - Promluvili jste si někdy se svými dětmi o tom, co budete dělat v případě mimořádné události?

Graf č. 90 - Uvažovala vaše rodina například o místě, kde se sejdete v případě, že dojde k požáru vašeho domu (bytu)?

Graf č. 91 – Znají vaše děti první pomoc?

Graf č. 92 - Myslíte si, že by byly schopny...

Graf č. 93 - Myslíte si, že díky praktickým cvičením a seznamováním se s...

Graf č. 94 - Znáte, jaké jsou krizové plány školy, kam chodí vaše dítě?

Graf č. 95 - Jste si jist(a), že vaše děti znají všechna důležitá tísňová čísla?

Graf č. 96 - Máte doma hasicí přístroj? Graf č. 97 - Bylo by vaše dítě hasicí přístroj schopno použít?

Graf č. 98 - Myslíte si, že by se vaše dítě mohlo setkat s nějakou mimořádnou událostí?

Graf č. 99 - Dle vašeho názoru, myslíte si, že...

PŘÍLOHY

- I. Zásady pro opuštění bytu nebo domu
- II. Letáky a brožury
- III. Pomůcky a hry pro děti
- IV. Náměty pro praktická cvičení k ověření získaných znalostí
- V. Dotazník pro děti
- VI. Dotazník pro vyučující
Dotazník pro rodiče

ZÁSADY PRO OPUŠTĚNÍ DOMU NEBO BYTU

Zásady pro opuštění bytu nebo domu jsou následující:

- uhasit otevřený oheň v topidlech;
- vypnout elektrické spotřebiče (s výjimkou ledniček a mrazniček);
- uzavřít přívod vody a plynu;
- dětem vložte do kapsy cedulku se jménem a adresou;
- kočky a psy vezměte s sebou;
- ostatní domácí zvířata (i exotická) ponechte, dobře zásobená vodou a potravou, doma;
- vezměte evakuační zavazadlo;
- uzamkněte byt (dům);
- ověřte si, zda i sousedé vědí, že mají opustit prostor;
- na dveře dejte vývěsku, kdo, kdy a km se evakuoval a případně, kde jsou umístěna hospodářská zvířata;
- v souladu s konkrétními pokyny se dostavte na určené místo (shromaždiště).

LETÁKY A BROŽURY

Na portálu www.hzscr.cz lze najít spoustu letáků a brožur týkající se mimořádných událostí. Zde jsou některé z nich:

Obrázek č. 2 – Tísňové volání 112

**Včasné zavolání
může zachránit životy**

TÍSŇOVÉ VOLÁNÍ / EMERGENCY CALL / NOTRUF

112

V případě hrozícího nebezpečí nebo vzniku mimořádné události volejte tísňovou linku 112 a uveďte:

- co se stalo
- kde se to stalo
- jméno a telefonní číslo

Sdělení Ministerstva vnitra ČR:
Současně zůstávají v platnosti národní čísla tísňového volání – 150 hasiči, 155 zdravotnická záchranná služba, 158 policie a 156 městská policie.

Obrázek č. 3 – Volání na tísňovou linku

 www.hzscr.cz

**Mimořádná událost může potkat každého z nás,
důležité je pak vědět kam zavoláš!
Při hovoru vysvětli co se stalo, kde a kdy,
řekni své jméno a číslo, ze kterého voláš, operátorovi.
Nezavěšuj, snaž se udělat to, co Ti operátor radí,
nezapomeň, že za zneužití tísňové linky hrozí potrestání.**

112 Evropské číslo tísňového volání **150** Hasičský záchranný sbor ČR **155** Zdravotnická záchranná služba **158** Policie ČR

Obrázek č. 4 – Před opuštěním bytu

www.hzscr.cz

Před opuštěním domu či bytu, než zamknu a pustím kliku, zkontroluji:

- zda jsem všude světla zhasnul,
- sporák i ostatní spotřebiče vypnul,
- otevřený oheň uhasil,
- vodu zastavil,
- okna a dveře zavřel.

Až zkontrolováno to budu mít, mohu s klidným pocitem odejít.

112 Evropské číslo tísňového volání **150** Hasičský záchranný sbor ČR **155** Zdravotnická záchranná služba **158** Policie ČR

Obrázek č. 5 – Když uslyšíš sirény

www.hzscr.cz

Když uslyšíš sirény jak kolísavě zní, utíkej do nejbližší budovy a uzavři se v ní, nepokoušej se však telefonem volat, v rádiu a televizi dozvíš se co se stalo a jak se správně chovat.

112 Evropské číslo tísňového volání **150** Hasičský záchranný sbor ČR **155** Zdravotnická záchranná služba **158** Policie ČR

POMŮCKY A HRY PRO DĚTI

Obrázek č. 6 – Desková hra s tematickým okruhem MIMOŘÁDNÉ UDÁLOSTI a POŽÁRY

Na portálu www.zachranny-kruh.cz lze objednat unikátní deskové vzdělávací hry, určené pro mateřské školy, základní a praktické školy, školní družiny či mimoškolní aktivity. Je na výběr z celkem 6 tematických okruhů (Běžná rizika, Osobní bezpečí, Požáry, Mimořádné události, Dopravní výchova, Ekologická výchova). Každá sada deskových her obsahuje spousty kartiček, herních dílků a plánů, pracovní listy i metodické listy. Na tomto portálu je mimo jiné i celá řada motivačních a výukových pomůcek, pracovních listů a sešitů atd., které dětem zpříjemňují a ulehčují výuku o mimořádných událostech.

Obrázek č. 7 – Plakát PRVNÍ POMOC, motivační pomůcka PEXESO a VZDĚLÁVACÍ TABLET

NÁMĚTY NA PRAKTICKÁ CVIČENÍ K OVĚŘENÍ ZÍSKANÝCH ZNALOSTÍ

Cílem cvičení je ověřit znalosti a dovednosti získané výukou témat „Ochrana člověka za mimořádných událostí“, žáci si zopakují probíranou látku, ale především prakticky upevní získané návyky a dovednosti.

Náplň cvičení (příklad):

- Při cvičeních v rámci celé školy se osvědčilo zahájit činnost evakuací žáků a učitelů.
- Prohlídka protipožárních prostředků ve škole (praktická ukázka používání těchto prostředků).
- Ověření znalosti obsahu evakuačního zavazadla.
- Provéřit schopnost žáků použít linky tísňového volání (na základě hrané situace).
- Procvičit přípravu a použití prostředků k improvizované ochraně osob při překonání zamořeného prostoru.
- Ověření znalostí zásad chování při opuštění bytu.
- Ověření znalostí zásad chování v případě velkých záplav.
- Ověření znalostí zásad chování v případě havárie s únikem nebezpečných látek do životního prostředí.
- Procvičit poskytování první pomoci a transport zraněného.

Jednotlivé výše uvedené náměty cvičení lze provést praktickou ukázkou, procvičením, popřípadě s využitím testů. Některé části cvičení lze provést i formou soutěže mezi třídami, respektive jednotlivci

Při přípravě cvičení je doporučena spolupráce s pracovníky požární ochrany, nebo s dalšími odborníky. Vhodné je například zahájit cvičení ukázkou činnosti IZS (nebo alespoň některé z jeho složek).

DOTAZNÍK PRO DĚTI

Příprava dětí na zvládnání mimořádných událostí – dotazník

Jsem v posledním ročníku Vysoké školy evropských a regionálních studií, v oboru Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě. Tento dotazník jsem vytvořila, abych zjistila, jak jsou děti ze ZŠ a MŠ připravovány na mimořádné události. Zjištění použiji ve své bakalářské práci.

Dotazník je anonymní. Nejde o test, prosím tedy, odpovídej pravdivě. Nemusíš se bát, žádná odpověď není špatná. Jde pouze o zjištění stavu situace. Děkuji.

Vždy zakroužkuj jen jednu variantu odpovědi. (Pokud tedy není v závorce uvedeno, že má otázka více možností, pak je odpovědí více.)

1. **Pohlaví**
 - a) žena
 - b) muž
2. **Věk**

.....
3. **Viš, co řadíme mezi mimořádné události?**
 - a) vykradení auta
 - b) povodně, požáry, havárie
 - c) napadení lesa kůrovcem
 - d) nevím
4. **Co je to IZS?**
 - a) internetové zdroje spolupráce
 - b) integrovaný záchranný systém
 - c) interakční zásilková služba
 - d) nevím
5. **Jaké jsou základní složky IZS? (více možností)**
 - a) Hasičský záchranný sbor ČR a Jednotky požární ochrany
 - b) Školy
 - c) Policie ČR
 - d) Zdravotní záchranná služba
 - e) Ministerstva
 - f) Nevím
6. **Na jaké číslo bys volal(a) při požáru?**
 - a) 150
 - b) 158
 - c) 155
 - d) 156
 - e) 112
 - f) Nevím.
7. **Na jaké číslo bys volal(a) při dopravní nehodě?**
 - a) 150
 - b) 158
 - c) 155
 - d) 156
 - e) 112
 - f) Nevím.
8. **V případě ohrožení se jako varovný signál používá:**
 - a) zvonění kostelních zvonů
 - b) kolísavá siréna
 - c) nic
 - d) siréna jako při požáru
 - e) nevím
9. **Když zazní varovný signál, tak...**
 - a) Půjdeme rychle na nějaké veřejné místo, například na náměstí.
 - b) Otevřeme všechna okna a dveře.
 - c) Nebudeme nic dělat, budeme v klidu čekat.
 - d) Ukryjeme se a zapneme rádio nebo televizi a budeme poslouchat, co se děje.
 - e) Nevím.
10. **Evakuační zavazadlo by mělo obsahovat (více možností):**
 - a) Přenosný vaříč a šňůru na prádlo.
 - b) Cennosti, doklady.
 - c) Notebook, tablet...
 - d) Pitnou balenou vodu a jiné trvanlivé potraviny.
 - e) Léky, prádlo a toaletní potřeby.
 - f) Časopisy.
 - g) Nevím.
11. **Máte doma zásobu nějakých trvanlivých potravin (konzerv) a balených vod pro případ nouze?**
 - a) Ano.
 - b) Ne.
12. **Kam byste se šli schovat při vichřici?**
 - a) Ven na nějaké volné prostranství
 - b) Na ulici
 - c) Do lesa
 - d) Do sklepa budovy
 - e) Nevím.
13. **Kam byste se šli schovat při radioaktivní havárii?**
 - a) Do nějakého zděného úkrytu (sklep, budova)
 - b) Na ulici.
 - c) Do lesa.
 - d) Nevím.
14. **Kam byste se šli schovat při chemické havárii (únik chemické škodliviny)?**
 - a) do sklepa
 - b) do budovy, někam nahoru
 - c) ven na vzduch
 - d) Nevím.
15. **Už ses někdy setkal(a) s nějakou mimořádnou událostí? (například požár, povodeň, dopravní nehoda, sněhová kalamita, vichřice, chemická havárie, poskytnutí první pomoci...)**
 - a) Ano
 - b) Ne

Pokud ANO, tak o jakou událost šlo?
16. **Pokud by ses setkal(a) s nějakou takovou mimořádnou událostí, věděl(a) by jsi, jak se v danou chvíli zachovat?**
 - a) Ano
 - b) Zpanikařil(a) bych.
 - c) Čekal(a) bych, až mi někdo poradí, co dělat.
 - d) Asi ne.
17. **Zkoušíte ve škole nějaká praktická cvičení, co dělat při mimořádné události?**
 - a) Ano, pravidelně.
 - b) Ano, ale opravdu jen občas.
 - c) Ne.
 - d) Jen si o tom povídáme.
18. **Uvítal(a) bys praktická cvičení a přípravu na takové události?**
 - a) Ano
 - b) Ne
 - c) Je mi to jedno.
19. **Myslíš, že by ti taková praktická cvičení pomohla a cítil(a) by ses tak připravenější? (Byl(a) by sis rozhodně jistější v tom, co dělat v případě nějaké mimořádné události)**
 - a) Ano.
 - b) Ne.

DOTAZNÍK PRO VYUČUJÍCÍ

Příprava dětí na zvládnání mimořádných událostí - dotazník pro vyučující

Jsem v posledním ročníku Vysoké školy evropských a regionálních studií, v oboru Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě. Tento dotazník jsem vytvořila, abych zjistila, jak jsou děti ze ZŠ a MŠ připravovány na mimořádné události. Zjištění použiji ve své bakalářské práci.

Dotazník je anonymní a zabere vám jen pár minut. Odpovídejte prosím pravdivě, žádná odpověď není špatná. Jde pouze o zjištění stavu situace. Děkuji.

1. **Věk**
 - a) 20 – 30
 - b) 31 – 40
 - c) 41 – 50
 - d) 50 a více
2. **Pohlaví**
 - a) Žena
 - b) Muž
3. **Myslíte si, že jsou děti dostatečně připravovány na zvládnání možných mimořádných událostí?**
 - a) Ano.
 - b) Ne.
4. **Máte na vaší škole zapojenou výuku o mimořádných událostech?**
 - a) Ano
 - b) ne
5. **Jako vyučující, víte přesně co dělat v případě mimořádné události?**
 - a) Ano
 - b) Ne
6. **Uvítal(a) byste nějaká školení zaměřená na mimořádné události (jak se zachovat, jak vést děti v krizové situaci, atd.)?**
 - a) Ano
 - b) Ne
 - c) Taková školení máme.
7. **Jsou děti seznámeny s krizovým a evakuačním plánem školy?**
 - a) Ano
 - b) ne
8. **Provádíte ve škole často nějaká praktická cvičení, přednášky nebo ukázky zaměřené na mimořádné události?**
 - a) Ano
 - b) ne
9. **Dle vašeho názoru, myslíte si, že je důležité tomuto tématu (co se týče přípravy na mimořádné události) věnovat velkou pozornost, nebo je to zbytečné?**
 - a) Ano, určitě je to důležité.
 - b) Spíše ano.
 - c) Ne, je to zbytečné.
 - d) Spíše ne.
10. **Myslíte si, že díky praktickým cvičením a seznamováním se s mimořádnými událostmi by děti byly připravenější a byly by tak schopny celou krizovou situaci lépe zvládnout?**
 - a) Ano
 - b) Ne

DOTAZNÍK PRO RODIČE DĚTÍ

Příprava dětí na zvládnání mimořádných událostí - dotazník pro rodiče dětí

Jsem v posledním ročníku Vysoké školy evropských a regionálních studií - obor Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě. Tento dotazník jsem vytvořila, abych zjistila, jak jsou děti ze ZŠ a MŠ připravovány na mimořádné události. Zjištění použiji ve své bakalářské práci.

Dotazník je anonymní a zabere vám jen pár minut. Odpovídejte prosím pravdivě, žádná odpověď není špatná. Jde pouze o zjištění stavu situace. Děkuji.

Vysvětlení: Mimořádná událost je děj nenadálý, částečně nebo zcela neovládaný. Jsou to události a havárie ohrožující život, zdraví, majetek nebo životní prostředí. Vznikají škodlivým působením jevů vyvolaných buďto činností člověka nebo přírodními vlivy. Jsou to například: záplavy a povodně, vichřice, orkán, sněhové kalamity, požáry, zemětřesení, chemické havárie, radiační havárie, ropné havárie, dopravní havárie, únik plynu,...)

<p>1. Věk</p> <p>e) 20 – 30
f) 31 – 40
g) 41 – 50
h) 50 a více</p> <p>2. Pohlaví</p> <p>c) Žena
d) Muž</p> <p>3. Myslíte si, že jsou děti dostatečně připravovány na zvládnání možných mimořádných událostí?</p> <p>c) Ano.
d) Ne.</p> <p>4. Tušíte, zda mají ve škole nějakým způsobem zapojenou výuku o mimořádných událostech?</p> <p>a) Ano.
b) Ne.</p> <p>5. Dle vašeho názoru, měla by být příprava na zvládnání mimořádných událostí intenzivněji zapojena do výuky?</p> <p>a) Ano
b) Ne</p> <p>6. Uvítali byste pro své děti pravidelná praktická cvičení, která by je připravovala na zvládnání mimořádných událostí?</p> <p>a) Rozhodně ano.
b) Spíše ano.
c) Spíše ne.
d) Rozhodně ne.</p> | <p>7. Jako rodina, myslíte si, že jste připraveni na mimořádnou událost?</p> <p>a) Ano
b) Ne</p> <p>8. Promluvili jste si někdy se svými dětmi o tom, co budete dělat v případě mimořádné události?</p> <p>a) Ano
b) Ne</p> <p>9. Uvažovala vaše rodina například o místě, kde se sejdete v případě, že dojde k požáru vašeho domu?</p> <p>a) Ano
b) Ne.</p> <p>10. Znájí vaše děti první pomoc?</p> <p>a) Ano
b) Ne</p> <p>11. Myslíte, že by byly schopny první pomoc poskytnout?</p> <p>a) Ano
b) Ne</p> <p>12. Myslíte si, že díky praktickým cvičením a seznamováním se s mimořádnými událostmi by děti byly připravenější a byly by tak schopny celou krizovou situaci lépe zvládnout?</p> <p>c) Ano
d) Ne</p> | <p>13. Znáte, jaké jsou krizové plány školy, kam chodí vaše dítě?</p> <p>a) Ano
b) Ne.</p> <p>14. Jste si jist, že vaše děti znají všechna důležitá tísňová čísla?</p> <p>a) Ano
b) Ne</p> <p>15. Máte doma hasicí přístroj?</p> <p>a) Ano
b) Ne</p> <p>16. Bylo by vaše dítě schopno hasicí přístroj použít?</p> <p>a) Ano
b) Ne</p> <p>17. Myslíte si, že by se vaše dítě mohlo setkat s nějakou mimořádnou událostí?</p> <p>a) Určitě ano.
b) Ano, ale je to málo pravděpodobné.
c) Ne.</p> <p>18. Dle vašeho názoru, myslíte si, že je důležité tomuto tématu (co se týče přípravy na mimořádné události) věnovat velkou pozornost, nebo je to zbytečné?</p> <p>e) Ano, určitě je to důležité.
f) Spíše ano.
g) Ne, je to zbytečné.
h) Spíše ne.</p> |
|---|--|--|